

Societatea de Analize Feministe

CARTEA NEAGRĂ
A EGALITĂȚII DE ȘANSE
ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI
ÎN ROMÂNIA

Ioana Borza
Laura Grünberg (coord.)
Theodora-Eliza Văcărescu

AMBASSADE VAN NED

Koninkrijk der Nederlanden

Proiect finanțat de Ambasada Regatului Țărilor de Jos
la București prin Programul Matra-KAP

Publicație realizată de Societatea de Analize Feministe AnA
cu sprijinul financiar al Ambasadei Regatului Țărilor de Jos,
Programul RO/Matra – KAP/05-24

Coordonatoare publicației: Laura Grünberg

Copertă: Petru Lucaci
Layout: Mihaela Răbu, Faber Studio
Tehnoredactare: Faber Studio
Ilustrații: Maria Plohotniuc
Corectură: Theodora-Eliza Văcărescu

Editura AnA/Tipografia Smart Print
ISBN: 973-99789-7-5

Copyright © 2006 Editura AnA

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Ambasadei
Regatului Țărilor de Jos. El reflectă opinia autoarelor și este supus legislației privitoare la drepturile de autor.

CUPRINS

Introducere	Laura Grünberg	7
Capitolul I	FURNIZORII	
I. 1.	De la cine și ce învățăm despre egalitatea de șanse între femei și bărbați în România	12
I. 2.	Ce este egalitatea de șanse între femei și bărbați în România	20
I. 3.	Cine se ocupă de egalitatea de șanse între femei și bărbați în România	31
	a) Oameni	32
	b) Instituții	44
Capitolul II	BENEFICIARELE/ BENEFICIARI	
II. 1.	Negrul realităților roz	65
II. 2.	Experiențe	83
Capitolul III	ACCENTE	
Femei și diversitate	Laura Grünberg	107
Diversitate și putere	Diana Ureche	110
Femeile rome și egalitatea de șanse	Isabela Mihalache	116
Bilele negre ale egalității de șanse între femei și bărbați	Enikő Magyari-Vincze	119
Și-am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea	Theodora-Eliza Văcărescu	124

mass-media așa		
Selecția candidaților și implicarea femeilor în viața politică. Studiu de caz: alegerile interne PSD 2004	Arpad Todor	126
Semnal de alarmă. Dacă istorie nu e... nimic nu e	Ștefania Mihăilescu	132
(NOT) MADE IN ROMANIA: Theodora-Eliza Văcărescu A importa sau a nu importa – aceasta n-ar trebui să fie problema		136
Traficul de persoane în scopul exploatării sexuale – România	Iris Alexe	138
Motive pentru decalajul dintre numărul instituțiilor și consecințele practice	Oana Băluță	142
Religia și socializarea de gen	Anca Jugaru	146
Radiografie feministă	Mihaela Miroiu	150
ANEXE		156
Despre autoare		164
Povestea Maricicăi. Benzi desenate	Maria Plohotniuc	165

De ce o carte neagră a egalității de șanse între femei și bărbați în România?

De ce o «carte neagră» pe acest subiect? Agenție de egalitate de șanse, zeci de ONG-uri de femei cu programe diverse, organizații de femei în diferite partide, colecție de studii de gen la Polirom, masterate și doctorate de profil, legi europene, femei milionare, destui bărbați dispuși la parteneriat privat... ce e atât «de negru» în domeniul egalității de șanse în România de merită o carte?

Stau oare lucrurile chiar așa de bine încât nu se justifică un asemenea demers? Este egalitatea de șanse între femei și bărbați un concept internalizat la nivelul mentalului colectiv? Mult nu înseamnă și bine. Și bine nu înseamnă neapărat destul. Ca în multe alte privințe, depinde de unghiul din care este privită problema. Dintr-un colț (cel al feminismului academic) pare OK. Din altul (dacă ne gândim la câte adăposturi pentru victime ale violenței domestice există sau câte femei sunt în Parlament) se vede altfel. Așadar, propunem acest volum:

Pentru că poate fi un mod aparte de a aduce subiectul egalității de șanse în mentalul colectiv.

Pentru că, dincolo de multe realizări ale mișcării de femei din România ultimilor ani, există încă multe zone confuze, multe lucruri improvizate, multe aspecte neacoperite, multe desincronizări, marginalizări și auto-marginalizări în interiorul domeniului și al comunității.

Pentru că, dincolo de documente și instituții, există femeile din țara aceasta, care, așa cum arată cifrele, trăiesc în sărăcie, se confruntă cu probleme specifice de sănătate, câștigă mai puțin decât bărbații, sunt victime ale violenței domestice și ale traficului de ființe umane, numai 10% ne reprezintă în Parlament etc. Mai mult, există ierarhii și discriminări între femei și între bărbați. Sunt anumite grupuri de femei (femeile rome, cele în vârstă sau din mediul rural) care o duc mai rău decât multe alte femei (idem și pentru anumite grupuri de bărbați).

Pentru că în România se confirmă teoria acumulării dezavantajelor. Poate că nu există multe discriminări de gen majore, dar există cu siguranță multe lucruri aparent mărunte care întrețin nejustificat (și demodat) discrepanțe și chiar discriminări de gen. De multe ori mecanismul de combatere a discriminărilor de gen are hibe la nivel, care merită discutate.

Pentru că o critică constructivă (cartea oferă destule sugestii pentru posibile soluții) nu poate fi decât folositoare. Argumentul legat de faptul că nu e bine, nu e diplomatic să critici o zonă și așa supusă prejudecăților ni se pare un argument slab. Spiritul critic, pentru care noi pledăm, este, din contră, un semn de vitalitate pentru domeniu.

Am scris această carte cu gândul la Maricica, personajul generic lansat de Mihaela Miroiu. Maricica este femeia obișnuită din România. Dacă se simte discriminată și încearcă să își rezolve problema, ce poate face? Se descarcă sfătuindu-se cu prietenele și vecinele, caută în cartea de telefon numere de la organizații de femei, află de instituții guvernamentale și încearcă să depună o plângere... Între timp se scrie și se vorbește prin cărți și conferințe despre «discriminarea Maricicăi», dar ea devine mamă, îmbătrânește și nu rezolvă mai nimic. Speranța însă nu moare... cu gândul la această Maricica am încercat să identificăm zonele deficitare și astfel, implicit, aspectele care trebuie îmbunătățite pentru ca egalitatea de șanse între femei și bărbați să devină un lucru obișnuit, o normalitate, o realitate pentru oamenii obișnuiți. În speranța că, dacă nu Maricica, atunci poate măcar fata ei va avea mai mult succes, am lucrat la acest volum.

Este o carte neagră a egalității de șanse între femei și bărbați asumat dezechilibrată. Se vorbește mai mult despre femei, despre existența unor decalaje și discriminări la adresa lor în primul rând. Am tratat subiectul asumat/voit dezechilibrat pentru că, dincolo de corectitudinea politică, trebuie să ne raportăm la realități: de cele mai multe ori femeile și nu bărbații au o problemă cu egalitatea de șanse. Decalajele de gen în diverse domenii le dezavantajează mai ales pe ele (cu excepții desigur: în învățământul superior, unde se prevede o inversare a dezechilibrului: vor fi în curând mai multe femei titrate decât bărbați), bărbații fiind în general un grup conservator în ceea ce privește deblocarea unor oportunități de reală egalitate a femeilor cu ei. Asta nu înseamnă că vrem egalitate-inegală, doar pentru unii – în speță pentru femei, ci doar că prin această publicație dorim să sprijinim mai ales mișcarea de femei și instituțiile aferente în demersurile lor de a micșora dezechilibrele de gen, de cele mai multe ori nefavorabile femeilor. De asemenea, pledăm insistent în carte pentru egalitate între femei și nu doar pentru femei.

Nu a fost simplu să gândim o structură pentru această publicație pe care o do-ream ieșită din canoanele obișnuite. Am vrut să fie accesibilă unui public larg, dar avizat. Am vrut să fie sintetică, ironică și curajoasă în «verdicte» pe care ni le asumăm.

Am optat pentru structura de față în care am sistematizat informația și am grupat bilele negre și albe în jurul problemelor legate de «Furnizorii» și «Beneficiarele/ii» de servicii în domeniu.

Legendă:

- bile negre
- bile albe

Premiza de la care am pornit este că trăim într-o lume genizată. O lume în care fiecare instituție socială în parte și toate la un loc transmit permanent mesaje de gen. O lume în care unii definesc teritoriul, alții intermediază transferul de cunoaștere de la instituții la beneficiare/i, altele/ții pur și simplu trăiesc și au experiențe zilnice cu profunde conotații și implicații de gen.

Am ales formule care să vorbească de la sine: lista deschisă cu specialiste de gen în contrast cu cea a specialiștilor; colaje de mesaje de gen ale diverselor instituții sociale; colaje de date-informații care nu au nevoie de comentarii suplimentare, indică doar o anumită situație, stare de fapt, opinii autorizate. Am dat unitate volumului și prin intermediul poveștii în benzi desenate a Maricicăi.

În final, am selectat o serie de teme care, pe parcursul proiectului, au fost menționate de cele/i cu care ne-am sfătuit ca fiind prioritare și despre care am considerat că s-a vorbit mai puțin până acum în România (ca, de exemplu, «gen și diversitate») sau am revenit cu accente la anumite teme de pe parcursul lucrării pe care le-am considerat prioritare: gen și mass-media, gen și politică, instituționalizarea problematicii de gen, gen și sănătate. Aceste mini-studii au fost realizate de membrele echipei, dar și de specialiste și specialiști în domeniu.

Ne asumăm limitările. Nu ne-am propus în nici un fel să inventariem toate temele legate de problematica egalității de șanse între femei și bărbați în România. Am făcut o selecție desigur subiectivă. Este o carte a verdictelor – formulate și asumate de persoane cu experiență și expertiză în domeniu, ceea ce oferă credibilitatea de care avea nevoie un asemenea demers. Documentarea riguroasă și responsabilă este de asemenea un garant al calității conținutului.

Volumul este rezultatul unei munci de echipă: Ioana Borza, Laura Grünberg și Theodora-Eliza Văcărescu sunt autoarele. Dar au pus umărul la finalizarea acestui proiect Nicoleta Niță, care a asigurat documentarea specifică, și Vera Coutun care, împreună cu Elena Dima, s-au ocupat, pe rând, de secretariat. Layout-ul publicației îi aparține Mihaelei Răbu, iar ilustrațiile au fost făcute de Maria Plohotniuc. De asemenea, după cum se va citi, avem incluse păreri și studii de caz de la multe persoane cu expertiză în domeniu, care au răspuns la apelul nostru și cărora le mulțumim.

Nu în ultimul rând, dorim să mulțumim Ambasadei Regatului Țărilor de Jos

la București, care a sprijinit proiectul în cadrul programului Matra și care, prin intermediul doamnei Norma Nițescu, s-a arătat flexibilă, minimă birocratic și eficientă pe tot parcursul colaborării.

Deși a fost un demers eminent critic, în final avem un sentiment confortabil. Adunând toate «bilele negre» inventariate de noi, am ajuns în mod paradoxal la concluzia că situația este... roz. Adică... dacă nu Maricica, atunci sigur fata ei va avea câștig de cauză. Va trăi într-o societate în care egalitatea de șanse va fi ceva normal, instituțiile aferente fiind aproape inutile. Trebuie doar... puținică răbdare!

CAPITOLUL I

FURNIZORII

I.1. De la cine și ce învățăm despre egalitatea de șanse între femei și bărbați în România?

FEMEIE, *femei* (s.f.) 1. Persoană adultă de sex feminin; muliere. 2. Persoană de sex feminin ciocărită. + (Pop.) urmat de determinări în genitiv sau de un adjectiv posesiv) Soție, nevăstă. [Pr.: -me-le] — Lat. *familia* „familie”.

FEMEIEȘC, **-IĂSCĂ**, *femeiești*, *adj.* Feminin. [Pr.: -me-iesc] — Femeie + suf. -esc.

FEMEIEȘTE *adv.* Ca femeile, în felul femeilor; mărește. [Pr.: -me-ies-] — Femeie + suf. -este.

FEMEIUȘCĂ, *femeiași*, *s.f.* 1. Diminutiv al lui femeie; (admirativ) femeie deșăgăț, vioasă, plină de temperament; (peior.) femeie ușoară, neserioasă. 2. Femeie-lă. [Pr.: -me-iuș-] — Femeie + suf. -ușcă.

BĂRBĂT, **-Ă**, *bărbați*, *sc. (s.m. pl.)* 1. S.m. 1. Persoană adultă de sex masculin + Cu în toată firea. 2. Soț. II. *Adj.* (Rar) Curajos; voinic; harnic, activ. — Lat. *barbatus*.

BĂRBĂCŪȚ *s.m. v. berbecuț.*

BĂRBĂRIE *s.f.* Harbă mare, stufoasă. + Fig. Bătărie bărbos. — *Barbē* + suf. -rie.

BĂRBĂTEȘC, **-EĂSCĂ**, *bărbătești*, *adj.* 1. Caracteristic bărbaților, de bărbat. 2. Care exprimă bărbăție; plin de energie, de curaj, de hotărâre; voinic. — *Bărbat* + suf. -esc.

BĂRBĂTEȘTE *adv.* 1. Ca bărbații. 2. Cu bărbăție. + *În mod malar*. — *Bărbat* + suf. -este.

BĂRBĂTOS, **OĂSĂ**, *bărbătoși*, *-oase*, *adj.* (Reg.) Care are aspect voinic, care are însușiri morale de bărbat (1). — *Bărbat* + suf. -os.

BĂRBĂTUȘ, *bărbătuși*, *s.m.* Muscul al unor animale. — *Barbat* + suf. -uș.

BĂRBĂȚEL, *bărbățel*, *s.m.* Diminutiv al lui *bărbat* (12). — *Bărbat* + suf. -el.

BĂRBĂȚE *s.f.* 1. Faptul de a fi bărbat; vârsta de maturitate a bărbatului. 2. Virilitate. + Fig. Organul genital masculin. — *Bărbat* + suf. -ie.

BĂRBĂȚOI, *bărbătoși*, *s.m.* (Depr. sau glumeț) Augmentativ al lui *bărbat* (1). + Femeie cu apăsături de bărbat (1). — *Bărbat* + suf. -oi.

DEX. Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a, conducători: Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, București: Ed. Univers Enciclopedic, 1998)

(Ne)lămuriri:

- bărbatul este substantiv și adjectiv; femeia este numai substantiv: «Zoe, fii bărbată!»
- bărbatul are sens pozitiv, femeia are sens negativ: a fi bărbat înseamnă a fi plin de energie, de curaj, de hotărâre; a fi femeie înseamnă a fi neserios/oasă.
- bărbatul este mai «productiv» din punct de vedere lingvistic decât femeia: șapte derivate pentru «bărbat», trei pentru «femeie».

- «și dă roabei tale acesteia să se plece în toate bărbatului său, și robului Tău acestuia să fie cap femeii ca să viețuiască după voia Ta» (Molitifelnic, «Rânduiala Botezului», București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1984, p. 74);

Este firesc și chiar e bine ca femeile să caute înlăturarea abuzurilor și nedreptăților la care sunt expuse, numai că solidaritatea lor ar fi mai eficientă luând expresia feminității - așa a funcționat atât amar de vreme - decât chipul zburlit al feminismului.

(Dan Ciachir, «Frigiditate și ateism», Ziua, 12 octombrie 2005)

Să ai șansa de a avea în grădina palatului un inorog Andrei Pleșu pe care marile curți europene tânjesc să-l aibă măcar o dată în preajmă și tu să preferi compania unei bălțate românești cu oă pe copite și cu ugerul la vedere Elena Udrea, aiasta chiar că întrece orice închipuire.

(Mircea Dinescu, «Vaca și inorogul», Gândul, 5 mai 2005)

- femeile care au născut sunt tratate ca necurate vreme de șase săptămâni dacă «rodul păcatului» este fată și doar trei săptămâni dacă «rodul păcatului» este băiat (Levitic, XII, 2-8, care dispune ca «noul născut de sex masculin să fie dus la templu în a opta zi (momentul circumciziei); dacă a născut o fetița, mama va fi «necurată două săptămâni și va trebui să stea departe de templu, până se va «curăți», după care va aduce jertfe pentru «păcatul» ei, Levitic, XII, 6).

- Ce face un neuron în capul unei blonde ?
- Se plictisește.

bărbat m. om, ins, individ, soț	femeie f. 1. soție, nevastă, 2. muiere, prietenă, (depr.) fustă
bărbătesc, -ească adj. 1. viguros, destoinic, tare, viril, masculin, puternic. 2. curajos, îndrăzneț, cutezător, temerar, viteaz, neînfricat	femeiesc, -ească adj. v. feminin
bărbăție f. 1. virilitate, tărie, energie, putere, vigoare 2. curaj, vitejie	- ?????????
masculin, -ă adj. bărbătesc, viril, mascul	feminin – ă adj. femeiesc, muieresc
masculinitate nu figurează în acest dicționar	feminitate f. delicatețe, gingășie, grație, moliciune, suplețe
om m, bărbat, ins, individ, soț!!!!	

Dicționar de Sinonime (ediția a V-a, Gh. Bulgăr, București: Ed. Palmyra, 1996)

(Ne)lămuriri:

- bărbatul este om și omul este bărbat; femeia este soție, muiere și, depreciativ, fustă!
- ca adjectiv, bărbatul este un lung șir de caracteristici pozitive. ca adjectiv, femeia este... femeie.
- nu există un corespondent feminin al cuvântului bărbăție... femeieție?
- deși există în limba română, în Dicționarul de sinonime, nu apare cuvântul masculinitate. De ce? Poate pentru că feminitatea, pe lângă explicațiile din dicționar, înseamnă și supunere la tradițiile patriarhale!

- Ce face o femeie cu o foaie albă de hârtie în față?
- Își citește drepturile.

- De ce toarnă blonda apă în tastatură ?
- Ca să navigheze pe internet.

Prioritatea nu e numărul femeilor în politică sau la conducerea diverselor instituții, nici accesul lor la educație, ci încurajarea natalității și combaterea violențelor familiale. (Adrian Papahagi, «Feminismul și adevăratele priorități pentru femei», Avere, 17 octombrie 2005)

- «Femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii precum și Hristos este cap Bisericii, trupul său al cărui mântuitor și este...» (Molitifelnic, p. 77);
- «prin neascultarea ei, Eva a fost pricina de moarte pentru ea și pentru întreg neamul omenesc» (Tertulian, «De feminorum» in Patrologia, București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1985, vol. II, p. 461);

Deghizat în ultimul timp sub perorația mișcărilor considerate în mod aproape unanim ca fiind progresiste (drepturile omului, drepturile animalelor, multiculturalism, reetnicizarea identităților minoritare, ecologism, feminism etc.), socialismul continuă să fie și azi, după prăbușirea socialismelor reale, orizontul comun de aspirații al tuturor «oamenilor de bine». (Horia Roman Patapievici, «Liber sau conservator», Revista 22, 5-11 februarie 2002)

Când va vorbi femeia...
...Vor tremura în haos vibrări de oale sparte
și-n lumile de crățiți și de tigăi deșarte
Vor spumega în spasme de fumuri violete
Anemice sarmale
Și ftizice cotlete,
Și arse maioneze vor plânge-n ziua ceea,
Când, searbădă, vorbi-va la Cameră femeia.
Într-un proiect de lege se va trezi
Ibricul
Și pudra
Și juponul
Chiuloții și caleașca
Când searbădă vorbi-va, la Cameră
Popeasca

(Ion Pribeagu, 1916, Vărfuri de spadă, București: Facla, ed. a II-a)

Munca-i frumoasă ca femeia
Evident la vârsta a treia
Dacă înțelegi asta
Pe muzica mea poți să-ți
bați nevasta
(Paraziții, refren «Omu
din lift», Toate nevestele)

Unde sunt femeile în istoria Românilor?

...Nu-nțelegi tu, din a ei căutătură,
Că deprindere, grimasă este zâmbetul pe gură,
Că întreaga-i frumusețe e în lume de prisos,
Și că sufletul ți-l pierde fără de nici un folos?

Așadar, când plin de visuri, urmărești vre o femeie,
Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
la întreb-o, bunăoară,
Ș-o să-ți spuie de panglice, de volane și de mode,
Pe când inima ta bate-n ritmul sfânt al unei ode...
Când vezi piatra ce nu simte nici durerea și nici mila -
De ai inimă și minte – feri în lături, e Dalila!
(Mihai Eminescu, «Scrisoarea V»)

...Nu trebuie cine știe ce subtilitate analitică pentru a vedea că activistelor feminismului, care au ceva oțărât și deshidratat când se manifestă, le lipsește grația, fantezia îmbrăcămînții, unda unui parfum bine ales, echivocul decent. (Dan Ciachir, «Frigiditate și ateism», Ziua, 12 octombrie 2005)

(«AndreEA s-a ciocnit cu un tramvai», Libertatea, 4 decembrie 2004)

Anunțuri

Domnișoara rafinată, corp superb, sâni provocatori, ofer companie domnilor 0726 943...

(oferte ziar Libertatea)

- Lipsește revoluția de dicționar (de exemplu denumirile profesiilor sunt exclusiv la masculin: doamna profesor universitar, doamna ministru, doamna președinte etc., dar unele profesii, în general devalorizate, sunt numai la feminin: femeie de serviciu, asistentă medicală/ vs./ asistent universitar, secretară/ vs./ secretar de stat etc.)
- O cultură de masă invadată de mesaje patriarhal-denigratoare la adresa femeilor;
- Foarte puține mesaje diverse, anti-stereotip despre rolurile femeilor și ale bărbaților în viața cotidiană;
Efectele cumulative ale mesajelor patriarhal-denigratoare la adresa femeilor venite de la diverse instanțe formatoare.

I. 2. Ce este egalitatea de șanse între femei și bărbați în România?

Definițiile care circulă în diverse contexte legislative, instituționale și academice, traduceri folosite, abrevierile sau prescurtările specifice, toate conturează cadrul conceptual al unui domeniu. Ilustrăm prin câteva exemple hibeles unei construcții conceptuale pe care noi o considerăm încă extrem de confuză, cu o puternică încărcătură de import, a domeniului egalității de șanse între femei și bărbați.

EXEMPLE DE TERMINOLOGIE ÎN UZ

- egalitate de șanse pentru femei și bărbați
- egalitate de șanse între femei și bărbați
- egalitate de șanse și de tratament între femei și bărbați
- egalitate de gen
- oportunități egale între femei și bărbați
- șanse egale
- principiul egalității de șanse între sexe
- principiul egalității de șanse și nediscriminării/non discriminării

- neclaritate terminologică/ inconsistență terminologică;
- inconsecvența termenilor/ suprapunere de termeni;
- ambiguitate conceptuală indusă.

EXEMPLU DE CONCEPTUALIZARE A DOMENIULUI ÎN CADRUL LEGISLAȚIEI

Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați

Art. 1.

(1) Prezenta lege reglementează măsurile pentru promovarea egalității de șanse între femei și bărbați, în vederea eliminării discriminării directe și indirecte după criteriul de sex, în toate sferele vieții publice din România.

(2) în sensul prezentei legi, prin egalitate de șanse între femei și bărbați se înțelege luarea în considerare a capacităților, nevoilor și aspirațiilor diferite ale persoanelor de sex masculin și, respectiv, feminin și tratamentul egal al acestora.

Art. 2.

Măsurile pentru promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și pentru eliminarea discriminării directe și indirecte după criteriul de sex se aplică în domeniul muncii, educației, sănătății, culturii și informării, participării la decizie, precum și în alte domenii, reglementate prin legi specifice.

Art. 3.

Prevederile prezentei legi nu au aplicabilitate în cadrul cultelor religioase și nu aduc atingere vieții private a cetățenilor.

(Monitorul Oficial, Partea I, nr. 301, 8 mai 2002)

OPINIE

Liliana Popescu

Echipea CARTEA NEAGRĂ: «Ce NU merge în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați în România?»

Nu merg multe. În primul rând, mințile multor femei se risipesc în căutarea de a fi modele, de a suci mințile bărbaților pentru a-și găsi soțul care să le întrețină. Este mai greu pentru acestea să se vadă în rol de persoane independente și, probabil, le sperie gândul că ar putea rămâne singure și să se descurce într-o lume croită pentru a promova prioritar bărbații-care-câștigă-pâinea-în-casă. Și poate că nu au suficientă încredere că valorează ceva prin ele însele;

În al doilea rând, există atâta sexism și atâta machoism în România încât, într-un fel, le înțeleg că preferă să se adapteze canoanelor acreditate;

În al treilea rând, cred că instituțiile statului cu atribuții în domeniu sunt pri-vite de către stat și de către societate ca fiind mai mult de formă, așa ca să facem pe placul UE;

În al patrulea rând, cred că nici Uniunii Europene nu-i prea pasă de ce face egalitatea de șanse între femei și bărbați în România. Pe liderii europeni (copleșitor majoritar bărbați – e suficient să ne uităm la «pozele de familie» europene să ne dăm seama) nu-i interesează problema aceasta, ci cea a eficienței economice și a viabilității intrării României în UE. De altfel, legislația UE e prioritar legată de egalitatea de șanse în muncă – și noi știm cum e cu regulile nescrise în ceea ce privește treburile neplătite ale casei.

Comentariu

- legea preia definiția standard a egalității de șanse între femei și bărbați din legislația internațională și urmărește zonele de activitate din viața publică.
- legea din România nu acoperă zona vieții private.
- termenul «tratament egal» ridică probleme de aplicare a principiului egalității de șanse («tratament egal» poate fi interpretat în practică atât ca pornind de la un unic standard – întotdeauna bărbații – sau acceptarea existenței a două standarde – femeile și bărbații – cu capacități, nevoi și aspirații diferite. Exemplu: concediul de maternitate ca situație de boală).

EXEMPLE DE CONCEPTUALIZARE ÎN GHIDURI ȘI MANUALE

Egalitatea de șanse pentru femei și bărbați

Vizibilitate, autonomie, responsabilitate și participare egală
a celor două sexe la/ în toate sferele vieții publice și private

(sursă: Abordare integratoare a egalității de șanse între femei și bărbați,
Consiliul European, 1998).

luarea în considerare a capacităților, nevoilor și aspirațiilor diferite
ale persoanelor de sex masculin și respectiv, feminin, și tratamentul
egal al acestora

(sursa: Art. 1 alin. 2 Legea nr. 202 din 25 martie 2002 privind egalitatea de șanse
pentru femei și bărbați)

femeile și bărbații au aceleași drepturi, obligații și posibilități cu privire la:

- a avea un loc de muncă care să le asigure independența economică;
- a se implica în gospodărie și creșterea copiilor;
- a participa la viața politică, sindicală, culturală, la activitățile comunitare.

(sursă: <http://www.skolverket.se/english/system/equality.shtml>)

(Ghid de informații și bune practici în domeniul egalității de șanse
pentru femei și bărbați, CPE, 2004)

«Abordarea integratoare se referă la (re)organizarea procedurilor și reglementărilor uzuale, (re)organizarea responsabilităților și capacităților în scopul integrării perspectivei de gen în toate aceste proceduri, reglementări, responsabilități, capacități etc. Se referă, de asemenea la utilizarea expertizei de gen în elaborarea și planificarea politicilor, utilizarea analizei privind impactul de gen în acest proces, includerea consultărilor și participării grupurilor și organizațiilor relevante. Numai când toate aceste (pre)condiții sunt îndeplinite se poate afirma că procesul abordării integratoare este în curs de realizare.»
(Gender Mainstreaming. Metode și instrumente, CPE, 2004)

«„Conduita integratoare de gen“ (gender mainstreaming) este o inițiativă trans-națională din start, care ridică probleme speciale procesului de elaborare a politicilor (Sylvia Walby, «Gender mainstreaming: Productive tensions in theory and practice», Leeds, University of Leeds). ... Conduita integratoare de gen are cel puțin două cadre de referință: unul ce ține de egalitatea de gen și unul ce ține de integrare. Astfel, în elaborarea politicilor există simultan două scopuri: promovarea egalității de gen și creșterea eficienței politicilor publice prin includerea analizei de impact de gen. Deoarece explicațiile funcționale și structurale provocate de conduita integratoare de gen sunt reorganizarea, ameliorarea, dezvoltarea și evaluarea politicilor, avem aici atât un proces politic, cât și unul tehnic (Council of Europe, «Gender Mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices», <http://www.coe.fr/cm/reports/1998/98greg1.htm>).» (Egalitatea de șanse între femei și bărbați în implementarea politicilor publice în România. Ghid practic, PNUD, 2005)

«Prin egalitate se înțelege nivelul egal de vizibilitate, autonomie, responsabilitate și participare a celor două sexe la/ în toate sferile vieții publice și private. Conceptul de egalitate între sexe, în afara oricărei referiri la diferențele legate de sex, se opune pur și simplu conceptului inegalității dintre sexe și susține principiul unei participări totale a femeilor și bărbaților la viața societății. (Council of Europe, «Gender Mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices», <http://www.coe.fr/cm/reports/1998/98greg1.htm>)» (Egalitatea de șanse între femei și bărbați în implementarea politicilor publice în România. Ghid practic, PNUD, 2005)

- distribuția slabă a materialelor (doar în cercuri restrânse, interesate de problemă);
  - tiraj redus;
  - lipsa accesului publicului larg la astfel de materiale;
  - fonduri puține pentru cercetare și publicare.
-
- existența unor materiale: manuale, ghiduri, cercetări, site-uri specializate;
  - organizarea de training-uri, seminarii, workshop-uri, școli de vară referitoare la tema egalității de șanse între femei și bărbați.

EXEMPLE DE CONCEPTUALIZĂRI ÎN REGLEMENTĂRI ALE ACTIVITĂȚILOR INSTITUȚIILOR PUBLICE

«Art. 5 – Comisia pentru egalitate de șanse între femei și bărbați are următoarele domenii de activitate:

- eliminarea oricăror forme de discriminare după criteriul de sex și îmbunătățirea condiției femeii în societate»

(site-ul oficial al Comisia pentru egalitate de șanse între femei și bărbați din cadrul Camerei Deputaților, Parlamentul României, <http://www.sanseegalecdep.as.ro>)

« Comisia pentru drepturile femeilor și șanse egale, din cadrul Parlamentului European, și-a exprimat opinia privind stadiul negocierilor României pentru aderare la U.E. (22 iunie 2001) din perspectiva abordării egalității de gen. Astfel, în document se menționează că principiul egalității de șanse între sexe „trebuie integrat ca o problemă de graniță în toate sferile politicilor și se cere încorporarea principiului promovării femeilor în toate sferile de activitate”. Comisia «ia notă cu regret că „numărul de femei candidate a fost cu mult sub media europeană și că procentajul de femei în poziții de conducere este mic și cere Guvernului României să introducă măsuri pentru asigurarea participării femeilor la procesele de decizie”».

(site-ul oficial al Comisiei pentru egalitate de șanse între femei și bărbați din cadrul Camerei Deputaților, Parlamentul României, <http://www.sanseegalecdep.as.ro>)

- preluarea limbajului ca slogan;
- generalizări/ supra-generalizări (de exemplu utilizarea termenului «femeie» (singular) care duce la ștergerea diversității din cadrul grupului la care ne referim);
- utilizarea exclusivă a conceptului de egalitate de șanse între sexe (și nu a egalității de gen).

EXEMPLE DE DEFINIRE A DOMENIULUI PRIN INTERMEDIUL TRADUCERILOR

Termeni în limba engleză	Varianta/ele în limba română
Gendering	genizare / genderizare / aplicarea unei grile de gen
Gendered	genizat / genderizat / cu dimensiune de gen
Gender mainstreaming	conduită integratoare de gen
Gender proofing	analiza, evaluarea sistematică a probelor privind includerea dimensiunii de gen
Gender sensitive	sensibilitate la gen
Gender blind	insensibilitate / opacitate la gen
Gender neutral	neutru din punctul de vedere al genului
Gender balance	echilibru de gen
Gender gap	diferența dintre genuri
Empowerment	împuternicire / autorizare / capacitate
Gender focal point	centru de informare pentru problematica de gen
Stakeholders	părțile care au un interes în această problemă

Exemple:

- «implementarea abordării integratoare a egalității pentru femei și bărbați»;
- «părțile care au un interes în această problemă» (engl. stakeholders);
- Egalitatea de Gen și în Alte Locuri – EGAL II, aprilie 2002 - februarie 2003, finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă București – Programul pentru Femei.
- apariția unui «nou» limbaj de lemn;
- definirea domeniului de tip copy-paste. Neadaptarea termenilor: 1) atât la limba română, dar, mai ales, la 2) realitățile românești;
- inconsistență conceptuală.

EXEMPLE DE ABREVIERI

ANES	(Agenția națională pentru egalitatea de șanse)
CEDAW	(Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
CNCD	(Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării)
CODES	(Comisia consultativă interministerială în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați)
CONES	(Comisia națională în domeniul egalității de șanse)
CPE	(Centrul Parteneriat pentru Egalitate)
EC CSPs	(tip de analiză, cu indicatorii extrași din MDGs)
EES	(The European Employment Strategy)
GAD	(Gender and Development)
GIDP/UNDP	(Gender in Development Programme, United Nations Development Programme)
OMC	(Open Method of Co-ordination/ Metoda Deschisă de Coordonare).
PFA	(Platforma pentru Acțiune)
MDGs	(Millennium Development Goals/ Planurile de Dezvoltare ale Mileniului)
ȘEF	(Șanse Egale pentru Femei)
UNDP RBEC	(Programul Regional de Gen al Biroului Regional al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare)

- limbaj «magic», înstrăinat, specializat, cu circuit restrâns;
- apariția unui «nou» limbaj de lemn;
- denumiri sonore (agenții/ consilii/ comisii naționale) ascund instituții noi, slab dezvoltate, cu resurse (financiare, de expertiză, umane etc.) limitate;
- inconsistență instituțională (neadaptare la realitățile românești);
- segmentare și diluare conceptuală, umană, instituțională, legislativă, financiară;
- un domeniu suprasaturat de prescurtări magice devine un domeniu fără priză la beneficiare/i, rupt de nevoile acestora, un domeniu care pare să trăiască pentru a-și satisface propriile nevoi.

OPINIE

Mihaela Bărăgan

Echipa CARTEA NEAGRĂ: «Ce NU merge în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați în România azi?»

- ← implementarea în practică a legilor;
- ← cunoașterea în detaliu a legilor de către diferiți actori sociali;
- ← respectarea legislației existente;
- ← promovarea (insuficientă) a conceptului egalității de șanse în România (și aici ar intra și explicarea conceptului de egalitate de șanse, deoarece, în momentul în care nu se înțelege un concept, se respinge în mod automat);
- ← procesul de schimbare a mentalităților și a stereotipiilor este deosebit de lent și anevoios;
- ← lipsa politicilor și a măsurilor afirmative;
- ← lipsa strategiilor pe termene medii și lungi de promovare și implementare a egalității de șanse în România;
- ← mecanismele greoaie de pedepsire a cazurilor de discriminare;
- ← accesul mai scăzut la informație (în special legislație) al femeilor din România: femeile nu știu să recunoască un caz de discriminare, nu știu unde se pot adresa în caz că au fost victimele unei discriminări, nu știu cum să redacteze o plângere;
- ← slaba reprezentare în teritoriu a instituțiilor care ar trebui să promoveze egalitatea de șanse în România;
- ← lipsa specialiștilor reali care să lucreze în aceste instituții;
- ← toleranța «tacită» a societății românești față de cazurile de discriminare a femeilor

I. 3. CINE se ocupă de egalitatea de șanse între femei și bărbați în România?

De domeniul egalității de șanse între femei și bărbați în România se ocupă, generic vorbind, «oameni» (experți – în formare sau cu diplome; activiști, funcționari în instituții specializate) și «instituții». În ciuda unor progrese evidente legate de profesionalizarea și instituționalizarea discursului de gen în România, documentarea pentru această publicație s-a finalizat cu o concluzie: ... este loc de mai bine.

I. 3. a. OAMENI*

LISTA DESCHISĂ A SPECIALISTELOR ÎN DOMENIU

Adriana BĂBAN, Doina BALAHUR, Oana BĂLUȚĂ, Ilinca BERNEA,
Odette BLUMENFELD, Florentina BOCIOC, Ioana BORZA,
Adina BRĂDEANU, Maria BUCUR, Roxana CHEȘCHEBEC, Ina CURIC, Reghina
DASCĂL, Enikő DEMENY, Ana Maria DIMA, Otilia DRAGOMIR,
Zita FARKAS, Linda FISCHER, Daniela ROVENȚA-FRUMUȘANI,
Mihaela FRUNZĂ, Laura GEORGESCU, Anca GHEAUȘ,
Georgeta GHERBEA, Iulia GRAD, Laura Roxana GRÜNBERG,
Marcela HARBADĂ, Iulia HAȘDEU, Adelina HUMINIC, Cristina ILIE,
Cristina ILINCA, Paula IVĂNESCU, Elisabeta JABA, Anca JUGARU,
Fidelie KALAMBAYI, Dina LOGHIN, Carmen Laura LOVIN,
Camelia LUNGU, Enikő MAGYARI-VINCZE, Teodora MANEA, Mara MARIN, Valentina
MARINESCU, Petruța MÂNDRUȚ, Ștefania MIHĂILESCU,
Mihaela MIROIU, Cristina MOCANU, Mihaela MUDURE, Mioara NEDELICU, Cristina
OLTEANU, Maria PANTEA, Despina PASCAL, Raluca Maria POPA, Alexandrina
PETREA, Liliana POPESCU, Livia POPESCU,
Roxana MARINESCU, Adina PREDA, Cecilia PREDA, Adriana PRODAN, Mihaela
RÂBU, Maria ROTH, Alexandra STANCIU, Romina SURUGIU,
Maria ȘANDOR, Cristina ȘTEFAN, Ioana ȘTEFAN,
Doina Olga ȘTEFĂNESCU, Teodora TACKACS, Roxana TEȘIU,
Olivia TODEREAN, Ana Maria ȚAROVEANU, Diana URECHE,
Renate WEBER, Theodora-Eliza VĂCĂRESCU, Lorena VĂEȚIȘI...

LISTA DESCHISĂ A SPECIALIȘTILOR BĂRBAȚI SAU A BĂRBAȚILOR CU SENSIBILITATE ASUMATĂ LA PROBLEMATICA DE GEN/ FEMINISM

Mihai ALBU, Ovidiu ANEMȚOAIȚEI, Alin CIUPALĂ, Ioan-Bogdan LEFTER, Emil MOISE, Adrian MIROIU, Ovidiu PECICAN, Mitică RADU, Mihai SÎRBU, Vladimir PASTI, Arpad TODOR, Lazăr VLĂSCEANU, ...

* Este o listă ilustrativă pentru existența unui nucleu consistent de specialiste în domeniu, alcătuită pe baza informațiilor și a contactelor de la AnA. Cu siguranță conține omisiuni pe care ni le asumăm. De aceea am și lăsat-o deschisă și propunem inițierea unei baze de date actualizate permanent cu expertele/ții în domeniu.

(pentru feministe)

- nu există o bază de date cu expertele/ții în domeniu, deși ea ar fi la acest moment consistentă. AnA și alte câteva organizații au încercat demararea unui asemenea proiect, dar nu au avut fondurile necesare pentru actualizarea și permanentizarea demersului. Astfel:
  - amatorismul în elaborarea de documente și politici persistă;
  - colaborarea este greoaie.
- pseudo-specializare (nu există în nomenclatorul meseriilor o asemenea specializare);
- nu există recunoaștere instituțională a specialistelor/știlor în domeniul studiilor de gen;
- este un domeniu de studiu și de cercetare nerecunoscut de comunitatea academică din România;
- «ocupație» încărcată de prejudecăți;
- dialog firav și «tensionat» între activist/ă și teoretician/ă;
- dialog firav între principalele centre academice (București, Cluj, Timișoara, Iași etc.);
- «brain drain» accentuat/ vs./ «brain gain» în ceea ce privește feminismul autohton. Desigur «brain circulation» are și avantaje indiscutabile: studentele și studenții din România plecate/ți la specializare în lume sunt foarte bine apreciate/ți.

- Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), spre deosebire de Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați (ANES), a angajat tinere/i specialiste/ști absolvente/ți de masterate de profil;
- în cadrul Consiliului Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS), studiile de gen sunt prezente pe lista domeniilor de cercetare finanțate și există o comisie specializată de evaluare a proiectelor;
- specialistele/știi în domeniu activează în marile centre universitare din România;

- domeniile de cercetare sunt diverse, acoperind majoritatea specializărilor în științele socio-umane;
- multe/ți dintre specialiste/ști au stagii de pregătire și/ sau cercetare la universități din alte țări, acest lucru contribuind la crearea unor legături personale și instituționale cu universități/ centre etc. din afara țării.

(pentru feminiști)

- număr foarte redus de bărbați implicați în domeniu;
  - lipsa de interes a bărbaților pentru domeniu (atât academic cât și activist);
  - marginalizarea bărbaților în cadrul mișcării de femei;
  - stereotipurile culturale față de bărbații sensibili la problematica de gen (și mai ales a feminisților declarați);
  - abordarea dezechilibrată a problematicii de gen în cadrul mișcării de femei și a studiilor de gen (de multe ori problematica de gen = problematica femeilor).
- există!

Soluții

- valorizarea expertizei de gen – obligativitatea diplomei de expert/ă de gen pentru angajare în instituții specializate;
- revizuirea nomenclatorului de meserii;
până foarte de curând, a existat o «sfișenie» în a discuta despre banii alocați/ investiți pentru cercetare, publicare, mediatizare, instruire etc. în domeniul egalității de șanse. A existat o subevaluare a importanței și a relevanței domeniului: se muncește în domeniu pe bani puțini!
Comparativ cu ceea ce există în prezent la nivelul de investiție financiară, stăm foarte bine datorită muncii, eforturilor, dedicației și credinței femeilor implicate.

Învățământ postuniversitar în domeniul studiilor de gen

În 1998, în cadrul școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București, a fost creat primul program de masterat de studii de gen din România. În 2003 un astfel de masterat a apărut la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, iar din 2004 și la Universitatea de Vest din Timișoara.

Masteratul de Gen și Integrare Europeană, București

Facultatea de Științe Politice

Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA)

Coordonatoare: Prof. univ. dr. Mihaela Miroiu

Cursuri:

- Teorii politice feministe
- Sociologia genului
- Politici de gen în Europa și SUA
- Istoria feminismului politic românesc
- Instituții și politici europene
- Discriminare și egalitate de șanse: legi, politici, instituții
- Politici de gen în România
- Politici de gen în educație
- Gen și economie
- Analiza de gen: seminar de cercetare
- Practică în instituții guvernamentale și organizații neguvernamentale.

Masteratul de Gen, diferențe și inegalități, Cluj-Napoca

Facultatea de Studii Europene

Universitatea Babeș-Bolyai

Coordonatoare: Prof. univ. dr. Enikő Magyar-Vincze

Cursuri:

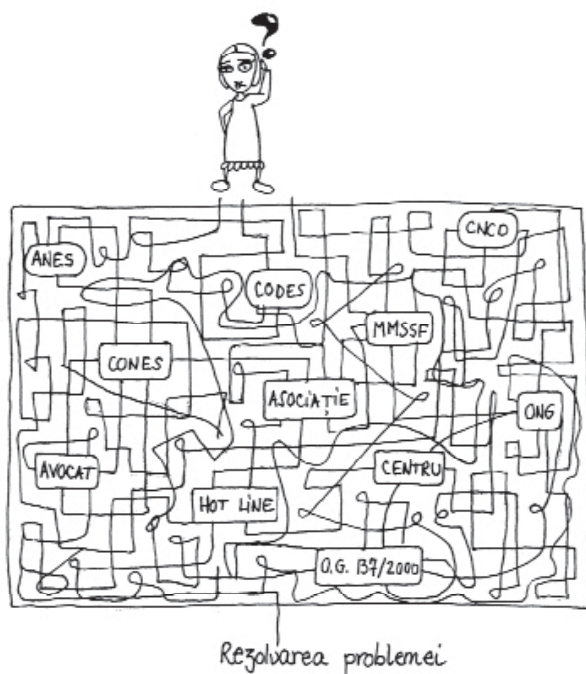
- Teorii politice feministe
- Regimurile de gen ale instituțiilor
- Gen, familie și comportament demografic
- Gen și sănătate
- Inegalități sociale și politici de gen
- Genul în organizații
- Cercetare de teren
- Teorii și epistemologii feministe
- Istorii genizate
- Gen și sexualitate în politica identitară
- Comunicare, gen și putere
- Violență genizată
- Seminar de cercetare

Masteratul de Gen socio-cultural: abordare interdisciplinară, Timișoara
Centrul Interdisciplinar de Studii de Gen
Universitatea de Vest
Coordonatoare: Conf. univ. dr. Reghina Dascăl

Cursuri:

- Teorii politice feministe
- Corpul în cuvinte și imagini
- Secolul, media și feminismul
- O istorie a feminismului în texte fundamentale
- Gen și Politici Publice
- Geografie și gen
- Psihologia aspectelor de gen (gender issues)
- Politica socială și egalitatea sexelor
- Teorii feministe ale discursului cinematografic
- Corpul privit din diverse perspective
- Problematika de gen în societatea română contemporană
- Gen și societate civilă

- se pot urma cursuri la nivel postuniversitar în domeniul studiilor de gen;
- există posibilitatea alegerii unei tematici din domeniul studiilor de gen/ feminismului la nivelul cercetării doctorale (în științe politice, filosofie, sociologie etc.);
- feminismul academic este dezvoltat și există o masă critică de specialiste/ști.
- există o colaborare limitată între cei/cele care predau în cadrul acestor masterate, o slabă mobilitate între profesoare/ori și studențe/ți;
- interdisciplinaritatea studiilor de gen nu există în predare;
- caracterul academic domină componenta aplicată;
- interesul studenților/țelor pentru aceste masterate este în general redus;
- absolvenții și absolventele studiilor de gen nu știu întotdeauna să-și susțină expertiza;
- valoarea de «piață» a acestor specializări este redusă.

AI CARTE, AI PARTE... DE STUDII DE GEN

Studii de gen; Studii feministe; Studii despre femei; Feminism/e.

Denumiri care acoperă domenii de cercetare diferite, dar extrem de apropiate. Au apărut în România în urmă cu mai puțin de cincisprezece ani și au început să pătrundă în mai multe arii tematice.

«Genizarea» domeniilor «tradiționale» s-a produs diferit în funcție de interesul cercetătoarelor/orilor implicate/ți și de nevoile locale. De asemenea, în studiile de gen/ feministe din lume au apărut și arii noi de cercetare, specifice domeniului. În cele ce urmează am încercat să oferim un tablou orientativ al «genizării» cercetării românești, bazându-ne notarea pe o documentare a principalelor publicații despre România, apărute în perioada 1995-2005 (lista bibliografică se află în Anexe). Bineînțeles, nici bibliografia și nici evaluarea noastră nu reprezintă ultimul cuvânt în domeniu, dar poate reprezenta un punct de plecare. Ceea ce am urmărit a fost mai mult legat de gradul de acoperire al domeniului cu analize, studii, cercetări care să aibă o sensibilitate de gen la problematica egalității de șanse.

Legendă:

- nimic
- - la limită
- acceptabil

Domenii tradiționale:

DOMENIU	BILE
Antropologie	
Asistență socială	■
Biologie	
Chimie	
Drept	■
Economie	
Educație	
Educație fizică și sport	
Etnicitate/ Naționalism	■
Filosofie	
Fizică	
Istorie	
Limbă/ lingvistică	■
Teorie literară	
Mass-media & științele comunicării	
Matematică	
Medicină	
Politici publice	
Psihologie	■
Relații internaționale	■
Religie	■
Sociologie	■
Științe politice	

Domenii specifice studiilor de gen/ feminismului:

DOMENIU	BILE
Corp/ corporalitate	
Cyberfeminism	
Epistemologii feministe	1
Etici feministe	
LGBT/ Queer Theory	
Masculinități/ Men's Studies	
Politici reproductive	
Prostituție/ trafic de ființe umane	
Violență împotriva femeilor	1

OPINIE

Carmen Hojbotă

Teme/ subiecte importante:

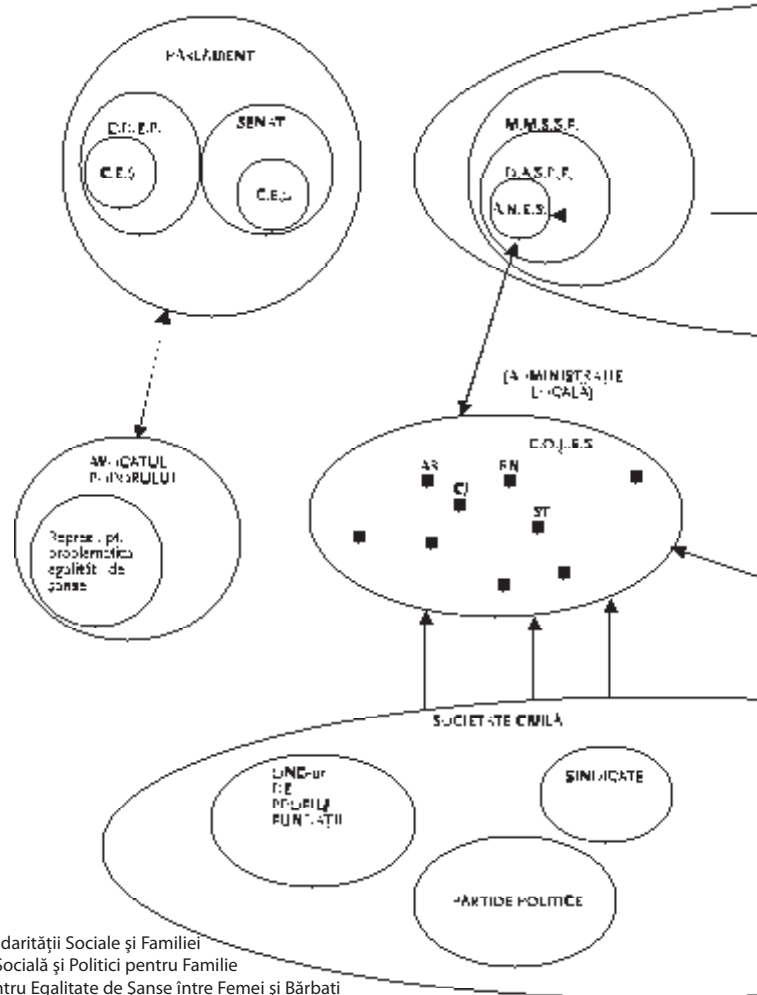
- implicarea femeilor în viața politică, locul femeilor pe liste electorale de partid, procentul femei/ bărbați în autoritățile publice centrale și locale;
- reflectarea femei/ bărbați în mass-media;
- hărțuirea sexuală, discriminarea femeilor la angajare și în timpul relației de muncă;
- legislația incompletă din punct de vedere procedural și astfel deficitară în domeniul egalității de șanse;
- instituțiile publice îndrituite să se ocupe cu aceste aspecte formale și nefuncționale.

Câteva motive pentru care în domeniul egalității de șanse între bărbați și femei decalajul între situația dorită și cea prezentă este încă mare:

- mentalități și concepții românești tradiționaliste în ceea ce privește rolul femeilor și al bărbaților;
- umbra celor 50 de ani de comunism cu tot ceea ce au însemnat ei în privința concepției referitoare la individ, drepturi, egalitate de drepturi între femei și bărbați;
- menținerea acestui subiect al egalității de șanse la categoria «și altele» în agenda de priorități în politici;
- lipsa de unitate în acțiunile de conștientizare pe această temă a ONG-urilor de profil, lipsa acțiunilor concertate de lobby și advocacy;
- lipsa unui sistem educativ-formativ și în această direcție.

I. 3. b. INSTITUȚII

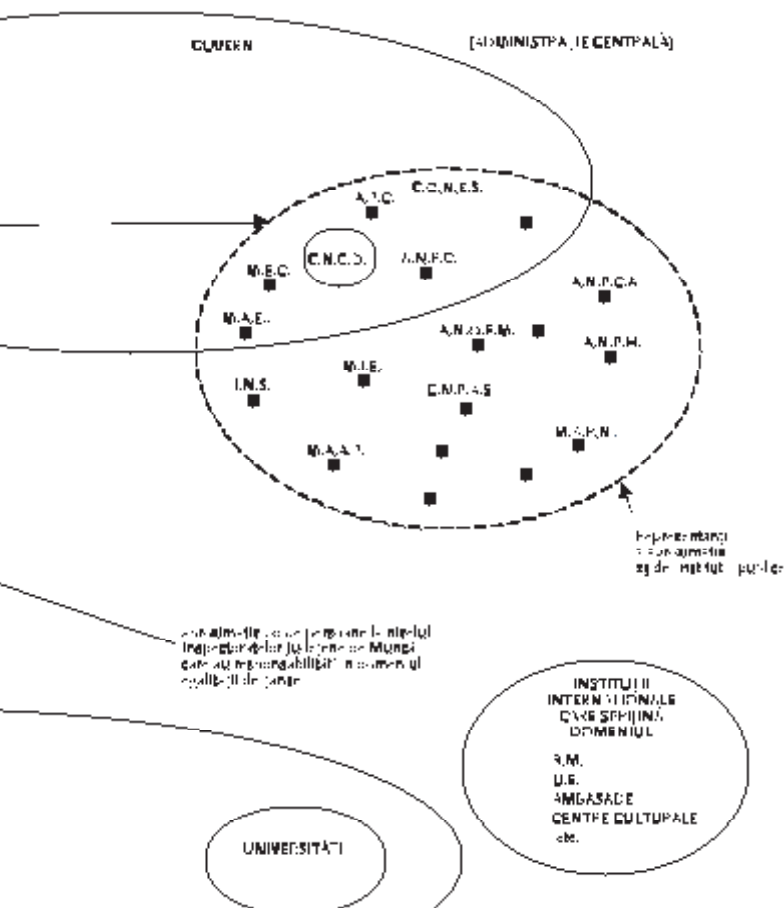
SCHEMA INSTITUȚIILOR CU ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL

LEGENDĂ:

M.M.S.S.F.	Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei
D.A.S.P.F.	Direcția de Asistență Socială și Politică pentru Familie
A.N.E.S.	Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați
C.N.C.D.	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
C.D.E.P.	Camera Deputaților
C.E.S.	Comisia pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați
C.O.N.E.S.	Comisia Națională în Domeniul Egalității de Șanse între Femei și Bărbați
M.E.C.	Ministerul Educației și Cercetării
M.A.P.N.	Ministerul Apărării Naționale

EGALITĂȚII DE ȘANSE ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI

M.A.A.P.	Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului
C.N.P.A.S.	Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale
I.N.S.	Institutul Național de Statistică
A.N.P.C.	Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor
A.N.O.F.M.	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
A.N.P.H.	Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap
A.N.P.C.A.	Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție
C.O.J.E.S.	Comisiile Județene în Domeniul Egalității de Șanse între Femei și Bărbați
B.M.	Banca Mondială
U.E.	Uniunea Europeană

- forme multe... fond??? fonduri???... «mai puține»;
  - «ciupercărie» instituțională;
  - «gogoasă» instituțională fiindcă întreaga structură instituțională nu este decât un «balon» umflat, dar gol, întrucât nu are acoperire și consistență în finanțare, atragere și dezvoltare a resurselor umane și materiale;
  - Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați, instituția responsabilă pentru realizarea și coordonarea politicilor de egalitate de șanse, are putere limitată, atât instituțional, cât și în privința resurselor: planuri mari, puteri mici;
  - există un «labirint» al atribuțiilor acestor instituții: lipsă de claritate și coerență în ceea ce privește atribuțiile instituționale;
  - domeniul nu are prioritate și este marginalizat: «multe și discrete» instituții.
-
- totuși aceste instituții există;
  - e un început de drum în dezvoltarea instituțională a domeniului;
  - UE «ne place».

OPINIE

Oana Băluță

Pe lângă lipsa resurselor financiare, instituțiile se confruntă și cu absența resurselor umane (mă refer la personal care poate să ofere expertiză). Situația a început să fie corectată treptat, dar important este startul acestor instituții. ANES nu a avut (încă nu are) personal calificat, ci în curs de calificare, de dobândire de expertiză.

Ca să fiu mai explicită, voi recurge la o comparație. ANES și, de exemplu, o firmă de avocatură sau, să luăm o altă instituție de stat – Avocatul Poporului. ANES ca instituție a fost handicapată la start din cauza lipsei de personal calificat (și nu se poate spune că nu ar fi avut de unde să aleagă angajate/ți!). Nu cred că un avocat de la Avocatul Poporului abia atunci când este angajat se înscrie la Facultatea de Drept. Nu. Mai întâi studiile, apoi job-ul cu expertiza aferentă. Modul în care a început să funcționeze ANES îmi aduce aminte de povestea lui Creangă, cea cu drobul de sare și mai ales de un personaj care-și construise casa cu carul înăuntru și încerca, apoi, să scoată carul pe ușă!

Hotărâre nr. 285 din 4 martie 2004
privind aplicarea Planului național de acțiune pentru egalitatea de șanse
între femei și bărbați

EMITENT: GUVERNUL ROMÂNIEI
PUBLICATĂ ÎN: MONITORUL OFICIAL nr. 236 din 17 martie 2004

În temeiul art. 108 din Constituția României, republicată, Guvernul României
adoptă prezenta hotărâre.

ART. 1

Prezenta hotărâre stabilește măsurile minimale pentru realizarea obiectivelor
din Planul național de acțiune pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați,
aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1.273/2000, denumit în continuare Planul.

ART. 3

(1) Măsurile menționate la art. 1 se realizează de către autoritățile administrației
publice centrale reprezentate în Comisia consultativă interministerială în domeniul
egalității de șanse între femei și bărbați (CODES), prevăzute în anexa care face
parte integrantă din prezenta hotărâre, denumită în continuare Comisia.

(2) Comisia urmărește și monitorizează progresele referitoare la măsurile de
realizare a obiectivelor Planului, în baza atribuțiilor acesteia stabilite prin
Hotărârea Guvernului nr. 967/1999 privind constituirea și funcționarea Comisiei
consultative interministeriale în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați
(CODES) și prin Hotărârea Guvernului nr. 1.273/2000 privind aprobarea Planului
național de acțiune pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați.

ART. 4

(1) În cadrul autorităților administrației publice centrale reprezentate în Comisie,
respectiv în cadrul serviciilor lor publice deconcentrate, se constituie structuri
specifice pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați, în limita posturilor și
alocațiilor bugetare aprobate.

(2) În cazul autorităților administrației publice centrale reprezentate în Comisie,
coordonarea structurilor specifice se asigură de către persoana desemnată ca
membru al acesteia.

Lista autorităților administrației centrale reprezentate în CODES care au sau nu au structuri specifice conform Art. 4

Numele	Răspunsul*
1. Ministerul Afacerilor Externe	NU
2. Ministerul Integrării Europene	DA
3. Ministerul Finanțelor Publice	NU
4. Ministerul Justiției	NU
5. Ministerul Administrației și Internelor	NU
6. Ministerul Economiei și Comerțului	NU
7. Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului	NU
8. Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului	NU
9. Ministerul Culturii și Cultelor	NU
10. Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației	
11. Ministerul Sănătății	NU
12. Ministerul Apărării Naționale	NU
13. Ministerul Educației și Cercetării	DA
14. Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei	DA
15. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	DA
16. Inspekția Muncii	NU
17. Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție	NU
18. Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap	DA
19. Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale	NU
20. Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților	DA
21. Agenția pentru Strategii Guvernamentale	NU
22. Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor	DA
23. Agenția Națională pentru Sport	NU
24. Agenția Națională pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperație	NU
25. Institutul Național de Statistică	DA

* Răspunsurile au fost obținute telefonic de la birourile de relații cu publicul _____ ale instituțiilor respective.

REPREZENTARE PE SEXE ÎN MINISTERE, GUVERN, PREȘEDINȚIE*

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Cercetare

Din 64 de persoane angajate:

- ministrul este bărbat;
- 46 sunt femei și 18 bărbați.

conform: <http://www.mct.ro/web/2/prezentare/organizare.htm>, din 01.11.2005

Educație

- ministrul este bărbat;
- din 5 secretari de stat 4 sunt bărbați, 1 este femeie;
- în schema instituției figurează 200 de persoane, din care 118 sunt femei și 82 sunt bărbați.

conform: <http://www.edu.ro>, din 07.12.2005

CNRI – Consiliul Național de Reformă a Învățământului

- din 35 de membri ai CNRI, 11 sunt femei și 24 sunt bărbați.

conform: <http://www.edu.ro>, din 07.12.2005

MINISTERUL CULTURII

Din 70 de persoane din structura ministerului:

- 29 sunt bărbați și 41 femei;
- ministrul și secretarii de stat sunt bărbați.

conform : <http://www.cultura.ro/PersonalList.aspx>, din 02.12.2005

* Criteriul principal de evaluare a fost gradul de reprezentare a femeilor în funcții de conducere comparativ cu bărbații. Am punctat cu bilă albă doar acele instituții unde sunt femei în număr semnificativ în structurile superioare. Desigur, nu este o evaluare riguroasă din punct de vedere științific, caracterul ilustrativ al exercițiului fiind primordial.

MINISTERUL MUNCII, SOLIDARITĂȚII SOCIALE ȘI FAMILIEI

Din 200 de persoane din structura ministerului:

- 65 sunt bărbați și 135 femei;
- ministrul și 4 secretari de stat sunt bărbați,
2 secretari de stat sunt femei.

Conform: http://www.mmssf.ro/declaratii_de_avere.htm, din 17.11.2005

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII

Dintr-un număr de 16 persoane, demnitari și personal încadrat cu funcții de conducere:

- 10 sunt bărbați și 6 sunt femei;
- ministrul și cei 4 secretari de stat sunt bărbați.

conform: http://www.ms.ro/a_ms/ms.asp, din 02.12.2005

MINISTERUL AGRICULTURII, PĂDURILOR ȘI DEZVOLTĂRII RURALE

Din 61 de persoane încadrate cu funcții de conducere:

- 49 sunt bărbați și 12 sunt femei;
- ministrul și cei 4 secretari de stat sunt bărbați.

conform: <http://www.mapam.ro/pages/declaratii.php>, din 05.12.2005

MINISTERUL JUSTIȚIEI

- ministrul este femeie
- din cei 5 secretari de stat 3 sunt bărbați, 2 sunt femei;
- din 13 consilieri, 8 sunt bărbați, 5 sunt femei;
- din 225 de persoane încadrate în minister,
157 sunt femei și 68 sunt bărbați.

conform <http://www.just.ro/declaratieavere.php?dir=/Bucuresti/ministerul%20justitiei>,
din 12.12.2005

MINISTERUL FINANTELOR PUBLICE

- ministrul este bărbat;
- din 6 secretari de stat – 5 sunt bărbați, 1 este femeie;
- secretarul general și cei 3 vicepreședinți ai ANAF sunt, de asemenea, bărbați.

conform <http://www.mfinante.ro/link.jsp?body=/prezentare/demnitari/index.htm>,
din 12.12.2005

MINISTERUL ECONOMIEI ȘI COMERȚULUI

- ministrul și cei 6 secretari de stat sunt bărbați;
- în cadrul cabinetelor sunt 33 de persoane: 16 bărbați și 17 femei;
- din 13 de înalți funcționari publici, 12 sunt bărbați și 1 este femeie;
- funcționarii publici de conducere:
44 de persoane – 23 sunt bărbați, 21 sunt femei;
- funcționarii publici de execuție:
496 de persoane – 256 sunt bărbați, 240 sunt femei.

Conform: <http://www.minind.ro/>, din 12.12.2005

GUVERNUL

Structura	Femei	Bărbați
Prim ministru și miniștri	3	22
Secretari de stat	3	12
Consilieri de stat	1	17
Consilieri personali	10	3

Conform <http://www.gov.ro/declavere/afis-index-decl-ai.php>, din 13.12.2005

PREȘEDINȚIE

- Președintele este bărbat;
- cei 19 consilieri – 14 sunt bărbați, 5 sunt femei;
- dintr-un număr de 41 de funcționari publici din structura instituției prezidențiale – 14 sunt bărbați iar 27 sunt femei.

Conform http://www.presidency.ro/?_RID=avere, din 13.12.2005

Coaliții, rețele, asociații... – o subdezvoltată cultură a colaborării

Înșiruiam mai jos câteva dintre coalițiile și rețelele naționale și internaționale active în acest moment. Multe? Puține? Axate pe domenii prioritare sau marginale? Active sau nu? Este nevoie de o cercetare amănunțită pentru a putea da asemenea verdicte. Noi ne vom permite doar să facem câteva constatări.*

Naționale

- Confederația Națională a Femeilor din România
www.cnfr.ro

- Asociația Femeilor împotriva Violenței - Artemis
www.artemis.com.ro

- Coaliția Asociațiilor Femeilor de Afaceri
www.cafa.ro/profil.htm

- Asociația Femeilor din România
www.afr.ro

- Coaliția Națională a ONG-urilor implicate în programe privind Violența împotriva Femeilor (VIF)
<http://www.nuviolenta.ro>

- Coaliția împotriva traficului de persoane FAMNET
www.famnet.ro

*Facem aceeași precizare ca și la alte liste oferite în această publicație. Este o listă deschisă. Am inserat-o doar ca exemplificare a unei posibile stări de fapt: cooperare mai mult pe hârtie (sau pe internet).

Internaționale/ Regionale în Europa Centrală și de Est:

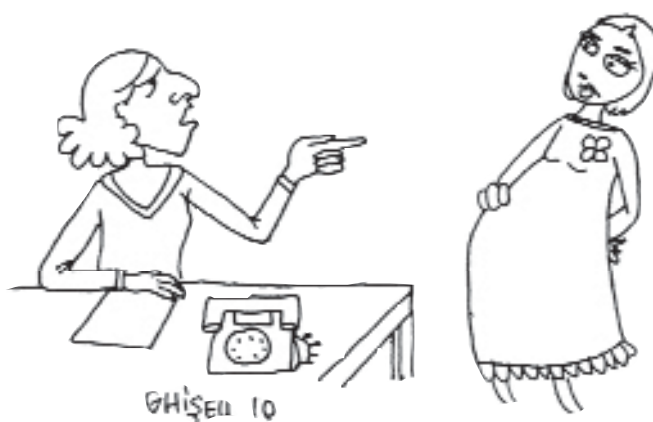
- WIDE Network Women in Development Europe
<http://www.eurosur.org/wide/home.htm>
- NEWW - Network of East-West-Women:
www.neww.or
- KARAT Coalition
www.karat.org
- ASTRA Network – Central and Eastern European Women’s Network for Sexual and Reproductive Health and Rights
<http://www.astra.org.pl/index.php>
- EWL – The European Women Lobby
www.womenlobby.org
- http://www.wunrn.com/organizations/women_ngo/womens_ngo.htm

- o cultură a colaborării și a cooperării sub-dezvoltată;
- absența unor campanii susținute de promovare continuă și constantă a drepturilor femeilor și a principiului egalității de șanse (ceea ce s-ar putea numi lobby în acest domeniu!);
- colaborarea este de multe ori doar «pe hârtie» sau «pe internet», fără o materializare în acțiuni directe, de protest și revendicare a drepturilor;
- relațiile de putere din interiorul acestor încercări de coaliții fac deseori activitățile ineficiente (deseori câte un ONG încearcă să preia capitalul de imagine al rețelei/ coaliției și să-l folosească în interese proprii, nu pentru cauza în sine);
- informația despre activitatea acestor rețele, coaliții etc. este sumară.

- există!
- s-au realizat proiecte regionale;
- s-au finanțat cercetări în domeniul studiilor de gen/ despre femei prin intermediul acestor coaliții regionale;
- s-au dezvoltat organizațiile din diverse țări prin intermediul acestor coaliții;
- s-a realizat schimb de experiență, s-au stabilit contacte personale și instituționale.

OPINIE

Oana Băluță

Pozitiv este faptul că legislația din România este armonizată cu acquis-ul comunitar. Fie ea «de import». Un pas important e că există pe hârtie și, dacă știi asta, poți să apelezi la ea, ceea ce nu înseamnă că nu ar putea suferi unele transformări în bine. O schimbare ar fi, de exemplu, ordinul de restricție în cazul violenței domestice. Implementarea e problema majoră acum.

OPINIE

Eșecurile organizațiilor de femei: un caz

Mihaela Miroiu

În cartea neagră a egalității de gen trebuie să fie cuprinse și acțiunile sau inacțiunile noastre, care au contribuit la partea «neagră» a acestor relații.

Centrul Parteneriat pentru Egalitate a organizat pe 19 februarie 2005, sub patronajul președintei sale, Roxana Teșiu, o coaliție de ONG-uri pentru femei și drepturile omului numită Coaliția pentru Egalitate de Șanse. În cadrul acesteia, le-am solicitat să ne unim pe o agendă comună, dacă tot facem o coaliție, să transmitem și să solicităm Guvernului României cele de mai jos:

Coaliția pentru Egalitate de Șanse constată următoarele:

- a. Guvernul României nu a încurajat încă nici un fel de politică de egalitate de șanse altfel decât prin împrumuturi legislative;
- b. Salariile femeilor tinere din domeniile bugetare (și ale bărbaților tineri, tot mai puțini prezenți în domenii «feminizate») nu le pot asigura supraviețuirea, aruncându-le într-o stare de dependență umiltoare;
- c. Aceste salarii nu sunt rezultatul relațiilor cerere – ofertă, ci al politicilor adoptate de guvernele României și girate de Parlament;
- d. Politicile au fost făcute astfel încât toate domeniile dominate de către bărbați să aibă grilele de salarizare mult mai mari decât cele dominate de femei;
- e. Ierarhizarea internă a salariilor conduce la ocuparea pozițiilor de conducere preponderent de către bărbați, astfel încât și atunci când sunt plătiți bine, cei plătiți sunt mai ales bărbații de peste 50 de ani: profesori universitari, directori, inspectori, șefi de secție, șefi de clinică, decani, rectori (de exemplu, în România lui 2005 sunt 2 rectore). Segregarea de gen și de vârstă nu este doar orizontală (între domenii), ci și verticală;

- f. Criteriile după care, de exemplu, munca unui angajat în armată, pe timp de pace, este de 4-5 ori mai «importantă» decât munca în educație (unde războiul împotriva ignoranței este continuu), sau munca unui jandarm, a unui polițist de birou este incomparabil mai bine cotate decât cea a unui profesor sau medic rămân necunoscute. Salariile bugetarilor discriminați pozitiv, deși plătite din banii publici, nu sunt făcute publice;
- g. Grilele de salarizare, de pensii, nivelul de salarizare sunt necunoscute opiniei publice, contribuabililor, adică celor care plătesc salariile bugetarilor;
- h. Principiul «Salarii egale la muncă egală» în domeniile bugetare (în sensul calificării, al efortului, al importanței sociale) este aplicat discreționar și netransparent. Nu există nici o dovadă că politicile salariale sunt discutate în sensul criteriilor corecte, la negocierile politicilor salariale;
- i. Domeniile bugetare, ca întreg, au bani puțini fiindcă «protecția socială» a celor care nu au muncit, nu muncesc și mai ales au acces discreționar «legal» la bugetul public a fost și mai este o constantă a politicii românești;

Coaliția pentru Egalitate de Șanse solicită Miniștrilor: Muncii și Solidarității Sociale, Educației și Cercetării, Sănătății și Familiei, Justiției, Culturii și Cultelor să sprijine demersul nostru furnizând date privind:

- Proportia fiecărui domeniu finanțat din Bugetul Public, comparativ cu celelalte;
- Criteriile privind diferențierea salariilor în Bugetul Public care să asigure respectarea principiului salarizării egale la muncă egală;
- Grilele de salarizare privind toate categoriile de salariați bugetari;
- Demersurile întreprinse până la ora actuală în privința Politicilor pentru Egalitate de Șanse;

Reacția generală la demersul meu a fost următoarea:

- Nu! Ceea ce propuneți dumneavoastră sună feminist și noi ne temem să fim etichetate astfel. Sună ca un îndemn la luptă și femeile sunt iubitoare de pace. Și mai sună ca o revendicare politică iar noi suntem ONG-uri, prin urmare organizații apolitice!

În concluzie, în ceea ce privește instituțiile create în slujba egalității de șanse între femei și bărbați în România am putea spune că este o inflație de bile negre.

- inflație de instituții (supra-instituționalizare)/ vs./ deflație de idei;
- lipsa de colaborare între ele;
- lipsa de continuitate;
- monologuri intra-instituții, inter-instituții, inter-femei;
- legi bune care fie nu se cunosc, fie nu se aplică;
- lipsă de reactivitate;
- SoliTaritate;
- ONG-urile de femei: din ce în ce mai puține, nereactive, îmbătrânite, neatractive pentru tinere/i (neatractiv sectorul în general și domeniul în particular), ruptura între academic și activism;
- nu există transparență, (de exemplu, în privința fondurilor alocate dezvoltării instituțiilor care se ocupă de egalitatea de șanse);
- nu se discută sau nu se problematizează aspectele de gen legate de bugetul național (instituțional/ pe domeniu), spre deosebire de practica existentă în alte țări (vezi comentariul adițional).

COMENTARIU

Problema noastră în ceea ce privește bugetul și modul lui de stabilire este că există activități precum îngrijirea copiilor, a persoanelor în vârstă, spălatul și călcatul hainelor, cumpărăturile, curățenia, pe care le fac cu precădere femeile. Dacă aceste munci ar fi realizate de către o firmă de prestări servicii ele ar fi evaluate economic. Dar de cele mai multe ori nu sunt. Dacă ar fi trecute sau doar considerate în cadrul bugetului de stat, ca sursă de venit, rolul femeilor la dezvoltarea economică ar fi considerat altfel sau ar fi cel puțin considerat. Pentru aceasta însă este în primul rând nevoie să fie recunoscut faptul că în societatea românească există bărbați și femei.

Realizarea unor bugete atente la dimensiunea de gen a societății pentru care sunt făcute ar surprinde, de asemenea, modul inechitabil în care distribuția resurselor se face între diferitele sectoare economice unde lucrează cu precădere femei sau cu precădere bărbați.

Concentrarea bărbaților în zona «apărării», poliție, jandarmerie, armată, «protejarea» acestor zone ale forței de muncă față de accesul femeilor prin condiții restrictive, mai mult sau mai puțin directe, nu este decât un exemplu de discriminare structurală într-o societate. Alocarea unor resurse financiare mai mari acestor sectoare comparativ cu zona pieții muncii unde femeile sunt preponderente este un exemplu de discriminare indirectă în societatea românească actuală. De exemplu, în învățământul preuniversitar, majoritatea angajatelor sunt femei, iar Ministerul Educației și Guvernul României nu consideră ca ar trebui gândite politici de acțiuni pozitive pentru a crește numărul bărbaților prezenți în această zonă a forței de muncă. Pe lângă veniturile stabilite în această zonă, imaginea sau stereotipul promovat este acela al femeii care este «dotată», «înzestrată», «hărăzită» să aibă grijă, să învețe, care are răbdare, grijă, lucruri care nu ar trebui apreciate, susținute la bărbați. În acest exemplu poate fi extins și la zona medicală, a asistentelor sociale, a asistentelor medicale, a îngrijitoarelor de copii, a educatoarelor. Dacă lucrurile ar fi privite puțin mai nuanțat, «evidența» ar ieși la suprafață!

Soluții/ sugestii ale specialistelor

- solidaritate în loc de solitaritate;
- clarificare și eficientizare a relațiilor dintre instituții;
- agendă minimală comună;
- schimbarea gândirii instituționale – instituționalizarea politicilor de gen (și nu numai) trebuie făcută pe altă gândire instituțională;
- atragerea tinerelor/ilor;
- bugetul are și dimensiune de gen! Unele state au înțeles acest lucru. De exemplu:

În Franța: s-a solicitat Guvernului și Primului Ministru ca la bugetul anual să fie inclusă și o Anexă unde să apară situația alocării de resurse de la bugetul de stat pentru promovarea și asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Ca urmare, toate departamentele și ministerele trebuie să-și modifice modul în care colectează datele pentru realizarea statisticilor în privința modului în care femeile și bărbații contribuie la veniturile economice;

În Suedia, fiecare minister, inclusiv Ministerul de Finanțe, trebuie să-și stabilească obiective și ținte în privința problematicii de gen în cadrul programelor, al proiectelor și al acțiunilor pe care le desfășoară. În momentul adoptării bugetului de către Parlament, aceste obiective sunt discutate, iar alocarea resurselor pentru realizarea lor este analizată și discutată. În fiecare an, la discutarea și prezentarea bugetului este prezentată și situația diferențelor de venit existente între femei și bărbați (în consecință, Guvernul Suediei a solicitat introducerea datelor statistice segregate pe sexe. Datele colectate sunt prezentate în toate documentele de politici existente sau create de către Guvernul suedez). Ca urmare a acestor decizii guvernamentale s-a dovedit existența inegalităților de venit. O categorie aparte o constituie munca de îngrijire care nu este plătită și unde există diferențe considerabile între bărbați și femei în a o presta. Ca răspuns, Guvernul suedez a decis prelungirea perioadei concediului paternal cu încă o lună, de la 12 la 13 luni. Părinții pot decide de comun acord cum anume să împartă această perioadă de îngrijire a copilului, dar este obligatoriu ca tatăl să-și ia cel puțin 30 de zile din această perioadă sau ambii părinți pierd acest drept. (vezi www.unifem.com)

Și economiștii din România ar trebui să se familiarizeze cu astfel de practici.

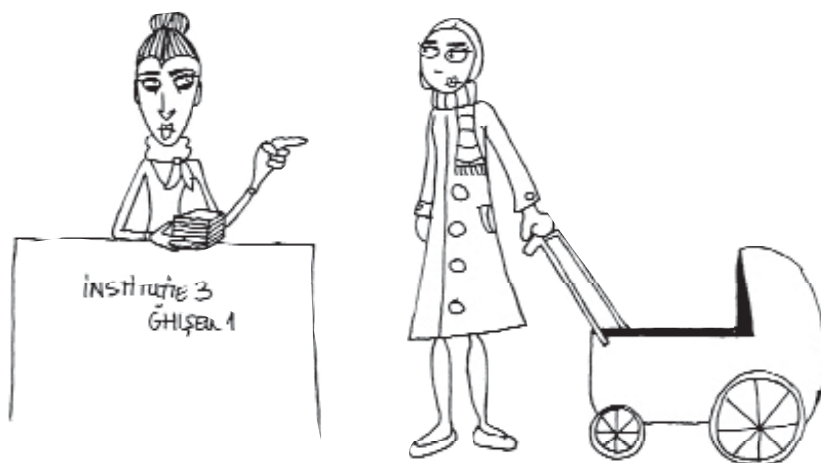
OPINIE

Ce trebuie făcut în domeniul egalității de șanse pentru femeile rome
Isabela Mihalache

Organizațiile de femei: Filia, AnA, Parteneriat pentru Egalitate, ȘEF etc. ar putea foarte ușor în perioada următoare să-și ia ca stație femei tinere rome, sau interni, voluntari tineri/ tinere romi/e, care să-i ajute să elaboreze proiecte pentru femei rome în colaborare cu organizații de femei rome; să scrie despre femei rome cu participarea acestora; să facă lobby (un exemplu concret: prezentarea raportului pe România la CEDAW în vara lui 2006; sunt sigură că ONG-urile din România, în special cele de femei, vor trimite un shadow report la Comitet – nimeni nu a luat legătura cu femeile rome să le întrebe dacă au și ele ceva preocupări de făcut/trimis!);

S-ar putea face mese rotunde între organizații de femei rome și ne-rome, unde să se discute chestiuni generale, dar și punctuale, unde să se poată coopera. Programul nostru, Roma Participation Program – Open Society Institute este deschis să sprijine financiar o astfel de reuniune anul acesta;

Masteratul de Gen și Integrare Europeană de la Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA) ar putea să sprijine participarea opțională a studentelor/ ților rome/i la cursurile pe gen (studente/ți la SNSPA și nu numai), sporind astfel șansele unor viitoare feministe rome și a unui discurs feminist care să includă voci ale femeilor rome.

CAPITOLUL II

BENEFICIARELE BENEFICIARII

BENEFICIARELE/ BENEFICIARI

Cine beneficiază de «ciupercăria» instituțională în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați? Cine e «Maricica» de care se ocupă atâtea instituții, structuri și oameni în România de azi? Ce zice, ce simte ea legat de ceea ce se face pentru, în numele și înspre binele ei? Este ea informată, are încredere, apelează la legile, instituțiile, programele și oamenii care lucrează cu carte de muncă pentru a-i crea șanse egale cu bărbații? Ce cred bărbații din jurul «Maricicăi» despre toate eforturile, cel puțin formale, de a crea femeilor șanse egale cu ei?

Femeile din România (pe «spinarea» cărora trăiesc și se justifică toate aceste instituții și persoane angrenate) sunt multe și încă discriminate în raport cu bărbații în destule domenii (vezi colaj). Despre ce vor, ce simt, ce doresc, cum se socializează pentru anumite roluri sociale și culturale, cum le merge... se știe puțin, studiile calitative fiind firave.

Poate principala hibă a feminismului, a mișcării de femei din România, este că uită, marginalizează, le tratează deseori de sus chiar pe femeile despre care spune că se ocupă. Sunt oare «lucrătorii» din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați unicii beneficiarii ai muncii prestate? Iată ce pare să spună «Maricica»...

II. 1. Negrul realităților roz*

Majoritatea datelor din acest colaj au fost luate de pe www.insse.ro ; www.anofm.ro Acolo unde sursa este diferită, acest lucru este menționat în text.

La 1 iulie 2003, femeile reprezentau 51.2% din totalul populației de 21.733.556 (52% în mediul urban și 50.3% în mediul rural) din România.

Femeile trăiesc în medie cu 7 ani mai mult decât bărbații; media de vârstă și la femei și la bărbați este într-o ușoară creștere (dacă în 2000 speranța medie de viață era de 67 de ani la bărbați și de 74,2 la femei, în 2003 ea era de 67,4 ani la bărbați și de 74,8 la femei).

Față de anul 1998, atât numărul căsătoriilor, cât și al divorțurilor este în scădere (în 1998 s-au înregistrat 145,3 de mii de căsătorii și 40 de mii de divorțuri, iar în 2003 s-au înregistrat 134 de mii de căsătorii și 33,1 de mii de divorțuri).

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<u>Căsătorii (mii)</u>	145,3	140,0	135,8	129,9	129,0	134,0
<u>Divorțuri (mii)</u>	40,0	34,4	30,7	31,1	31,8	33,1

(Date preluate din Anuarul Statistic – anul 2004)

Vârsta medie la căsătorie este în creștere pentru ambii parteneri, atât în mediul urban, cât și în cel rural. În anul 1990, vârsta medie a soțului la căsătorie era de 27,4 ani în urban și de 26,2 ani în rural, iar vârsta soției era de 24,6 ani în urban și de 22,5 în rural. În anul 2003 aceste valori au devenit pentru soț – 30, 2 ani în urban și 29 în rural, iar pentru soție – 27,2 în urban și 24,7 în urban.

*Documentarea a fost realizată de Nicoleta Niță la Centrul de documentare Ana.

Anul și mediul   Vârsta medie la căsătorie

	SOȚ	SOȚIE
1990- Total	26.9	23.7
Urban	27.4	24.6
Rural	26.2	22.5
1995	28.0	24.5
Urban	28.6	25.6
Rural	27.2	23.2
2000	28.9	25.4
Urban	29.4	26.3
Rural	28.2	24.0
2003	29.7	26.2
Urban	30.2	27.2
Rural	29.0	24.7

(Date preluate din Anuarul Statistic – anul 2004)

Vârsta medie a mamei la prima naștere a crescut atât în mediul urban, cât și în rural. Astfel, în 1996, vârsta medie a mamei în urban era de 24 de ani iar în rural de 21,8; în anul 2003 aceasta era de 25,7 ani în mediul urban și de 22,5 în rural. Se menține o diferență dintre vârsta medie a mamei la prima naștere din urban și cea din rural, în 2003 această diferență fiind de 3,2 ani.

Anii	Vârsta medie a mamei la prima naștere		
	Total	Urban	Rural
1996	22.9	24.0	21.8
2000	23.7	24.9	22.3
2003	24.3	25.7	22.5

Date preluate din Anuarul Statistic – anul 2004

După anul 1990, numărul divorțurilor înregistrate a avut valori oscilante, aceste valori fiind totuși ridicate, cel mai mic număr de divorțuri (29.290) s-a înregistrat în anul 1992, iar cele mai mari valori (39.663 și respectiv 39.985) s-au înregistrat în anii 1994 și 1998. Din totalul divorțurilor înregistrate, cele mai multe cazuri au fost în familiile fără copii, acestea fiind de aproximativ 45%.

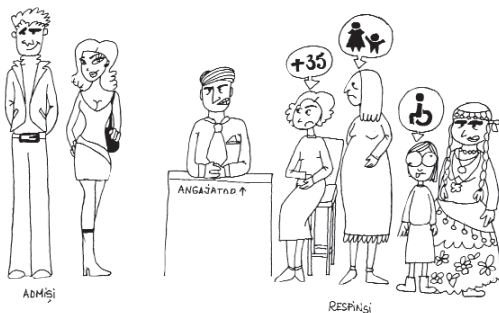
Divorțurile înregistrate în familiile cu un copil dețin în medie un procent de 33% din total, procentul scade în medie la 13% în cazul familiilor cu doi copii, respectiv la aproximativ 2% în cazul familiilor cu trei copii.

Date preluate din Anuarul Statistic, 2004

Numărul emigranților feminini este în creștere față de anii 2001 și 2002, păstrându-se, în același timp, aceeași tendință prezentă din 1990 și până în prezent – mai mulți emigranți feminini decât masculini (posibile explicații fiind cererea mare a forței de muncă feminine în afara țării, precum și un număr mai mare de femei care se căsătoresc cu cetățeni străini, stabilindu-se astfel în țara de origine a soțului). Doar în 1992 și 2001, numărul emigranților bărbați l-a depășit pe cel al femeilor.

Statistica privind pregătirea școlară pe niveluri de educație și pe sexe arată că:

- în învățământul preșcolar, primar și gimnazial, precum și în învățământul profesional și de ucenici, sunt înregistrate mai multe persoane de sex masculin (în anul 2003-2004, în învățământul preșcolar erau înscriși 323.151 de băieți și 313.558 de fete, în învățământul primar și gimnazial erau înscriși 1.093.345 de băieți și 1.028.881 de fete, iar în învățământul profesional și de ucenici erau înscriși 173.865 de băieți și 105.259 de fete).
- raportul se inversează în învățământul liceal, postliceal și superior, unde populația școlară feminină este reprezentată într-un număr mai mare (în anul 2003-2004 în învățământul liceal erau înscrise 413.913 fete și 345.004 băieți, în învățământul postliceal erau înscrise 33.923 de fete și 20.809 băieți, iar în învățământul superior erau înregistrate 340.329 de fete și 280.456 de băieți). În ultimii ani aceste mici diferențe înregistrate la nivelul populației școlare pe cicluri de educație și sexe au păstrat aceeași evoluție.

Personalul didactic total înregistrat în anul 2003-2004 în instituțiile de învățământ este de 281.272 din care 27,98% (78.702) este reprezentat de personalul didactic masculin.

Pe nivelurile de educație, personalul didactic este structurat astfel:

- învățământul preșcolar: 0,19% masculin și 99,81% feminin;
- învățământul primar și gimnazial: 24,51% masculin și 75,49% feminin;
- învățământul liceal: 35,93% masculin și 64,07% feminin;
- învățământul profesional și de ucenici: 47,94 % masculin și 52,06% feminin;
- învățământul postliceal și de maiștri: 33,53% masculin și 66,47% feminin;
- învățământul superior: 57,54% masculin și 42,46% feminin.

Analiză imagistică:
distribuția ilustrațiilor pe sexe în manualele
studiate pentru învățământul
primar și gimnazial

Conform Raportului privind starea învățământului românesc, rata abandonului în ciclul primar a crescut de la 0,6 (în anul 2000-2001) la 1,2 (în 2003-2004); tendința se manifestă atât în mediul urban, dar mai ales la sate. Totodată, băieții sunt mai expuși riscului de a abandona școala decât fetele: 1,4 față de 1,1.

În ceea ce privește educația romilor doar 3% din femeile rome și 7% din bărbații romi au terminat liceul, în comparație cu 63% din femei și 73% din bărbați din populația majoritară.

(OSI, Research on Selected Roma Education Programs in Central and Eastern Europe, 2002).

În anul 2003, participarea populației la forța de muncă, pe sexe și medii se prezenta astfel:

- Populația activă era de 9.915.000 de persoane, dintre care 5.151.000 în urban și 4.764.000 în rural și 5.465.000 masculin și 4.450.000 feminin;
- Șomeri: 692.000 de persoane, din care 489.000 în urban și 203.000 în rural, 408.000 masculin și 284.000 feminin;
- Rata de ocupare: total – 51,0%, din care în urban 47,5%, în rural 52,2%, masculin – 57,9%, feminin – 44,6%;
- Rata de activitate: total – 54,8% din care: în urban 52,4%, în rural 57,7%, masculin – 62,5%, feminin – 47,6%.

Conform datelor publicate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă la sfârșitul lunii noiembrie 2005, rata șomajului înregistrat la nivel național a fost de 5,7%, cu 0,5 puncte procentuale mai mică față de cea din luna noiembrie a anului 2004. Referitor la șomajul înregistrat pe sexe, în luna octombrie, rata șomajului masculin a crescut cu 0,1 puncte procentuale ajungând la valoarea de 6,2%, în timp ce rata șomajului feminin s-a menținut la aceeași valoare de 5,2%, ca și în luna anterioară. La sfârșitul lunii noiembrie 2005, structura pe sexe a numărului de șomeri este caracterizată atât de creșterea numărului de șomeri femei, cu 2.365, cât și de creșterea numărului de șomeri bărbați, cu 2.774.

În România, 35% din femeile române trecute de vârstă de 55 de ani sunt șomere, acest procent este de patru ori mai mare decât cel al femeilor șomere din populația majoritară.

(UNDP, Faces of Poverty, Face of Hope, 2004, p. 13)

OPINIE

Raportul Equal Opportunities for Women and Men. Monitoring law and practice in Romania (Roxana Teșiu și Florentina Bocioc, CPE, 2005)

- ← În procesul schimbării legislației anti-discriminare, Consiliul pentru Combaterea Discriminării a propus termenul de «gen» drept criteriu pentru discriminare în loc de «sex». Propunerea nu a fost acceptată de Parlament;
  - ← Mecanismele instituționale guvernamentale care se ocupă de problemele egalității de șanse sunt doar decorative (p. 13);
  - ← Lipsa de politici de stat integrate consistente pe diverse aspecte ale egalității de gen afectează dramatic modul de abordare a acestora în practică (p. 24);
  - ← Nu există politici de stat care să promoveze participarea femeilor pe piața muncii (ca, de exemplu, promovarea unor programe de lucru flexibile), sprijinirea femeilor pentru reîntoarcerea pe piața muncii după concediul de îngrijire a copilului. Nu există politici de stat sau inițiative pentru a reduce diferențele salariale, deși acestea sunt recunoscute. Nu există politici de stat sau structuri pentru a implica bărbații în a împărți responsabilitățile familiale (p. 17).
- (traducerea aparține autoarelor)

Salariile medii brute, realizate pe principalele domenii de activitate ale economiei naționale, în luna octombrie 2003:

	Numărul		Salariul mediu brut realizat		
	salariaților care au lucrat cel puțin 23 de zile lucrătoare (mii persoane)		(lei/salariat)		
	Total	Din	Total	Bărbați	Femei
		care			
		femei			
Total salariați	3.739	1.749	6.793.744	7.402.974	6.100.171
Industrie	1.514	656	6.751.098	7.748.484	5.448.391
Construcții	274	35	5.837.453	5.786.738	6.183.581
Comerț	463	238	5.321.363	6.157.423	4.529.930
Hoteluri și restaurante	55	34	4.440.533	5.079.506	4.054.987
Transport, depozitare și comunicații					
Intermedieri financiare	61	42	17.742.774	22.183.597	15.750.276
Administrație publică și apărare	172	105	7.693.898	8.242.057	7.343.978
Învățământ	367	258	6.610.313	7.015.098	6.439.155
Sănătate și asistență socială	224	177	6.159.813	6.988.844	5.939.889

Cifrele variază pe domenii de activitate; se constată că în majoritatea domeniilor de activitate profesională salariul bărbaților este mai mare decât al femeilor (cu excepția construcțiilor, domeniu în care femeile câștigă mai bine, dar, în același timp, reprezintă doar 12,77% din totalul salariaților).

De exemplu:

- salariul mediu brut în domeniul financiar este de 22.183.597 lei pentru bărbați și de 15.750.276 lei pentru femei;
- în domeniul sanitar salariul mediu brut realizat de bărbați este de 6.988.944 lei față de 5.939.889 lei realizat de femei.

Numărul pensionarilor este în creștere față de anii precedenți, populația feminină pensionară este mai numeroasă decât cea masculină, dar pensia medie lunară a femeilor este mai mică decât cea a bărbaților.

(sursă: Buletinul Statistic în Domeniul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei nr. 3 (51)/2005)

Categoriile	UM	La 30 iunie 2005		Trimestrul II 2005	
		Total	Femei	Total	Femei
de pensii					
Numărul mediu al pensionarilor-	persoane	5.988.400	-	5.994.828	
Pentru limită de vârstă	persoane	4.242.729	2.271.774	4.251.017	2.273.506
Pensie anticipată	persoane	11.773	8.279	11.762	8.282
Pensie anticipată parțială	persoane	111.751	78.449	111.335	78.295
Pentru invaliditate	persoane	854.348	432.828	851.044	431.424
Pensia medie lunară	ROI	2.197.940	-	2.195.136	-
Pentru limită de vârstă	ROI	2.430.373	2.007.143	2.427.653	2.004.069
Pensie anticipată	ROI	3.911.655	3.876.015	3.910.486	3.872.949
Pensie anticipată parțială	ROI	2.431.861	2.277.382	2.423.599	2.268.387
Pentru invaliditate	ROI	1.993.932	1.863.232	1.990.298	1.860.699
De urmaș	ROI	1.080.231	-	1.078.136	-

În martie 2004 din 140 de senatori, 12 erau femei și din 345 de deputați, femei erau 38.

Date preluate de pe site-ul parlamentului <http://www.cdep.ro/pls/parlam> și din Romania Business Women in the Third Millenium, USAID și CCIRB, București, 2001

Nici o femeie președinte în istoria României.

Până în anul 2004 nici o femeie nu a candidat la președinție.

În anul 2004, înainte de alegeri, Cabinetul era format din 24 de miniștri plus primul ministru și dintre aceștia doar 2 femei erau ministru. După alegerile din 2004 erau 5 femei ministru din 25 de posturi.

După alegerile din 2004, capitala României are prima femeie prefect din istorie (Mioara Mantale). Conform Anuarului Statistic, în România există 265 de orașe și municipii și 2686 de comune. Primăriile acestora sunt deținute în majoritate covârșitoare de bărbați. În total sunt doar 109 primari femei, dintr-un total de 2951 de primari. În municipiul București nici o femeie nu a fost primar general din 1990 și nici o femeie nu a fost primar de sector.

În urma alegerilor din anul 2000, reprezentarea centrală a femeilor a atins nivelul-record de 10,3% (în comparație cu doar 5,5% în timpul legislaturilor anterioare). Reprezentarea femeilor a rămas la procentul de 10,3 și după alegerile din noiembrie 2004. Nivelul acesta se află sub media mondială a reprezentării femeilor, care este de 15,6%, și sub nivelul de 18,7% din Europa și din țările OSCE. Este, de asemenea, sub nivelul țărilor scandinave, de 37%, în rândul cărora Suedia are cea mai semnificativă reprezentare a femeilor, de 45,3%.

(date preluate din Revista 22, nr. 819, noiembrie 2005)

În timp ce ponderea tinerilor întreprinzători cu vârsta sub 30 de ani a crescut cu 2,5% anul trecut față de 2004 tot mai puține femei aleg să își înceapă propria afacere. Numărul firmelor fondate de femei este în continuă scădere, în timp ce ponderea bărbaților antreprenori s-a dublat.

Participarea femeilor la deschiderea de noi firme în intervalul de timp 2000-2003, este una oscilatorie, cu toate acestea în 2003 ponderea firmelor inițiate de femei scade sub nivelul anului de referință, respectiv la 33,7% în 2003 față de 34,7% în anul 2000.

(conform Raportului Anual dat publicității de Agenția Națională pentru Întreprinderi Mici, Mijlocii și Cooperație – ANIMMC, http://www.mimmc.ro/raport_anual/profilul_intreprinzatorului_roman/.)

Rata prevalenței contracepției la femeile de vârstă fertilă (15-44 de ani) a crescut de la 41% în 1993 la 48% în 1999 și a ajuns la 58% din totalul femeilor în 2004. Această creștere se datorează utilizării pe scară mai largă a metodelor contraceptive. În 1993 numai una din patru utilizatoare ale contracepției folosea o metodă modernă. În 1999 metodele moderne (23%) aveau un nivel de utilizare apropiat de cel al metodelor tradiționale (25%), dar mai mult de jumătate din totalul femeilor nu foloseau nici o metoda contraceptivă. În 2004, proporția femeilor care utilizează o metodă contraceptivă modernă a crescut la 34%, este pentru prima dată când utilizarea metodelor moderne este raportată de o proporție mai mare dintre respondente, comparativ cu utilizarea metodelor tradiționale. În 2004, pilulele și prezervativul sunt metodele contraceptive moderne cel mai des utilizate (aproximativ 13% fiecare).

În rândul femeilor aflate în cuplu căsătorit sau consensual, unde probabilitatea ca acestea să fie active sexual este mai mare, comparativ cu femeile necăsătorite, utilizarea unei metode de contracepție, oricare ar fi aceasta, a crescut de la 57% în 1993 la 64% în 1999, ajungând la 70% în 2004. Proporția de femei aflate în cuplu căsătorit sau consensual care utilizează metode contraceptive a fost ceva mai mare în mediul urban decât în mediul rural, atât în 1993 (59% vs. 55%), cât și în 1999 (65% vs. 61%). În 2004 70% dintre femeile în cuplu, atât din mediul urban, cât și din cel rural au utilizat un tip de metodă contraceptivă.

(conform Studiului Sănătății Reproductive în România 2004, Ministerul Sănătății, Raport Sintetic, mai 2005)

Violența asupra femeilor continuă să fie o problemă gravă. Datele statistice relevă faptul că în jur de 800.000 de femei au suferit în mod frecvent un tratament violent. Conform datelor poliției, doar o victimă din șase reclamă violența domestică. În București sunt doar trei adăposturi pentru victime. Violența în familie se manifestă sub diferite forme, incluzând atât tratament fizic violent, cât și tipuri de violență neconsiderate de societate ca violență, dar la fel de grave (violență psihologică, economică etc.). Statisticile arată că o dată la două zile o femeie este omorâtă în bătaie.

(conform Raportului Statistic al Inspectoratului General de Poliție pe anul 2003)

În România aproape jumătate din femei au fost agresate verbal, una din trei a fost abuzată fizic, iar o femeie din 13 a fost forțată cel puțin o dată în viață să aibă contact sexual împotriva voinței sale, cel mai adesea agresorul fiind partenerul intim. Studiile internaționale arată că 16% din decesele survenite în timpul sarcinii sunt cauzate de violența partenerului.

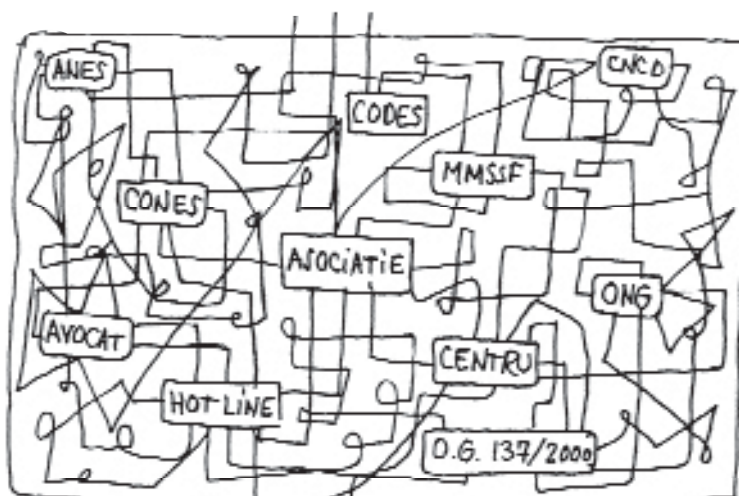
(Conform Studiului Sănătății Reproductive, <http://www.unfpa.ro/violenta/Politici/?limba=Ro>)

Violența psihologică este de aproape două ori mai frecventă la femei (16%) decât la bărbați (9%) indiferent de vârstă sau de etnie.

(Conform studiului – Cercetarea Națională privind Violența în Familie și la Locul de Muncă, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, România, 2003)

Femeile reprezintă 72,5% din cazurile de violență economică în familie. Dat fiind și numărul mic al bărbaților – victime, analiza a fost restrânsă la violența economică împotriva femeilor. Profilul victimei, conturat pe baza diferențelor specifice:

- mai ales femei 30-49 de ani;
- de toate etniile, religiile și nivelurile de educație;

- mai ales femei divorțate sau care au avut astfel de experiențe de-a lungul vieții; 22% dintre victime sunt femei divorțate. Majoritatea victimelor (48%) sunt femei căsătorite oficial;
- risc mai mare au femeile care de-a lungul vieții au trăit în concubinaj;
- risc semnificativ au femeile șomere și muncitoare, în timp ce risc considerabil mai mic au pensionarele;
- din ambele medii rezidențiale, din localități de toate mărimile și din toate regiunile țării.

(conform studiului Cercetarea Națională privind Violența în Familie și la Locul de Muncă, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, România, 2003)

Hărțuirea sexuală care presupune utilizarea forței:

- 1,7% din populația adultă a țării raportează hărțuire sexuală la locul de muncă sau la școală;
- Hărțuirea sexuală care presupune utilizarea forței este răspândită la fel în orașe mari și orașe mici, în mediul urban și mediul rural, precum și în toate regiunile țării;
- Acest tip de hărțuire sexuală este de cinci ori mai frecventă la femei (2,6%) decât la bărbați (0,5%), indiferent de etnie sau de religie. Așa cum era de așteptat, acest tip de hărțuire reprezintă o formă de violență la locul de muncă împotriva femeii;
- Acest tip de hărțuire sexuală este de două ori mai frecventă la persoanele tinere (3,6% din persoanele de 18-29 de ani) decât la cele de 30-49 de ani (1,5%) și de patru ori mai răspândită decât la persoanele de peste 50 de ani și peste;
- Hărțuirea sexuală care presupune utilizarea forței este raportată mult mai frecvent de persoanele cu studii superioare (4,2%), care, de altfel, reprezintă 40% din totalul victimelor.

(Conform studiului Cercetarea Națională privind Violența în Familie și la Locul de Muncă, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, România, 2003)

Starea de sănătate a românilor este destul de proastă, românul merge la medic doar atunci când este bolnav. Într-un studiu realizat în luna noiembrie 2005 de compania ISRA Center Marketing Research se arată că 25% dintre respondenți nu consultă medicul nici măcar o dată pe an, iar 27% au răspuns că obișnuiesc să meargă la medic pentru consult general doar o dată pe an. Femeile merg la doctor cel puțin o dată pe lună, într-o proporție mai mare decât merg bărbații.

În ultimii ani, în România, numărul cazurilor de HIV înregistrate a fost în continuă creștere. La sfârșitul anului 1996, numărul cazurilor înregistrate a fost de 4.978 (din care 2.980 bărbați și 2.088 femei). Pe parcursul anilor, numărul cazurilor înregistrate a continuat să crească, ajungând la sfârșitul anului 2001 la 8.019 cazuri de HIV înregistrate, din care 4.633 de cazuri masculine și 3.386 cazuri feminine. În anul 2003, numărul de cazuri înregistrate cu HIV a fost de 8.467 (4.881 bărbați și 3.586 femei). Se observă că din numărul total de cazuri înregistrate la sfârșitul fiecărui an, procentul bărbaților înregistrați cu HIV este mai mare decât al femeilor. Atât specialiștii români, cât și ce străini, consideră că numărul real de persoane adulte seropozitive/ bolnave de SIDA poate fi de 5-10 ori mai mare decât cel înregistrat.

(conform Institutului Național de Statistica, <http://www.insse.ro>)

Principalele cauze de deces în rândul populației feminine și masculine sunt reprezentate de:

- boli ale aparatului cardio-vascular (773,8 decese femei/100.000 locuitori și 749,8 decese bărbați/100.000 locuitori)
- tumori (162,8 decese/100.000 locuitori femei și 241,0 decese/100.000 locuitori bărbați),
- boli ale aparatului respirator (47,0 decese femei/100.000 locuitori și 83,2 decese bărbați/100.000 locuitori)
- boli ale aparatului digestiv (53,0 decese femei/100.000 locuitori și 90,8 decese bărbați/100.000 locuitori) – date înregistrate în anul 2003.
- numărul cazurilor de decese în rândul bărbaților este mai mare decât numărul de decese înregistrat de femei.

(conform Institutului Național de Statistică, <http://www.insse.ro>)

Victime ale traficului de persoane asistate de OIM București în 2004:

- în 2003 au fost înregistrate 132 de cazuri de exploatare sexuală, 21 de cazuri de exploatare prin muncă;
- în 2004 au fost înregistrate 132 de cazuri de exploatare sexuală, 10 cazuri de exploatare prin muncă;
- numărul total de victime traficate cu scopul exploatării sexuale asistate de OIM: 132 de cazuri, toate persoanele traficate în scopul exploatării sexuale au fost femei (25 de cazuri au fost înregistrate în grupa de vârstă 14 – 18 ani, 90 de cazuri în grupa de vârstă 18 – 25 ani. 58 de cazuri au fost înregistrate în mediul rural și 74 de cazuri în mediul urban).

(sursa: www.antitrafic.ro/sections/sdfnsf/srjn/adsbn)

OPINIE

Gen și sănătate

Adriana Băban

Echipea CARTEA NEAGRĂ: «în ceea ce privește psihologia în general, și domeniul sănătății femeilor în particular, care sunt, în opinia ta, principalele hibe legate de abordarea problematicii de gen în interiorul acestora?»

Psihologia tinde să se focalizeze pe individ, pe deficitul său, ignorând contextual socio-economic și cultural. Ca urmare a acestui fapt, și soluțiile oferite de psihologie sunt la nivel individual, lăsând neatinsă și nechestionând ordinea socială. Mai mult chiar, o astfel de abordare tinde implicit să culpabilizeze individul (femeia), atribuind deficiențele în reacție și adaptare unor cauze personale și nicidecum sociale;

Genul este o variabilă neglijată de psihologie (mai ales în psihologia românească). Simpla înlocuire a denumirii de sex cu cea de gen nu înseamnă că se studiază genul drept construct social;

La fel, în cazul cercetărilor privind sănătatea și patologia femeii; evidențierea diferențelor de sex în sănătate/ boală nu reflectă modul în care circumstanțele sociale, politice și economice influențează morbiditatea și mortalitatea;

Cu mici excepții, interesul pentru sănătatea femeii se reduce la sănătatea reproducerii. Cu alte cuvinte, femeia este sănătoasă în măsura în care ea este fertilă, procreează și dă naștere unor copii sănătoși;

Medicalizarea unor experiențe «feminine»: sarcina, nașterea, maternitatea, menopauza;

Explicarea unor stări emoționale ale femeilor (de exemplu depresia, iritarea) mai ales prin cauzalitate hormonală și minimalizarea unor posibili factori determinați de natură externă (sociali, economici, relaționali etc.);

Morbiditatea mai mare în rândul femeilor față de bărbați, este explicată în termeni psihologici; adică, femeia, ca o ființă predominant emoțională, somatizează tensiunile și problemele psihice. Un argument în plus în favoarea acestei explicații este și mortalitatea mai crescută la bărbați, deși morbiditatea este mai redusă (altfel spus: femeile se plâng prea frecvent că sunt bolnave, exagerând senzațiile corporale, deci «problema» lor este una emoțională și nu somatică, în timp ce bărbații, deși bolnavi cu adevărat, suferă în tăcere, stoici, și prin urmare mor mai repede și în număr mai mare decât femeile);

Faptul că în cazul femeilor, mult mai frecvent simptomele acuzate de acestea sunt interpretate ca psihosomatice și primesc eticheta de ipohondrie conduce la erori de diagnosticare grave (presa a semnalat unele dintre aceste cazuri, de exemplu cazul unei femei de 35 de ani care a decedat din cauza unei otite acute nediagnosticate, pacienta fiind tratată cu distonocalm pentru acuzele sale de dureri acute de cap – la un mare spital din București);

Femeia primește mult mai ușor tratamente farmacologice cu tranchilizante, sedative, antidepresive;

Ciudat paradox: «femeia adevărată» și feminitatea sunt legate de sensibilitate și afectivitate, dar, în același timp, feminitatea este văzută ca o condiție de risc pentru patologie psihică;

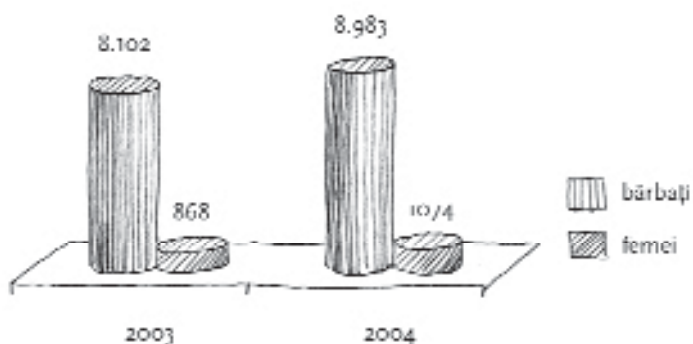
Perpetuarea unei imagini distorsionate despre instinctul matern și «mama perfectă», care implică în mod natural știința de a acționa și a reacționa adecvat atunci când este vorba despre propriii copii, spre deosebire de bărbat, care este, tot în mod natural, văzut ca «neajutorat» în acest domeniu. Femeile care nu au în mod natural acest «simț» matern, sunt deseori patologizate;

Femeia cu dizabilități fizice sau cu nevoi speciale este absentă din discursul public;

Încurajarea unor comportamente de risc, atât la femei, cât și la bărbați prin stereotipiile de gen: de exemplu, femeia suplă (care va fi supusă presiunii sociale de a ține diete drastice), femeia timidă (care nu îndrăznește să fie asertivă); bărbatul adevărat (care fumează, bea cantități mari de alcool și rezistă la acestea, nu își exprimă emoțiile, dar este deschis oricând, oricărei experiențe sexuale, nu se îngrijorează de simptomele sale somatice sau psihice);

Diferența dintre femei și bărbați în ceea ce privește stima de sine este interpretată ca un deficit al femeii și nicidecum ca o supraevaluare a încrederii în sine a bărbatului.

Numărul total al condamnaților definitiv, înregistrați în anul 2003, a fost de 11.335 (structura pe sexe a condamnaților definitiv înregistrați în acest an a fost de 8.983 de bărbați și 1.074 de femei), în anul 2004 s-a înregistrat o scădere a numărului condamnaților definitiv, respectiv 8.970 (dintre care 8.102 bărbați și 868 de femei). Datele statistice prezentate fac parte din analiza activității desfășurată de Curtea de Apel București și instanțele arondate în anul 2004.

România și indicii de dezvoltare umană

Raportul Global al Dezvoltării Umane (RGDU) din 2004 plasează România pe locul 69 din cele 177 de țări ierarhizate pe baza valorilor indicelui dezvoltării umane (IDU). Pentru România această valoare este 0,786 (pentru formula de calcul vezi raport PNUD, www.undp.ro). Pentru problematica egalității de șanse între femei și bărbați au fost creați doi indicatori specifici:

Indicele disparității între sexe în dezvoltarea umană (IDS) (folosește aceiași indicatori specifici IDU, dar îi calculează separat pentru bărbați și pentru femei). În 2004, România se afla pe locul 56 din 144 de țări cu un indice al disparității între sexe de 0,784. IDS în România este ușor mai mic decât IDU (0,786). Între cele 23 de țări din Europa Centrală și de Est și Comunitatea Statelor Independente pentru care s-a calculat indicele disparității între sexe, România se află pe locul 15.

Indicele participării femeilor la viața socială (IPF) care determină care este ponderea femeilor care au primit drepturi efective de a participa în diferite domenii ale vieții publice în comparație cu bărbații (se urmăresc 4 indicatori: ponderea câștigului salarial mediu al femeilor față de cel al bărbaților, ponderea femeilor în poziții de conducere în sectorul public, ponderea locurilor în parlament ocupate de femei și ponderea femeilor în ocupații științifice și intelectuale). Datele arată că IPF pentru România (0,465) este comparabil cu media din regiune (vezi tabel pag. 26, Raportul Dezvoltării Umane în România, 2004).

- există date statistice segregate, dar nu sensibile la gen;
  - lipsa de date statistice segregate pe sexe în anumite domenii;
  - puține informații statistice cu date corelate pe mai mulți indicatori (gen, vârstă, etnie, mediu, status social, etc.);
  - nu există cursuri/ module de pregătire în zona analizei statistice sensibile la gen;
  - lipsa unei culturi a evidenței (și) în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați (nu există suficientă presiune asupra Institutului de Statistică de a-și geniza statisticile!).
- Institutul Național de Statistică a dobândit sensibilitate la gen.

II.2 Experiențe

Singurătatea Maricicăi

Mihaela Miroiu

Am eșuat în transferul feminismului nostru civic și academic într-unul politic.

De ce este rău acest eșec, în ciuda existenței legilor și a instituțiilor anti-discriminare? Ca să fiu mai clară, voi da exemple folosind personajul meu generic favorit, «Maricica» – cea care ne datorează atât nouă, cât și partidelor românești, singurătatea ei civică și politică:

Ei bine, Maricica românească nu trăiește într-o familie partenerială (decât în proporție de 5% cf. Barometrului de Gen, 2000) în care bărbații adulți iau notă că, o dată ce le este foame, murdăresc și se murdăresc ar cam trebui ca și ei să gătească, să spele, să curețe. Maricica trăiește într-o familie cu modelul mamă activă, tată contemplativ. Ea lucrează în ramuri economice de-sindicalizate, unde patronii le oferă generos ceva în jur de salariul minim pe economie, eventual fără carte de muncă și asigurări sociale. Dacă vor să câștige mai bine, pot să iasă la «produs» fără legi ca să le apere, pot să vândă imagini sexy pentru erecții mici și mijlocii, pot să migreze la căpșuni lăsându-și copiii cu tatăl, de regulă contemplativ, uneori și bețiv, fără ca ele sau reprezentatele lor să preseze statul: îți aduc PIB pe gratis, fă bine și oferă servicii de ocrotire a copiilor cu părinți plecați la muncă.

Maricica nu-i la împărțitul «bucatelor publice» să spună în consiliul local: vrem buget pentru canalizare că ne-am săturat să spălăm la albie. Ea nu este acolo când se hotărăște la nivel de stat ca ea să «parcheze» acasă cu doi ani concediu de creștere a copilului și să cam iasă din competiție dacă are o carieră tentantă, în loc să aibă opțiunea unei creșe de firmă fiindcă acestea sunt scutite de un procent din impozitul pe profit dacă au creșe pentru copiii angajaților. Maricica nu-i acolo când se împarte bugetul public (pe care, de altminteri, l-a produs și ea) ca să spună: ce fel de stat vrem: unul militaro-polițienesc, sau unul cu cetățeni educați, sănătoși și cultivați? Prin urmare, nu se opune la dublarea bugetului armatei în defavoarea celui al educației. Maricica nu hotărăște politica de impozitare, deci nu spune: aparatele electrocasnice sunt produse de lux pentru cei care le privesc, pentru femei ele sunt unelte de muncă. Ar trebui ca uneltele să aibă reduceri de impozite. Nimeni nu ne garantează că, fără perspectivă feministă, Maricica, o dată ajunsă în politică, nu se înclină grațios la voința partidului ei orb la interesele specifice ale femeilor, mulțumită că a fost acceptată în «club».

Toate acestea se întâmplă când toate partidele au organizații pentru femei,

când, în sfârșit, funcționează instituțiile guvernamentale pentru combaterea discriminării și pentru promovarea egalității de șanse. Interesant este că se întâmplă când puterea este exercitată de una dintre primele juriste feministe din România: Monica Macovei (primă analistă a legilor românești pe dimensiune de gen și a violenței domestice, în anii '90), iar influența este exercitată de o mare promotoare a drepturilor femeilor și a cercetărilor privind discriminarea de gen: Renate Weber, fosta Consilieră juridică a Președintelui. De bună seamă însă, transformarea statului într-unul de drept, nu de «drepti», și combaterea corupției sunt și politici pentru femei. Nu femeile sunt campioanele clientelismului și ale corupției ca să se supere pe Ministra Justiției. Politica românească mai beneficiază de o feministă convertită în timp de la liberalismul orb la diferențe: este politiciană cea mai orientată către cetățeni din Parlamentul României: Mona Muscă. Poate de aceea a fost pedepsită de propriul partid ca din poziția cea mai populară dintre liberali să fie trimisă undeva în spatele scenei principale, să nu facă un contrast enervant cu politica narcisic orientată a propriului partid, fie și prin demisie de onoare, «reparând» onoarea greu încercată și adesea neglijată a liberalilor. Sunt exemple de femei încăpățănate, tenace, iubitoare de principii, greu sau imposibil de momit și corupt și, pe deasupra, feministe.

Cu alte cuvinte, feministe reușesc în politică. Șansele de succes sunt cu atât mai mari cu cât ele nu ajung acolo prin grații feminine, prin obediență și fidelitate față de șef, ci prin rezultatele lor în carieră, societate civilă, prin respectul public de care se bucură, prin integritate și, mai ales, fiindcă poartă cu ele un aer inconfundabil de femei libere și demne.

Dar «Maricica» rămâne încă atât de singură politic. Ea are nevoie de politiciene și politicieni cu trei ochi deschiși, nu cu ochii legați, de politicieni care să îi pună problemele pe agenda politică, nu să o îmbrobodească electoral și să o abandoneze până la următorul tur. Ea încă îi mai așteaptă.

(o variantă a acestui text a apărut în Revista 22, Suplimentul «Echilibrul în politică»,
15 – 21 noiembrie 2005)

Despre femeile care trăiesc: o sinteză generală, relativ subiectivă

Mihaela Miroiu

Generația mamei mele (femeile de peste 60 de ani):

Cele mai multe sunt văduve (80% dintre văduvii din România). Bărbații au o viață mai scurtă și suferă de «mortalitate în exces» (beau mai mult, fac accidente, se tem de doctor, nu iau pastile, nu țin diete, fac sindrom de non-sens dacă ies la pensie sau pierd locul de muncă).

Sunt pensionare cu vechime în muncă în jur de 35-40 de ani, cu pensii mizere, dependente de copiii lor sau, în cazul în care nu au sprijin, dependente de pomeni la poarta bisericii, de lista de întreținere care le poate duce la preinfarct sau, mai rău, de șmecheri care le promit îngrijire în schimbul locuinței. Cele din urmă aprind câte un bec de 25 de wați, se decuplează de la căldură sau fac stereo la calorifere, țin posturi forțate, sunt profund malnutrite și deprimare, fac cozi interminabile la medicul de familie și la medicamente compensate și, mai ales, sunt mereu speriate.

Nu sunt învățate să se asocieze ca să-și rezolve problemele și să-și facă viața suportabilă. Trăiesc mai ales singure sau în vecinătate.

Dacă nu ar fi telenovelele, viața lor ar fi mult mai goală și mai tristă.

Unele au nepoței în creștere și mai uită de ele, de singurătate și de umilirea lunară sosită o dată cu cuponul de pensie.

Generația mea (femei de 45 – 55 – 60 de ani):

Cele norocoase, inteligente și productive avem ce munci: mai precis avem câte 2-3 slujbe mai bine plătite, ne descurcăm financiar, am făcut ceva cheag, eventual împreună cu soții proprii, dacă aceștia au rezistat în ritmul nostru. Avem un sindrom workaholic pronunțat și uităm că mai există și altfel de viață în afara datoriilor către slujbe. Suntem la vârste la care ne-am atins apogeul carierei, adică, pe scurt, nu mai avem iluzii că putem merge semnificativ mai departe. Ne-am angajat alte femei să facă parțial menaj în locul nostru. Răspundem de mamele noastre dependente, de soacre, de copiii noștri dependenți sau semi-dependenți, suntem la răscruce de generații, cu responsabilități multiple. Bărbații corespunzători nouă ca înzestrări intelectuale sunt capitaliști, manageri de firme mari și de bănci, politicieni, rectori, directori, inspectori. Câștigă incomparabil mai bine ca

noi, au pâinea și cuțitul în toate domeniile.

Unele dintre noi sunt divorțate din inițiativa fostului soț, bărbat de top care face parte din categoria celor care își schimbă nevestele «ancien régime» cu altele mai tinere, mai decorative și mai afișabile ca trofeu al postcomunismului de succes. După depresia de despărțire și menopauză prematură, de regulă se adună și muncesc mai abitir, dacă au ce. Foștii lor soți se bucură de noua familie, au copii mici, eventual un harem simultan sau succesiv.

Unele dintre noi au luat drumul vestului pentru menaj la copii sau la doamne în vârstă. Strâng ceva bănuți de siguranță, ca să nu își urmeze mamele pe drumul umilirii și să își ajute copiii și bărbații fără loc de muncă, pensionați prematur, parcați la victimele favorite ale tranziției. Poate nici nu prea se grăbesc să se întoarcă lângă ei, să îi vadă în crize de sens, neputință și adesea de alcoolism.

Unele dintre noi lucrează în industrie ușoară, în comerț, în alte categorii de servicii, câștigă relativ prost, dar practică arta descurcării: ciorbe lungi, tocănițe, haine second-hand, reparații pe cont propriu la case, reșapări periodice la electrocasnice.

Unele dintre noi lucrează în învățământ și în sănătate. Este un pact major cu sărăcia și desconsiderarea pe care nu au consimțit să îl facă, dar îl îndură. Sindicatele conduse de bărbați din aceste domenii s-au dovedit cele mai ineficiente. Bărbații au migrat fie spre poziții ierarhic-superioare bine plătite, fie au părăsit aceste zone ale celei mai largi desconsiderări politice.

Unele dintre noi au aflat că o femeie de peste 45 de ani nu are căutare pe piața muncii, că încetează să fie tratate ca profesioniste, dar și ca femei. Bărbații din aceeași categorie sunt profesional la apogeu și rămân bărbați în imaginea publică.

Generația 30 – 45 de ani:

Seamănă parțial cu cea dinainte în sensul succesului: roluri multe, slujbe multe, adaptare mai rapidă. Lucrează în domenii noi, mai ales în cel bancar și în computere. Bărbații au de obicei un rol obligatoriu: cel profesional. Ajung în managementul de vârf fiindcă scapă de grija lor, a copiilor și a vârstnicilor pe seama femeilor lângă care trăiesc.

Femeile au mai multe șanse decât bărbații să fie acceptate în vest la această

vârstă, fie și în calitățile anterior pomenite. În schimb își lasă copiii acasă cu soții sau cu părinții. Soțul preia mai greu sarcinile de părinte activ și copiii sunt mai mult de izbeliște. Statul se bucură la banii aduși de femei în PIB și nu le dă nimic înapoi în sensul preluării unei părți din îngrijirea copiilor.

Femeile care lucrează în servicii, textile și comerț câștigă de regulă destul de puțin ca să se poată întreține singure. Ajung destul de dependente de bărbați și uneori acceptă inclusiv relații violente ca să păstreze sursa suplimentară de venit fără care nu-și pot crește copiii.

Femeile din învățământ, sănătate și administrație nu depășesc oficial salarii între 600-1000 de lei noi, indiferent cât de mult muncesc și cât de bune sunt. Simțul exacerb al datoriei și al auto-sacrificiului le face să continue fără revendicări majore. Bărbații nu intră sau pleacă rapid din aceste zone spre servicii mai bine plătite.

Generația 20 – 30 de ani:

Este generația de femei care au prins în socializarea timpurie prin mass-media (inclusiv emisiunile și revistele pentru femei) ideea că resursele sunt la bărbați și că redistribuirea lor depinde de felul în care femeile sunt în stare să fie competitive pe piața bărbaților posesori de resurse. Rețeta universală la această vârstă este să fie cât mai atrăgătoare, cu prețul anorexiei și al investițiilor majore în înfățișare. Se pregătesc să țintească la cei mai de succes bărbați. Probabil bărbații acestei generații vor face complexe grave de loseri dacă nu au succes financiar și social.

Este și generația de femei dezinhibate sexual, dar și de bărbați mai puțin romantici.

Este și generația de femei care știe să ceară, din păcate mai puțin public și mai mult privat. Este generația de femei în care educația superioară devine o educație de masă într-o proporție mai mare decât cea a bărbaților.

Este generația de femei care se pregătește de economia de know-how și cea digitală din care vor putea trăi mai potrivit calităților și rolurilor lor și cu bani mai mulți. Probabil scăderea rolului industriilor și schimbarea tipului de economie îi va afecta pe bărbați mai mult decât pe femei.

SUNT DISCRIMINAT/Ă. LA CINE SĂ SUN?

În perioada 1-17 noiembrie 2005 am realizat în cadrul proiectului un sondaj telefonic printre organizațiile de femei. Au fost sunate un număr de 25 de

organizații din toată țara, selectate aleatoriu din baza de date existentă la CENTRAS și la AnA (vezi listă în Anexe). Am dorit în primul rând să vedem dacă este ușor de realizat o comunicare telefonică între furnizori și beneficiare/i și, de asemenea, să ne facem o idee asupra proiectelor desfășurate în 2005 de către aceste organizații care au vizat problematica egalității de șanse.

Din cele 25 de organizații au răspuns doar 9 (la 2 suna robotul, 3 numere de telefon erau inexistente, la un număr de telefon era o sifonărie, iar la altul un magazin alimentar).

Am încercat, de asemenea, să luăm legătura telefonică cu ANES-ul. La serviciul informații nu există un număr de telefon. Site nu există.

- legături deficitare între «beneficiarele/ii» de servicii în domeniul egalității de șanse și «furnizorii» de asemenea servicii. Altfel spus, dacă o persoană particulară are nevoie de o informație concretă sau de o îndrumare în domeniu, comunicarea cu instituțiile specializate este dificilă;
- dublă discriminare: accesul la informare al femeilor este în general mai mic decât al bărbaților (mai multe femei casnice, angrenate în economia domestică/ rurală) și femeile sunt mai discriminate decât bărbații în multe domenii (deci ar trebui să fie mai informate);
- lipsa informației centralizate și periodic aduse la zi. Nici baza de date FDSC (care acoperă un domeniu mai vast), nici centrele de documentare (de tip AnA) nu au avut capacitatea organizatorică și nici financiară de a oferi informația sistematizată și la zi despre instituțiile în domeniu (nu există sprijin financiar pentru consolidarea centrelor de documentare – lucru esențial pentru o comunicare eficientă către «beneficiare/i»).

OPINIE

Fragmente din «Dacă istorie nu e... nimic nu e»

Ștefania Mihăilescu

- ← Este necesară refacerea prestigiului pe care l-a avut mișcarea de emancipare a femeilor din România până la instaurarea regimului totalitar-comunist;
- ← Este cu totul nejustificată absența aproape totală din dicționarele, enciclopediile și sintezele de istorie, recent apărute, a contribuției personalităților feministe la clădirea României Moderne. Un exemplu edificator în această privință îl reprezintă ISTORIA ROMÂNIEI ÎN DATE (București: Editura Enciclopedică, 2003) în care numele Elenei Ceaușescu apare citat de 28 de ori. În schimb, nu se pomenește nimic despre Alexandrina Cantacuzino și nici despre alte reprezentante de excepție ale acestei mișcări ca, de exemplu, Elena Meissner, Calypso Botez, Maria Buțureanu, Ella Negruzzi s.a.;
- ← Se impune, de asemenea, cercetarea împrejurărilor în care au dispărut arhivele unor prestigioase organizații de femei ca, de exemplu, arhivele Uniunii Femeilor Române, cu sediul la Brașov. Este inexplicabil faptul că arhivele acestei organizații nu se găsesc decât până în 1918, iar după această dată – când ea și-a extins activitatea pe întregul teritoriu național – lipsesc cu desăvârșire. S-au rătăcit și arhivele celei mai importante organizații de femei, cele ale Consiliului Național al Femeilor Române, create în 1921 și afiliate la Consiliul Național al Femeilor.
- ← Se cere, mai presus de orice, restabilirea proprietății asupra Casei Femeii, de pe Splaiul Independenței nr. 47 din București, construită din inițiativa unor remarcabile personalități feminine în frunte cu Alexandrina Cantacuzino care, în anii '30 ai secolului al XX-lea, a devenit un veritabil model de activități feministe și pentru alte țări din centrul și sud-estul Europei. După cel de-al doilea război mondial, Casa Femeii a fost naționalizată și a căpătat o cu totul altă destinație.

OPINIE

Concluzii din raportul de cercetare «Modul în care agențiile guvernamentale folosesc media pentru comunicarea problemelor de gen»

(AnA, ianuarie 2005, în cadrul proiectului PNUD «An integrated approach to gender balanced political empowerment and participation», coordonatoare Cristina Ilinca)

Problematika de gen este atât de marginală, atât de lipsită de importanță pentru actul de guvernare cotidian și activitatea obișnuită a instituțiilor guvernamentale, atât de «din altă lume» (adică o preocupare occidentală, importată ca sarcină de serviciu a unor departamente specializate o dată cu pachetul comunitar)...

Problematika de gen este departe de a constitui o preocupare a instituțiilor guvernamentale;

Referințele la problematica de gen din comunicările publice ale acestora sunt extrem de rare și doar incidental tangente la aceasta;

Chiar și în cazul în care există mențiuni speciale referitoare la problematica de gen, acestea sunt mai degrabă accidentale, rezultat al desfășurării unor programe internaționale (Programul de twinning instituțional România–Spania), al colaborării cu ONG-urile de profil în cadrul unor proiecte demarate de acestea sau al altor programe;

Nu există strategii de comunicare a problemelor de gen, pentru că nu există politici de gen sau interes pentru problematică în ansamblu;

Cei abilitați să comunice cu publicul nu au, în cea mai mare măsură, pregătire și nici sensibilitate pentru problematica de gen. Același lucru e valabil pentru toate nivelele instituționale.

Percepții ale femeilor și ale bărbaților din România despre egalitatea de șanse între femei și bărbați reflectate în sondajele de opinie*

Cum percep oamenii ideea egalității de șanse între femei și bărbați? La ce anume se gândesc când sunt întrebați despre acest concept? Mai crede cineva în România în principiul egalității de șanse între femei și bărbați? Ce anume s-a scris despre acest lucru în România și în ce zonă? Diversitatea experiențelor femeilor (a bărbaților chiar într-o mai mică măsură) este reflectată în studii mai degrabă de natură calitativă. Ce arii din viața de zi cu zi a femeilor se reflectă în astfel de studii?

În cadrul acestui capitol am încercat să surprindem/ prezentăm modul în care conceptul de egalitate de șanse între femei și bărbați este înțeles, acceptat, definit de către femeile și bărbații care trăiesc în România. Cum se regăsește conceptul de egalitate de șanse în percepțiile oamenilor? Cât de mult putem spune că egalitatea de șanse între femei și bărbați este o idee acceptată și susținută în România? De către cine și cum este ea înțeleasă?

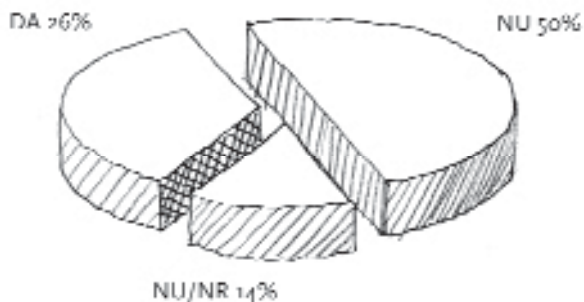
* O parte dintre datele prelucrate din sondajul «Percepții și atitudini față de fenomenul discriminării» realizat de Centrul CURS în decembrie 2005 la comanda Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării și prezentate în această lucrare au fost realizate de Ioana Borza împreună cu Cristina Mocanu. Ioana Borza mulțumește colectivului de la C.N.C.D. pentru posibilitatea implicării în realizarea acestui sondaj și Centrului CURS pentru o bună colaborare pe parcursul cercetării.

Am ales să prezentăm comparativ rezultatele a două cercetări reprezentative la nivel național, două sondaje de opinie, care acoperă și această tematică, pentru a putea vedea dacă percepțiile despre conceptul egalității de șanse între femei și bărbați a suferit modificări în timp (pe o perioadă de cinci ani) și ce concluzii putem desprinde despre modul în care, în România, se «gândește» despre egalitatea de șanse între femei și bărbați.

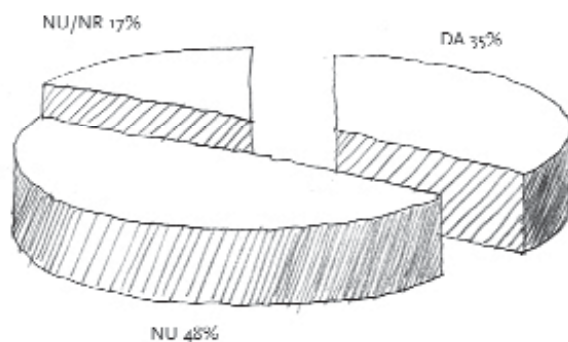
În august 2000, Fundația pentru o Societate Deschisă a realizat primul Barometru de Gen din România. În decembrie 2005, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a realizat un sondaj de opinie privind percepțiile și atitudinile față de fenomenul discriminării, cercetare în care au fost incluse și o serie de întrebări legate de conceptul egalității de șanse între femei și bărbați.

- În perioada celor 5 ani, percepția despre existența egalității de șanse între femei și bărbați în România a rămas aceeași. Întrebați dacă ei/ ele cred că există egalitate reală între femei și bărbați în România, în 2000, 36% dintre respondenți au spus da, iar în 2005 – 35%. Procentul celor care au răspuns NU a fost de 50% în 2000 și de 48% în 2005. În 2005, jumătate dintre cei întrebați nu cred în acest concept.

Există în România egalitate reală în drepturi între femei și bărbați?
Barometrul de gen - august 2000

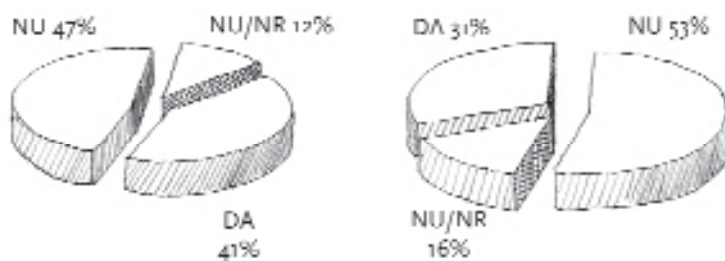

Credeți că există egalitate reală între femei și bărbați în România?
CLUBS-CNCD decembrie 2005

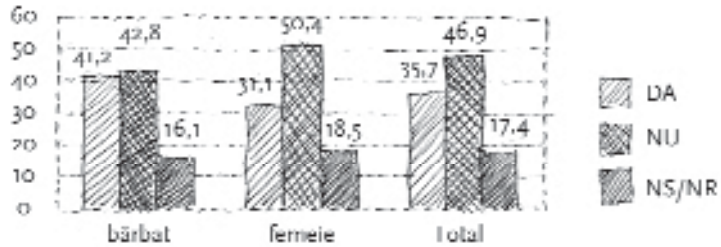

Se păstrează și diferențele existente între ceea ce răspund bărbații și ceea ce răspund femeile, indiferent de ani. În 2005, ca și în 2000, 31% dintre respondente și 41% dintre respondenți erau de acord că există egalitate reală între femei și bărbați.

Există în România egalitate reală în drepturi între femei și bărbați?
Barometrul de gen august 2000

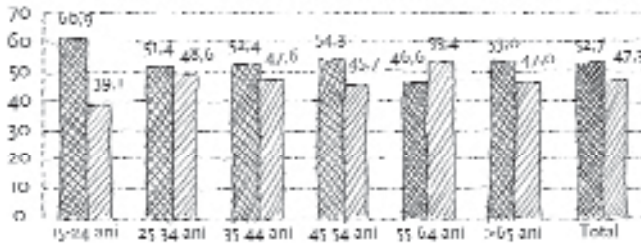
Credeți că există egalitate reală între
femei și bărbați în România?

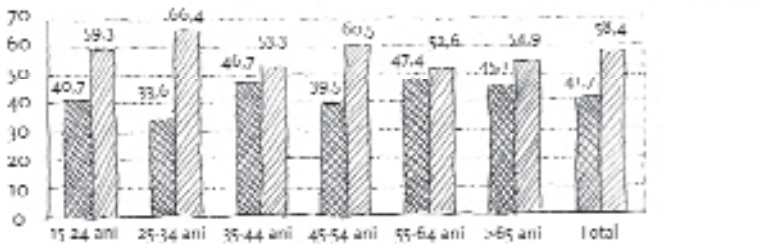
Există unele diferențe legate de modul în care s-au realizat cele două eșantioane pentru sondajele de opinie: vârsta respondenților, datele din recensământ – unul a lucrat cu date din 1992, iar celălalt cu date din 2002, unul a utilizat listele electorale ca modalitate de identificare, celălalt metoda pasului. Mai există diferențe în modul de formulare a întrebărilor și scala construită pentru a măsura răspunsul. Sunt lucruri importante pentru cercetările și lucrările de standard științific. Pentru ceea ce ne-am propus noi aici, controlul acestor diferențe e mai puțin relevant.

- Faptul că 50% dintre respondenți și respondente în cadrul sondajului din 2005 cred în egalitate reală între femei și bărbați este încă un procent semnificativ ca indice de reprezentare la nivelul populației României. De remarcat că în cadrul grupelor de vârstă ale femeilor și bărbaților, femeile tinere, până în jur de 35 de ani, NU cred, în marea majoritate, în existența egalității reale între femei și bărbați, în timp ce bărbații din aceeași grupă de vârstă afirmă existența «egalității reale între femei și bărbați.»

Credeți că există egalitate reală între
femei și bărbați în România? - DA (%)

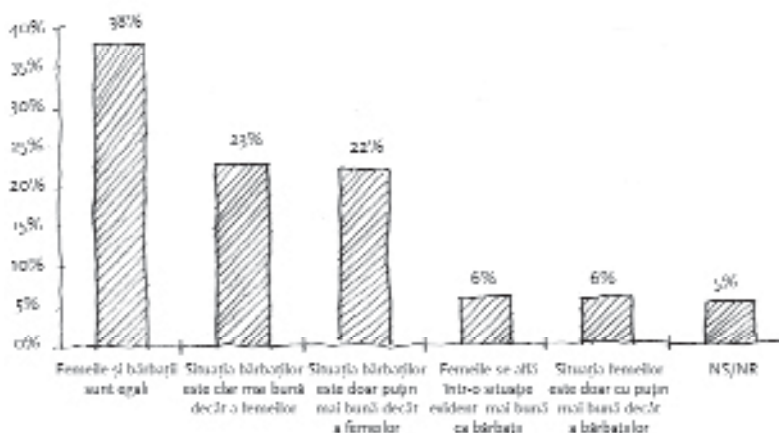
Credeți că există egalitate reală între
femei și bărbați în România? - NU (%)

- Care ar fi posibilele explicații? Posibile răspunsuri sunt cele oferite de respondenți și respondente la întrebarea legată de motivele pentru care ei/ ele cred că egalitate reală între femei și bărbați nu există: pentru că femeile lucrează mai mult acasă, comparativ cu bărbații; pentru că există încă profesii pe care femeile nu le pot practica; pentru că există diferențe biologice între femei și bărbați și, poate, pentru că educația primită de fete și băieți este diferită. Dar, cu siguranță, lipsa egalității reale între bărbați și femei nu este din cauza legilor, procentul cumulat de aceste răspunsuri fiind foarte mic, comparativ cu răspunsurile anterioare (9% comparativ cu 22% sau cu 18%). Trebuie totuși remarcată o diferență puternică între percepția legată de dezavantajarea femeilor prin legi (8% sau 18%) față de dezavantajarea bărbaților (1% sau 3%).

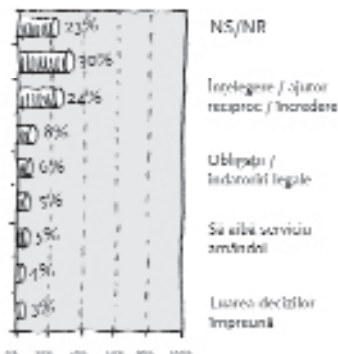
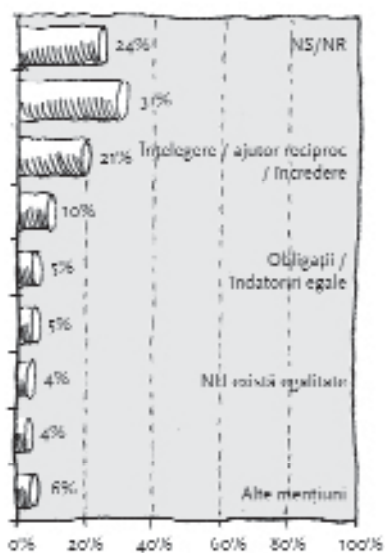
- 38% dintre respondenți/te sunt de părere că femeile și bărbații sunt egali. Este interesant că evaluare situației bărbaților ca mai bună decât cea a femeilor este foarte mare (45%), comparativ cu evaluarea situației femeilor ca mai bună decât cea a bărbaților (12%). Cumularea răspunsurilor la acest set de întrebări cu procentul ridicat primit la întrebarea anterior analizată, «Credeți că există egalitate reală între femei și bărbați?», poate fi argument pentru faptul că principiul egalității de șanse între femei și bărbați este acceptat și internalizat la nivelul percepțiilor populației.

Dacă ar fi să faceți o evaluare generală a situației bărbaților și a femeilor în momentul de față în România, care dintre afirmații privind situația bărbaților și femeilor vi se pare că reflectă situația adevărată din România?

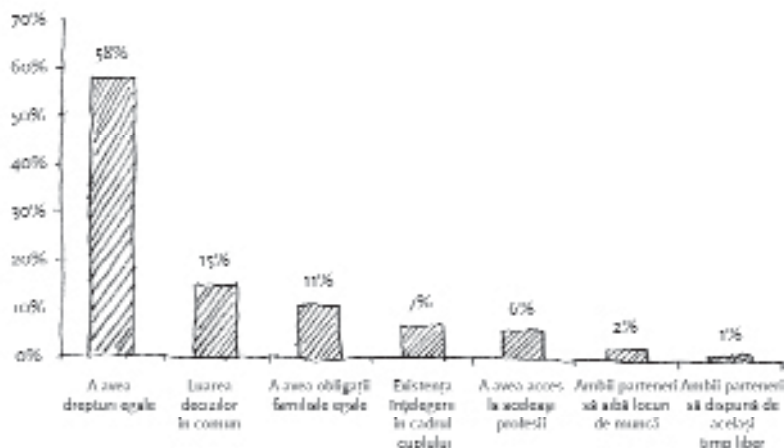
- Ce înțeleg oamenii prin «egalitatea de șanse între femei și bărbați»? În ambii ani principala definiție acordată egalității de șanse a fost «egalitatea în drepturi»: 31% dintre cei și cele chestionați/te în 2000 și 58% dintre cei/cele chestionați/te în 2005 au ales să definească egalitatea de șanse ca «drepturi egale».

Ce înțelegi prin egalitatea în drepturi între femei și bărbați?
Barometrul de gen august 2000

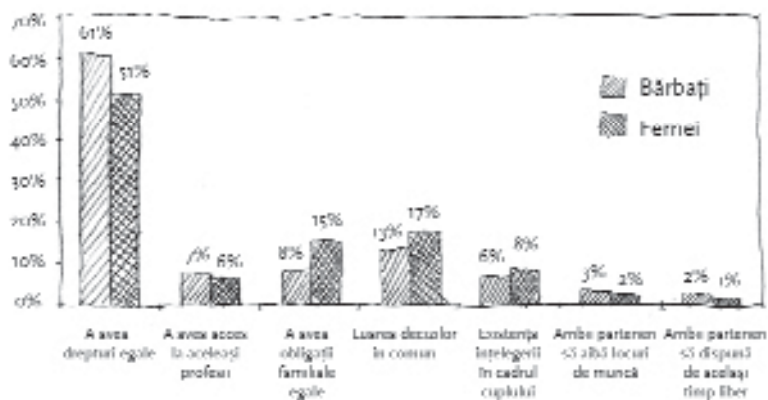

Percepții asupra conceptului "egalității șanselor"
 "Ce credeți că înseamnă egalitatea de șanse între bărbați și femei?"
 CURS-CNCD decembrie 2005

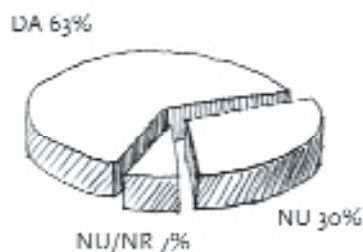
- Bărbații mai mult decât femeile sunt cei care definesc egalitatea de șanse între femei și bărbați ca «egalitate în drepturi»: în 2000, 34% dintre bărbați comparativ cu 30% dintre femeile au dat acest răspuns, iar în 2005, 61% dintre bărbați comparativ cu 51% dintre femeile. Ceea ce ni se pare important de subliniat este procentul mare de bărbați în 2005 care se raportează la ideea de egalitate de șanse doar la nivelul drepturilor, al reglementărilor legislative, iar înțelesuri precum «a avea obligații familiale egale» este pe locul 3 în ierarhia răspunsurilor cu 8%.

Percepția asupra conceptului de egalitate a șanselor între femei și bărbați
(structurarea opțiunilor pe sexe)

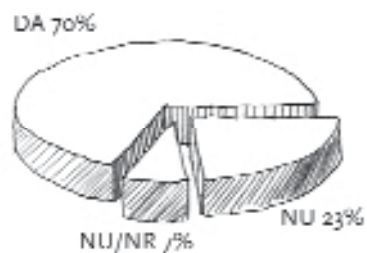

- Ierarhia răspunsurilor oferite de femei este asemănătoare cu cea a răspunsurilor oferite de bărbați, dar cu procente diferite:
  - drepturi egale
  - luarea deciziilor în comun
  - obligații familiale egale.

- Diferă numărul sau procentul mult mai mare de femei comparativ cu cel al bărbaților care definesc egalitatea de șanse între femei și bărbați ca «luarea deciziilor în comun» (17% dintre femei comparativ cu 13% dintre bărbați) și prin «obligații familiale egale» (15% dintre femei comparativ cu 8% dintre bărbați). Procentul mic al răspunsurilor bărbaților (8%), dar și al femeilor (15%), care definesc egalitatea de șanse ca obligații familiale egale întărește ipoteza conform căreia trăim într-o societate patriarhală, unde bărbatul este perceput, în continuare, drept «capul familiei» (83% în 2000, 76% în 2005) iar femeia «stăpâna casei» (61% în 2000, 61% în 2005).

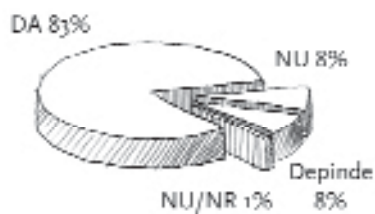
Fste mai mult datoria femeilor
decăt a bărbaților să se ocupe
de treburile casei?
Barometrul de gen - august 2000

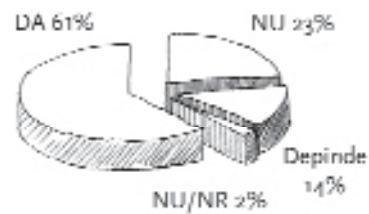
Fste mai mult datoria bărbaților
decăt a femeilor să aducă
bani în casă?
Barometrul de gen - august 2000

Bărbatul este capul familiei?
Barometrul de gen - august 2000

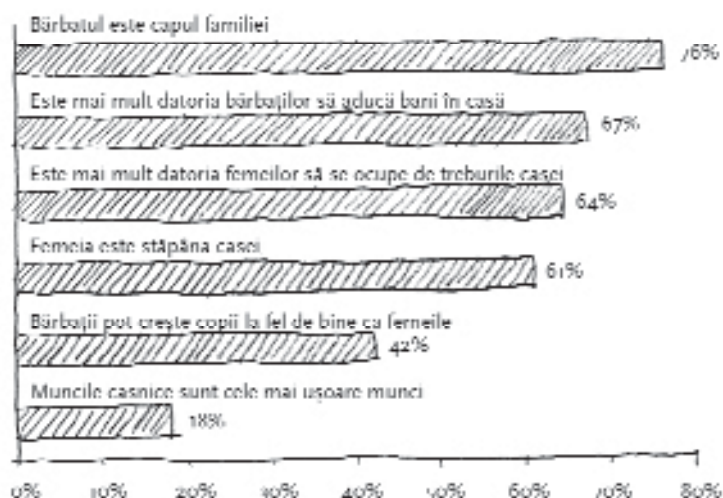

Femeia este stăpâna casei?
Barometrul de gen - august 2000

Atitudini privind rolurile bărbaților și femeilor «Măsura în care sunteți sau nu de acord cu următoarele afirmații...»

Ponderi ale răspunsurilor «acord» și «acord total»
Diferențele până la 100% în cadrul fiecărei afirmații sunt reprezentate de dezacord și dezacord total

- Obligațiile familiale/ casnice, deși recunoscute ca fiind îndeplinite mai mult de către femei decât de către bărbați, și ca fiind nu foarte ușoare (doar 11% în 2000 și 18% în 2005 le califică ca fiind cele mai ușoare munci), nu sunt asumate în mod egal de către femei și bărbați. Ideea egalității de șanse între femei și bărbați nu este percepută în România drept concept de parteneriat în familie, unde obligațiile familiale ar trebui să fie egale, ci ca un concept în care «este mai mult de datoria bărbaților să aducă bani în casă» (70% dintre respondenți în 2000 și 67% dintre respondenți în 2005) și unde «este mai mult datoria femeilor să se ocupe de treburile casei» (63% în 2000 și 64% în 2005).

- În cei 5 ani, percepțiile femeilor și ale bărbaților din România despre egalitatea reală de șanse între femei și bărbați NU s-a modificat aproape deloc: în marea majoritate, valorizăm ideea drepturilor egale între femei și bărbați, deși recunoaștem că sunt legi care dezavantajează mai mult femeile decât bărbații, susținem în continuare că femeile și bărbații sunt egali și că nu există diferențe uriașe între situația unora comparativ cu situația celorlalți, deși uneori credem că situația bărbaților este mai bună sau puțin mai bună decât cea a femeilor, dar suntem dispuși și dispuse într-un număr prea mic și poate într-o măsură prea mică să ne asumăm responsabilitățile familiale în mod egal, continuând să susținem că bărbații trebuie să aducă bani și să fie «capul familiei» și femeile să stea la cratiță și să devină «stăpâna casei». Un model patriarhal destul de puternic, care cu siguranță are nuanțe în funcție de zone, regiuni, contexte economice, conform teoriei dezvoltată de Vladimir Pasti a celor trei patriarhate existente în România, pentru contextul politic al României din 2005/2006, la un an înainte de aderarea la structurile Uniunii Europene. Dar aici suntem și așa stăm cu percepțiile despre egalitatea de șanse între femei și bărbați!

- s-a scris despre experiența muncii femeilor și bărbaților la sat;

- s-a scris despre problemele femeilor din comunitatea romă: deficiențe în accesul la educație, lipsa accesului la locuri de muncă, locuri de muncă prost plătite, nevoia de întreținere a copiilor;

- s-a scris despre viața sexuală a femeilor: experiența avortului, a nașterii, a îngrijirii copiilor;

- s-a scris și se studiază tematica femeilor implicate în viața politică, în zonele de acțiune și activitate civică, în zonele de management înalt, despre lidere.

- NU s-a scris despre femeile în vârstă, pensionare, singure;

- NU s-a scris despre experiența de a fi bunică, de a rămâne văduvă, de a-ți crește singură copiii;

- NU s-a scris despre femeile cu dizabilități și problemele lor;

- NU s-a scris despre respectarea drepturilor femeilor în România;

- NU s-a scris... deci nu prea știm, deci deseori improvizăm sau copiem modele «din afară» în politicile de gen.

CAPITOLUL III

ACCENTE

ACCENTE

Aceasta este o carte mai mult a verdictelor decât a analizelor și a studiilor. Se bazează pe documentare, dar mai ales pe experiența, expertiza și credibilitatea celor care au formulat și și-au asumat evaluările. În finalul ei, am simțit totuși nevoia ca pe câteva teme importante să oferim comentarii și argumente mai consistente. Temele nu sunt tratate uniform – unele sunt mai elaborate, altele mai eseistice. Considerăm că ele completează și nuanțează benefic acest volum.

Femei și diversitate

Laura Grünberg

Femei... adică:

Femei tinere, mature și în vârstă

Femei frumoase și mai puțin frumoase

Femei de la țară, de la oraș, de la periferie, din Occident, din Balcani

Femei cu școală și fără

Femei blonde și brunete

Femei căsătorite, recăsătorite, necăsătorite, divorțate, văduve

Cu sau fără copii sau cu mulți copii

Virgine, libertine

În premenopauză, la menopauză

Bune la matematică, bune la gătit

Casnice, deputate, manager de firme, bucătărese, profesoare, femei de serviciu, stiliste

Supraponderale sau nu

Rome, evreice, unguroaice, moldovence

Lesbiene

Sănătoase sau mai puțin sănătoase

Religioase sau liber cugetătoare

Femei și diversitate... adică:

A fi femeie romă sau româncă nu este același lucru

A fi femeie pensionară sau directoare de firmă privată în România nu este același lucru

A fi femeie nemăritată sau femeie divorțată cu 3 copii nu e același lucru

A fi adolescentă sau femeie la menopauză nu e același lucru

O femeie de 40 de ani dintr-o comună din Moldova are mai multe probleme în comun cu bărbății din comuna ei decât cu Monica Tatoi

O femeie romă fără școală din București are mai multe lucruri în comun cu cei de aceeași etnie (femei și bărbați) decât cu Andreea Marin

Nu există problema sărăciei în sine: unele femei sunt mai sărace decât altele, unii bărbați sunt mai săraci ca alții

Nu există violența domestică față de femei în general: anumite femei sunt mai supuse violenței domestice decât altele, unii bărbați bat mai mult, alții, puțini, sunt ei supuși violenței domestice

Nu există discriminare împotriva femeilor în general: anumite femei sunt expuse anumitor forme de discriminare (la fel pentru bărbați)

Nu există mame în general: există mame bune, mame mai puțin bune, femei fără instinct matern, mame surogat, mame-asistente maternal, mame din greșeală (în urma unui viol)

Nu există feminitate sau masculinitate în general, ci feminități și masculinități

Uneori identitatea de gen e mai puternică, alteori e mai puternică etnicitatea sau apartenența la o categorie de vârstă sau alta. Uneori interesele noastre ca femei coincid mai mult cu cele ale unor bărbați decât cu cele ale altor femei.

Femei, diversitate, dar... și unitate.

Unitate în diversitate. Există oare în România?

Situația femeilor cu cancer la sân:

O dată intrată în «circuitul» spitalicesc, femeia identificată cu cancer la sân este automat trimisă la operație. Ar trebui înainte de «intrarea în circuit» să aibă loc o discuție între pacientă și doctor, pentru a i se explica pe îndelete femeii speriate care sunt opțiunile: ce trebuie făcut, dacă faci... dacă nu faci... care sunt urmările... ce dorești să urmezi în acest context... indiferent de vârsta sau pregătirea pacientei. Cu cât este mai tânără, cu atât ar trebui explicate toate acestea, cu răbdare și aviz psihologic. Importantă este și consilierea post-operație. Senzația că boala este «o vină» a ei este destul de mare. Ca o rușine personală. Puține sunt cele care, sprijinite de familie și prieteni, revin la o viață «normală» cu seninătate. De multe ori femeile operate de cancer la sân sunt privite ca fiind molipsitoare, transmițătoare de ceva rău și cei din jur le ocolesc sau le privesc cu rezervă. Este o boală care, în urma operației, lasă urme vizibile pe trup, traumatizante pentru femei. Există puține centre de consiliere privind pregătirea pentru operație și mai ales «viața» post-operație prin care femeilor să li se explice că nu este «vina» lor și că frumusețea lor nu stă în integritatea corporală. Nu există centre care să consilieze familiile femeilor operate de cancer – soții, părinții, copiii. Există – pe lângă soluțiile de vindecare – și cele de «reparație» a aspectul fizic; există, dar nu toți doctorii sunt pregătiți să le aplice. În ceea ce privește organizațiile de femei, ele fac foarte puțin pentru nevoile specifice ale acestui grup de femei.

(părerăa unei femei care a avut cancer la sân)

Diversitate și putere

Diana Ureche

Dintre animale – spune Geneza – nu s-a găsit nici un ajutor pentru om.
De aceea Dumnezeu adoarme pe Adam și scoate din coasta sa femeia.
Daca s-ar fi găsit ceva s-o înlocuiască...(...)
Îmi place începutul Bibliei. Dumnezeu face lumină și apoi vede că e bună.

(Constantin Noica – Jurnal filozofic)

Femeia și bărbatul. Îi vezi mereu împreună, de multe ori zâmbind, poate sărutându-se. Să fie numai o aparență? Unii înclină să creadă că da, bănuind că în spatele acestor gesturi se desfășoară un război perfid. Femeile nedreptățite de către bărbații agresivi sau de către alte femei, care cred că doar ele-și înțeleg menirea? Par stereotipuri descinse direct din cultura de masă, dar nici zonei mai rafinate a culturii nu-i sunt străine – dacă ne gândim la femeile lascive și diafane ale lui Picasso sau Degas.

De la acest război mai mult sau mai puțin mascat nu lipsește mult pentru a ajunge la o problematică atât de vizibilă – pornografia, un «Dachau introdus în dormitor și celebrat», după cum afirma Andrea Dworkin.

Am putea prea ușor să concluzionăm că este vorba despre inegalitate. Despre egalitate nu încapе vorbă. Dacă privim însă și dintr-o altă perspectivă, cea a relației dintre femei și bărbați ca instrument al luptei culturale și politice, se impune o interpretare mai nuanțată, astfel încât ne apare ca posibilă o altă privescitate: nu de inegalitate, ci de diferență. Iar neacceptarea sau neînțelegerea diferenței duce în mod direct la discriminare. Ajungem prin urmare într-un teritoriu vast și complex, dificil de controlat. În decembrie 2005, Marcel Kreuger (director adjunct al Biroului Național împotriva Discriminării Rasiale din Olanda, care funcționează de aproape 25 de ani) afirma că, în urma procedurilor de analiză și monitorizare a activității, au fost «șocați» când au avut dovada clară a faptului că discriminarea n-a scăzut în intensitate ba, dimpotrivă, s-a accentuat. Să ne întoarcem în România...

După ce, la un lobby susținut al societății civile, apare Ordonanța 137/2000 prin care se hotărăște înființarea unui organism pentru prevenirea și combaterea discriminării (fapt petrecut în cele din urmă în vara lui 2002), în 6 martie 2002 are loc prima conferință națională privind egalitatea de șanse pentru femei și bărbați în România. Și asta tot ca rezultat al presiunilor societății civile pentru ca problematica despre care facem vorbire să intre pe agenda publică. «Discriminarea la care sunt supuse femeile în viața publică și privată, interzicerea accesului la o serie de resurse, adeseori excluderea din viața publică, sunt aspecte ale unei realități contemporane în care cu toții trăim. Unii dintre noi sunt fericiți,

alții nefericiți, dar majoritatea suntem fie ignoranți, fie indiferenți» declara Renate Weber, pe atunci președinta Fundației pentru o Societate Deschisă – România. S-a propus, în final, adoptarea unei declarații politice de principiu pentru o acțiune comună de angajare a factorilor politici și a societății civile pentru realizarea de facto a egalității de șanse.

Dincolo de tot ce au făcut femeile din România, nu putem neglija ceea ce încă lipsește : solidaritatea. Dacă am riscat un salt de la inegalitate la diferență și mai riscăm unul de la diferență la diversitate, ajungem nu la solidaritatea în fața inegalității, ci la solidaritatea întemeiată pe diversitate. De aici apare puterea pe care o pot obține femeile printr-o bună uzanță a diversității. Diversitatea ca putere. Oare toate drumurile duc la putere?

Caut printre oamenii pe care i-am întâlnit, studiindu-ne reciproc, înclinarea spre dimensiunea de gen – femei sau bărbați din zone diferite, cu statute sociale diferite, de vârste diferite, cu venituri diferite, de etnii diferite. După ani în care am încercat să identific deosebirile marcante dintre romi și ceilalți, dintre români și ceilalți, dintre femei și ceilalți, ajung la o concluzie care nu părea util de așezat în ipoteză: asemănările trebuie căutate și-abia apoi îmbogățite cu diversitate/ deosebirile dintre noi.

Sigmund Freud remarca față de discipolul său Erickson faptul că a iubi și a munci sunt cele două capacități umane care determină maturitatea completă. Majoritatea celor observați sunt persoane mature, cu concepțiile deja definite, prejudecăți interiorizate și structura îndatoririlor de gen formată. Ce găsim atunci printre muncile și iubirile celor pe care i-am observat mai mult sau mai puțin participativ?

Gara de Nord este o comunitate involuntară. În Gara de Nord întâlnești lumea cea mai pestriță, în combinație cu stres – plictis – așteptare – responsabilitate – nerăbdare – provocare. La prima vedere pare simplu: o mulțime de cupluri aflate într-un stadiu neparticipativ, de comunicare neîmpărtășită, într-un timp mort:

Bătrânelul care muia covrigi în bere și bătrânica lui cu trăsături triste, dar împăcate. Ea nu are așteptări, el nu (mai) are nevoie de confirmările ei. Familia tradițională de romi. El cumpără mâncare pentru amândoi. Consumă însă doar ea, orientată cumva spre el și spre mâncare, atentă la el, dar cu fața spre lume. El stă cu spatele spre forfota gării, dar privește «prin ea», fumând absent. Ea vorbește mult, dar nu reușește să-i atragă atenția. Fata singură care vorbește ostentativ la telefon, încercând să adopte un comportament de călătorie emancipat. Nu s-ar spune că așteaptă pe cineva, doar trenul. Încearcă să stabilească un contact cu tânărul vecin de masă (bărbatul și punctele lui de sprijin: țigara, spătarul, pumnul pe masă – atitudine prin care își pune în valoare autoritatea). Îi cere un foc și așteaptă primele scânteii ale comuniunii de fum.

Un călugăr și o femeie în vârstă, impetuoasă, ce cară servilă bagajele cu o satisfacție care trădează lupta asiduă pentru mântuire.

O călugăriță într-un grup de femei tinere participă cu forța ei la căratul bagajelor. Sunt toate foarte hotărâte la mers, prea responsabile, un pic încruntate și au corpurile înclinate în față.

Prin Curtea Veche a Bucureștilor sunt și crăițe, nu numai crai:

Tânăra romă din zona Lipsani, care s-a măritat din dragoste, căutând afectivitate, stabilitate și armonie. Crede că femeia nu este valorizată în comunitate – oricare-ar fi aceea. «Binele este bun pentru toți, doamna mea. Nu mă poți convinge că e altfel».

Femeie tânără, încununată de un soi de teamă pasivă: «Femeia care se mărită de tânără face dovada că e sănătoasă, nu are vreun beteșug, e cinstită și merită să fie dorită ca nevastă. Nevasta tânără dovedește că a intrat în rândul lumii. Fata care îmbătrânește la părinți e fie stricată, fie bolnavă, fie năroadă și nu merită să o vrea cineva de nevastă».

Provincie, orașel muncitoresc, bărbați autoritari și femei blazate, care mai că merg cu doi pași în spatele lor:

- ← Bărbați: cum văd femeile? Inferioare, cum trebuie să fie!
- ← Adolescente: sunt energică, tânără, lumea mă așteaptă.
- ← Tinere: sunt nu chiar ceea ce vreau să fiu, ci ceea ce vrea/ va vrea El.
- ← Adulte: eu nu mai contez, copiii mei or să mă facă fericită dacă fac ceea ce eu n-am reușit.
- ← Vârstnice: mi-a trecut viața, eu nu mai am nevoie decât de doctor și de popă.

Femei și bărbați de etnie romă din București, intelectuali, militanți pentru drepturile omului:

- Ce zic ele:

- ← despre rolul femeii: În orașele mari și nu numai, în care diferite familii de romi sunt amestecate cu cele de ne-romi, tradițiile în ceea ce privește rolul femeii nu mai sunt valabile, deoarece familiile sunt deja ireversibil influențate de către modelele exterioare.
- ← despre modelul propriu de reușită: Modelul propriu este risc, este curaj, este perseverență și multă muncă.

- Ce zic ei:

- ← despre rolul femeii: Drepturile femeilor se nasc nu numai din nevoile lor, ci și din dorința de participare, de implicare în viața cetății.
- ← despre modelul propriu de reușită: O filosofie a expectativei, a neimplicării și a adjudecării imediate.

Nu sunt greu de observat asemănările dintre cei dați în vileag mai sus. Dacă nu am ști de unde vin, ce vârstă, ce sex, ce statut au, ne-ar fi greu să-i încadram cu certitudine într-un anumit grup de apartenență. Femeile din România se confruntă în general cu aceleași probleme, se scaldă în aceleași ape. E drept că au apărut și bărbați în peisaj. Nu mizăm pe ei ca picanterie, ci era de arătat că nu sunt nici pe departe dușmanii femeilor. Bărbații, complementarii, pot fi statornice puncte de sprijin pentru femeile care își inventează și își asumă ele însele rolul, cu creativitate și responsabilitate. Complementaritatea femeilor și a bărbaților sunt interdependente. Iar diferențele dintre ei sunt salutare și se pot atrage ca polii opuși. Am început să știu asta pe când nășteam DiversFest-ul – copil al unui gay și-al unei heterosexuale. Trebuia să ajungem și aici, pentru că tot cu prilejul acestei nașteri am cunoscut tristețea și gratuitatea lipsei de solidaritate dintre femei, dintre organizațiile de femei. Femeile refugiate însă, cu bărbații lor la fel de refugiați, ne-au încălzit. Doar că la ediția a doua a festivalului s-a așternut așa o liniște peste dimensiunea de gen... cu excepția participării la workshop-ul de politici afirmative a reprezentantelor Agenției Naționale pentru Egalitate de Șanse, la fel de entuziaste și credibile în a se defini.

De ce propun eu solidaritatea femeiască? Ce poate însemna aceasta? De ce le încarc doar pe ele cu creativitate și responsabilitate?

Pentru că atunci femeile își vor domoli judecățile, astfel încât invidia și complexe de inferioritate nu vor mai apărea cu frecvența cunoscută; tot mai multe femei vor îndrăzni să susțină o altă femeie în mod deschis, să-i fie alături; femeile nu vor mai discuta despre bărbat ca despre un rău necesar; femeile nu vor mai crede că în Univers totul are legătură cu bărbații de lângă ele; femeile nu vor mai fi dependente de bărbați și, paradoxal, fericite cele care au de cine fi dependente; atunci...

Putem continua. Este aproape o invitație.

OPINIE

Feminismul sfios față cu feminismul «room service»

Mihaela Miroiu

De 15 ani practicăm în România un feminism sfios, marginal sau camuflat sub alte denumiri, ca să nu deranjăm prea tare conservatorii și misoginii autohtoni (indiferent de sexul acestora). Lui i se adaugă în ultimii 5 ani un feminism «room-service», venit prin copy-paste o dată cu Aquisul comunitar. Acesta din urmă a fost înghițit pe nemestecate și a produs un «feminism de stat», cam fără bază, fără bani și fără șanse să părească vitrina cu legi și instituții și să își facă loc în lumea reală a politicilor publice aplicate. Lipsa de «bază» vine din aceea că, de exemplu, Legea egalității de șanse (minune mare că o avem, săru'mâna Evropa!) a fost votată înainte ca în România să funcționeze competiția corectă ca să ai ce îndrepta cu politici de egalizare a șanselor. Dar, mai ales, a fost votată după ce s-a împărțit din avuția întregului popor cam tot ce era de împărțit, în deplină «egalitate de șanse» pentru «victimele privilegiate»: lucrătorii din industria grea și falimentară, dar cu forță sindicală, întâmplător bărbați în proporție de masă și «clienții favoriți»: ex-nomenclatura și securitatea națională și locală, fiii și apropiații acesteia, întâmplător bărbați în proporție de masă.

Nu a existat nici o premeditare în privința discriminării de gen, nici o conspirație ca femeile să fie defavorizate la «marea împărțeală». Dar discriminarea, drept consecință a acestor politici, este evidentă. La vremea când ea se petrecea, noi nu am văzut-o. Aveam ochelari occidentali. Ne uitam la alte lucruri, cele despre care învățam din cărți. Plonjasem în feminismul postmodern când noi nu aveam nici măcar unul modern complet, când ratasem al doilea val, cel al diferențelor. Mai rău, unele dintre noi aterizam direct în plasa postfeminismului promovat de corporațiile occidentale pentru ca femeile să se întoarcă mai serios spre modelul Barbie și unele am considerat că pitularea sub preș a termenului «feminism» este mai rentabilă. Îl înlocuim cu cel de «gen» care este mai anestezic, mai acceptabil, mai puțin enervant și, de ce nu, mai inclusiv. Doar și bărbații au mari crize identitare în tranziție. Nu am văzut cum patriarhatul modern (dependența economică majoră a femeilor de bărbați) se instaurează exact sub ochii noștri orbi la procesele politice interne.

Femeile rome și egalitatea de șanse

Isabela Mihalache

Există deja mai multe reacții la modul în care s-a «acomodat» discursul feminist în România. Critica se referă în principal la faptul că feminismul românesc trebuie să abordeze propria problematică, ținând seama de specificitatea contextului istoric-cultural românesc. E adevărat, prin urmare, că multe schimbări legislative (recunoașterea ca infracțiuni a hărțuirii sexuale, a violului în familie, a violenței domestice; decriminalizarea homosexualității; transpunerea directivelor europene privind anti-discriminarea și egalitatea de gen) sunt influențate de factori externi, cum ar fi aderarea la Uniunea Europeană în 2007 și transpunerea acquis-ului comunitar.

În acest context, feminismul din România a ignorat problemele femeilor aparținând grupurilor minoritare, în special ale femeilor rome. Există acțiuni răzlețe care se referă și la situația femeilor rome, sau care se concentrează asupra acestei categorii de femei, însă impactul lor este el însuși răzleț și limitat. Din păcate, discursul feminist din valul al doilea (și al treilea) despre diversitate nu a fost transpus în România. Au existat tot timpul câteva voci feministe românești care au sancționat lipsa diversității, insuficient de puternice, însă, pentru a putea conduce la o schimbare a discursului actual feminist și a practicilor de gen.

Situația complexă cu care se confruntă femeile rome (mai mult de 80% dintre familiile rome trăiesc sub limita pragului de sărăcie; mai mult de 20% dintre femeile rome sunt fără o slujbă; 38% dintre fetele rome de peste 10 ani sunt analfabete și numai 3.9% dintre femeile rome au absolvit o școală de învățământ superior – Raport OSI, va fi publicat în Martie 2006) trebuie adresată din perspectiva discriminării multiple, cauzată de bariere de gen, rasă și etnicitate. Din păcate, în România nu există un discurs sau o abordare din perspectivă rasială, deși studiile arată că 1 din 10 români au atitudini rasiste, precizând că romii nu ar trebui să trăiască în România.*

Instituții și mecanisme pentru implementarea egalității de gen la nivel național:

← Departamentul pentru Politici Publice din cadrul Secretariatului General al Guvernului reprezintă structura centrală pentru coordonarea procesului de politici publice (elaborare și implementare) – ineficient în cazul politicilor pentru romi și al egalității de gen.

← Creat în 2002, «Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) este un organ al administrației publice centrale, care are statutul unei persoane legale și este subordonat Guvernului României» (Articol 1, paragraf 1, Hotărâre de Guvern 1194/2001). CNCD este responsabil pentru implementarea politicilor guvernamentale în domeniul discriminării (Hotărâre de Guvern nr. 1514/2002). Deși în ultimul an CNCD a întreprins numeroase acțiuni legate de discriminarea romilor, același lucru nu se poate spune legat de femeile rome. O acțiune pozitivă totuși este faptul că în ultimele luni CNCD a angajat o persoană de etnie romă în structura sa, lucru care sporește șansele ca situațiile de discriminare suferite de populația de femei și bărbați de etnie romă să fie monitorizate și soluționate mai eficient.

← Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANESFB) ar trebui să joace un rol important în îmbunătățirea situației femeilor rome. Deși Agenția are ca scop integrarea perspectivei de gen în politicile și programele naționale, documentul care stabilește Agenția (Hotărâre de Guvern nr. 84/2004) nu face nici o referire la discriminarea multiplă sau la discriminarea împotriva femeilor rome ca un domeniu în care agenția își desfășoară atribuțiile. Același lucru se poate spune și despre Strategia Națională de Egalitate între Femei și Bărbați. Mai mult, e nevoie de o reprezentare romă în cadrul ANESFB pentru că agenția nu poate pretinde că drepturile femeilor rome vor fi reprezentate eficient de altcineva decât de însăși categoria respectivă; în plus cadrul legislativ sprijină și subliniază în mod clar ocuparea de funcții în poziții de decizie de către toate categoriile de femei.

← Lipsa de statistici referitoare la femeile rome face practic imposibilă formularea de politici specifice sau care să se adreseze și femeilor rome (minoritare). De cele mai multe ori, studiile referitoare la femei nu abordează și situația femeilor rome sau, dacă o fac, o fac într-un mod limitat și prejudecat (ex. Joint Inclusion Memorandum 2004, raportul UNICEF 2005). De asemenea, rapoartele despre romi prezintă numai situația generală a romilor, fără a include și statistici despre femei rome. Cu alte cuvinte, nu există nici un studiu până în prezent care să vorbească despre situația precară a femeilor rome din România și care să constituie baza unor politici sau programe pentru această categorie.**

În concluzie, mișcarea de femei (activistă/ academică) ar trebui să:

- devină inclusivă față de femeile aparținând minorităților (etnice, lingvistice, religioase, sexuale, etc.), găsindu-și justificarea/ legitimitatea în contextul

național și european totodată, ca și în exprimările unor feministe (vezi Miroiu 2004) care găsesc că «avangarda feministă» din România trebuie să aibă o agendă similară feminismului valului al doilea (sub semnul diferenței și al diversității, principiu al UE de asemenea) sau feminismului valului întâi (care marșă pe drepturi civile și egalitatea de șanse);

- încurajeze și să sprijine în mod activ eforturile feministe din partea femeilor rome (prin proiecte, programe, locuri la departamentul de gen al SNSPA București);
- includă femeile rome în munca de advocacy pentru promovarea de politici la nivelul guvernului (organizarea de întâlniri, crearea de strategii de lucru comune);
- dezvolte proiecte de cercetare împreună cu femeile rome;
- ajute la întărirea capacității organizaționale a organizațiilor de femei rome (prin transferarea de abilități, cunoștințe, networking, mainstreaming);
- sprijine ONG-urile rome să schimbe atitudinea politicianilor, a responsabililor de elaborarea politicilor publice, a societății vizavi de romi/ femei rome (există în momentul de față eforturi în formularea «anti-țigănistă» ca ideologie);
- se coordoneze cu inițiative referitoare la femei rome la nivel național și internațional.

* Raport Intoleranță, discriminare, autoritarism în opinia publică aflat pe website-ul Institutului pentru Politici Publice: http://www.ipp.ro/altmateriale/IPP-Gallup_Caiet%20Sondaj_Extremism-2003.pdf

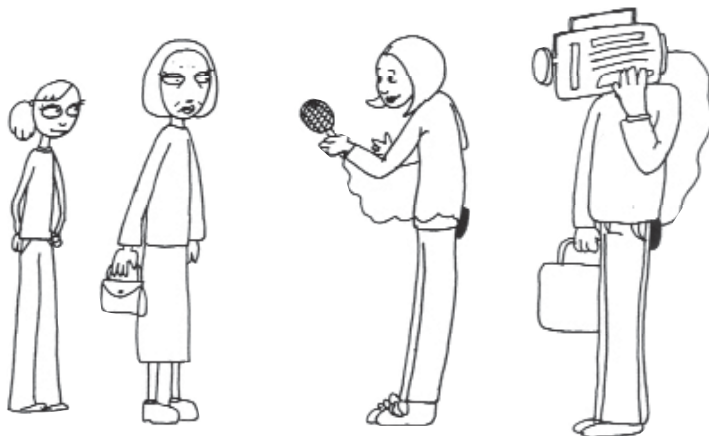
** În Martie 2006, Programul pentru Participarea Romilor din cadrul Fundației pentru o Societate Deschisă, Budapesta va publica raportul REPORT ON CURRENT CONDITIONS AND RECOMMENDATIONS FOR IMPROVING THE SITUATION OF ROMANI WOMEN IN ROMANIA. CRAVING FOR A VOICE.

Bilele negre ale egalității de șanse între femei și bărbați

Enikő Magyari-Vincze

În România post-socialistă, gândirea publică despre egalitatea de șanse între femei și bărbați este structurată de două mecanisme majore. Pe de o parte, avem de a face cu delegitimarea ideii de egalitate între femei și bărbați din cauza reducerii acesteia la amintirile despre practica comunistă, iar, pe de altă parte, cu acceptarea impunerii legislației oportunității egale ca parte a dezideratelor ce țin de integrarea României în Uniunea Europeană. Ambele generează reflexii și reacții superficiale prinse în capcana celor două extreme, și anume respingerea și acceptarea necondiționată.

Ce anume funcționează în spatele acestora? Discuțiile superficiale – dar cu un impact considerabil – despre egalitate se referă ori la egalitarism (un sistem care promovează orice altceva decât valorile), ori la eradicarea diferențelor și, pe deasupra, pun cele două rezultate negative pe seama «feminismului». Instanța majoră care umbrește această scenă este comunismul. Pe de cealaltă parte, discursul despre egalitatea de șanse rămâne la un nivel abstract (prea asemănătoare ipostază cu cea a documentelor partidului comunist român! – tocmai de aceasta, probabil, nu pare «primejdioasă» pentru cei care s-au obișnuit cu dedublarea realității în cea prescrisă și cea trăită). El pare mai inocent și

pentru că vorbește despre «gen» și nu despre femei și, astfel, pentru cei mai mulți, promite evitarea feminismului printre altele prin impunerea limbajului gender mainstreaming. Pe deasupra – deocamdată – aici totul apare într-o lumină roză și datorită simbolisticii pozitive a Europei. Singura suprapunere vizibilă și «neplăcută» între ideea de egalitate (à la comunism) și cea de oportunități egale (à la Europa) pare a fi sistemul de cote, definit ca unul dintre mecanismele tratamentului preferențial, parte a egalizării reale a șanselor. Aici intervin, însă, alte strategii de auto-apărare pentru cei care nu doresc, în fapt, să vadă toată această politică drept una funcțională. Oricum, Domnilor, reglementările respective sunt doar recomandări (și suveranitatea noastră națională, nu-i așa, ne acordă dreptul să nu le luăm în serios). Și chiar dacă le formulăm, la rândul nostru, ca recomandări pentru instituțiile politice, economice, educaționale, etc. locale, putem sta liniștiți, căci societatea noastră – și mai ales partea sa feminină – nu este învățată să-și impună drepturile.

Între cele două poziții descrise sumar mai sus, se află, pe de o parte, setul de experiențe cotidiene ale femeilor de diferite etnii, vârste, poziții sociale, religii etc., marcate de numeroase sentimente de injustețe, defavorizare și subordonare, arătând semne că abia așteaptă să fie articulate de mișcări care transformă trăirile personale în probleme publice/ împărtășite. Pe de altă parte, avem de-a face cu o plasă insulară de organizații ne-guvernamentale (de și pentru femei, dar nu neapărat feministe), care sunt axate pe diverse probleme concrete, fiind structurate și dependente de finanțările externe (și de prioritățile definite de acestea). Acestea – în lupta pentru supraviețuire, din teama de centralizare și poate și din cauza unei tradiționale incompetențe de solidarizare – se pare că nu-și «permit» luxul de a comunica între ele, căci asta, culmea, ar putea implica pericolul pierderii monopolului asupra domeniului finanțat. Dar să mai recunoaștem: toate aceste comportamente culturale nu s-ar activa dacă pe piața proiectelor de finanțare unele dintre aceste grupări n-ar sta mai bine și n-ar începe să se comporte conform principiilor economiei de piață și să-și asume cu mândrie ideologia meritocrației liberale. Și, în al treilea, dar nu în ultimul rând, avem în acest spațiu al activismului pentru egalitatea de șanse câteva programe academice. Ele, sub titulatura de «studii de gen», caută să dovedească că practică altfel cunoașterea științifică, aducând-o mai aproape de responsabilitatea civică, dar, ori nu sunt suficient de solicitate de societatea civilă, ori nu reușesc să pună în practică modelul propus pentru că nu pot depăși limitele sistemului academic, care impune alte criterii de recunoaștere și promovare.

Gen și diversitate. Gen și etnicitate

Îmi permit aici să relatez pe scurt povestea mea personală legată de relația dintre gen și etnicitate, conștientizând că probabil două lucruri m-au făcut să fiu sensibilă față de această temă/ experiență, și să-mi propun înțelegerea ei. Pe de o parte faptul că, în sistemul de clasificare cel mai consacrat și durabil al modernității, mă situez în poziția de «minoritară etnică». Pe de altă parte, faptul că – disciplinar vorbind – apropierea mea față de feminism s-a petrecut pe fundalul antropologiei socio-culturale, astfel încât îmi era oarecum la îndemână să problematizez relația dintre diferența de gen și diferența culturală. Calitatea mea de «femeie» a avut și ea, cu siguranță, o contribuție importantă la deschiderea față de această problemă (de altfel trăită pe pielea mea), dar trebuie să recunosc că – din cauza socializării mele în contextul regimului comunist –, în tot ceea ce făceam în spațiul public, multă vreme nu mă percepeam prin identitatea mea de gen.

În prima jumătate a anilor nouăzeci, atunci când investigam fenomenul politicii identitare naționaliste,* căutam repere nu numai teoretice și metodologice, dar și morale, care să justifice poziția mea critică față de etnicizarea și, implicit, dihotomizarea spațiului public atât de către românii, cât și de către maghiarii din România/ Transilvania. Atunci am putut trăi cu adevărat ce înseamnă să nu poți scăpa de sub dominația identificării etnice și cât de dificilă este asumarea unei poziții critice, dorit transnaționale, în fața unor probleme politice sensibile, cum ar fi, spre exemplu, înființarea unei universități de stat maghiare separate, simbolul suprem al autonomiei culturale ungurești. Încercând să contrabalanseze atacurile primite din ambele părți, care mă trăgeau la răspundere din cauza «carențelor» mele în materie de sentimente naționale, pe atunci îmi regăseam siguranța în instrumentarul antropologiei critice. Cei care au fost în situații similare știu bine cât de inconfortabilă este poziția de minoritar printre minoritari, pentru că, desigur, și minoritarii au un «mainstream» legitimat de sisteme puternice, printre altele prin discursuri autoritare care nu încetează să-ți amintească de primordialitatea etnicității tale față de celelalte identificări posibile.

Cu doi ani mai târziu, tot căutările de acest fel m-au determinat să descopăr potențialul critic al feminismului, capacitându-mă până la urmă să interpretez relația dintre multiplele diferențe și identificări.** Prima mea întâlnire cu feminismul a fost structurată de dorința de a înțelege mecanismele politicilor identitare și de a căuta posibilitatea unui feminism care să evite reproducerea esențialismelor de genul celor pe care dorește a le deconstrui. A început să mă preocupe cum anume se poate proiecta un feminism critic față de naționalism, fără să devină o politică identitară omogenizantă și exclusivistă. De aici nu mai era decât un singur pas către conștientizarea nevoii de sensibilitate față de diferențele și inegalitățile dintre femei.*** Pe planul activismului meu social minimal, aceasta

s-a transpus în organizarea câtorva evenimente (vezi zilele de 8 Martie la Cluj) cu participarea unor reprezentante de diverse etnii ale societății civile și academice. Pe plan academic, însemna elaborarea unor cursuri predate la Universitatea Babeș-Bolyai care tratau aceste probleme (cum ar fi națiune, gen, naționalism și antropologia politicilor identitare), precum și căutarea unor modalități de a face cercetări aplicate legate de diversele probleme ale femeilor.

În acest sens marele meu noroc a fost că în anul 2004 am fost căutată de Societatea de Educație Contraceptivă și Sexuală prin Adriana Melnic (Iaia, căreia îi mulțumesc pe această cale) pentru a efectua o investigație în orașul Orăștie și împrejurimi despre utilizarea avortului și/ sau a metodelor moderne de contracepție în rândul femeilor. Atunci am avut ocazia să realizez ce înseamnă întrepătrunderea dintre rasism și sexism în instituțiile medicale, dar și în comunitățile locale, și cum conduce aceasta la imposibilitatea femeilor române și a femeilor din păturile sociale sărace de a avea acces real la servicii medicale de calitate în domeniul controlului reproducerii. Anul acesta am continuat

cercetările în acest domeniu și pe acel teren, axându-mă pe condiția femeilor române. Responsabilitatea socială a investigațiilor de acest fel mi-a apărut mai clară ca niciodată: marea problemă la care doresc să caut răspuns acum (răspuns ce ar trebui să se obiectiveze în practici concrete) este cum se poate evita ca astfel de cercetări – și, în general, campaniile de informare despre contraceptive în rândul femeilor române – să devină instrumente ale unui control rasist al fertilității. Pentru asta este nevoie cu siguranță cel puțin de următoarele: de accentuarea distincției dintre drepturile reproductive ale femeilor (referitoare la câți copii și când dorește femeia să-i facă, dar și la metodele de contracepție pe care le consideră cele mai adecvate pentru ea) și controlul fertilității; precum și de depășirea interpretărilor simpliste, care «explică» sărăcia prin «prea mulți copii», fără să se concentreze asupra inegalităților economice și a stereotipurilor culturale care dezavantajează comunitățile de romi și, în interiorul lor, femeile române.

Și ce se întâmplă cu femeile maghiare, se poate întreba cineva? Sau cu feminismul unguresc din România? Poate exista așa ceva? Are sau nu caracteristici particulare? De ce nu vorbesc despre asta? Datorită faptului că pentru mine feminismul înseamnă un spațiu transnațional, în anii care au trecut nu m-a preocupat contribuția la dezvoltarea unei mișcări feministe închise în granițele etnice. De asemenea, consider că femeile maghiare împărtășesc foarte multe dintre problemele femeilor române, cunoscând o mare varietate în interiorul lor în funcție de vârstă, ocupație, clasă, poziție geografică, orientare sexuală. Totuși, nu demult, m-am implicat într-un proces care aduce la suprafață multe aspecte ale temei în discuție. Am fost semnatara unei «plângeri» adresate Comisiei de anti-discriminare legate de sistemul discriminator de cote care funcționează la admiterea în Institutul Teologic Protestant din Cluj, care, în principiu, recunoaște

dreptul femeilor de a deveni pastori. Prin reacțiile la acest act am putut retrăi cunoscutele acuze aduse la adresa mea (trădător de neam), cuplate acum și cu «feministă înrăită». Dar multe dintre reacții – venite chiar din sânul bisericilor în cauză – au exprimat simpatii față de drepturile femeilor. Acesta a fost rezultatul cel mai important la care am putut spera. Ce poate aduce mai multe satisfacții unei feministe decât ocaziile în care ideile și practicile sale pot contribui – cât de puțin – la crearea unor spații de dialog social și la capacitarea unor reforme ce se aduc în favoarea îmbunătățirii condiției femeilor?

* Antropologia politicii identitare naționaliste, Cluj: EFES, 1997.

** Diferența care contează. Diversitatea socio-culturală prin lentila antropologiei feministe, Cluj: Desire, 2002.

*** Vezi cercetarea și cartea a cărei editoare sunt, Femei și bărbați în Clujul multiethnic, Cluj: Desire, 2001.

Și-am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea mass-media așa

Theodora-Eliza Văcărescu

A fost odată în presă...

... un tărâm în care cele mai multe dintre femei sunt vedete, cântă, dansează, se dezbracă, iar cei mai mulți dintre bărbați sunt oameni de carieră, fac politică, afaceri, sport. A, și bărbații privesc, iar femeile sunt privite.

Ceea ce îi reunește pe bărbați și pe femei în această poveste este dorința de reușită. Femeile au succes pentru că sunt frumoase, tinere și disponibile; bărbații au succes pentru că sunt inteligenți, dețin expertiză și sunt combativi. Și femeile și bărbații sunt ambițioși, dar natura și finalitatea ambiției lor diferă. Femeile sunt certărețe, viclene, inculte, superficiale, interesate, bârfitoare, întreținute. Bărbații sunt interesați de chestiuni serioase, vitale pentru soarta țării și a lumii, au discuții complicate, dileme existențiale, fac afaceri. Unii bărbați sunt prost pregătiți, nepricepuți pentru pozițiile pe care le ocupă, fac greșeli cu efecte majore asupra instituțiilor sau a țării. Dar este normal ca oamenii să mai și greșescă. Unele femei sunt prost pregătite, nu știu chestiuni elementare presupuse de posturile pe care le dețin. Acest lucru este normal pentru că ele sunt fie prea blonde, fie prea tinere, fie prea căsătorite cu bărbați influenți. Fie toate la un loc. Unii bărbați sunt corupți pentru că sunt oameni. Unele femei sunt corupte pentru că sunt femei.

Femeile mai sunt mame, soții, amante sau concubine (diferență dată de plinătatea buzunarului; dacă este vorba despre un bărbat influent, tânăra de lângă el îi este amantă, dacă avem de-a face cu un cuplu sărac necăsătorit, femeia este concubină), uneori fiice, rareori prietene sau sfătuitoare. În aceste cazuri rare ele sunt femeile din umbră care, de cele mai multe ori, influențează în mod negativ bărbați infantilizați printr-un soi de putere aproape vrăjitoarească. Atunci când femeile dețin funcții importante, deci un tip de putere «la vedere», ele își pierd feminitatea, se masculinizează, devin niște caricaturi de femei care nu diferă de bărbați decât printr-un foarte mic amănunt strict biologic. Și, cu siguranță, sunt împotriva naturii.

Mai sunt și femei sărace, bătrâne, din mediul rural, mame singure, șomere, femei bătute, dar destul de puține și cu destul de puțin interes uman. Viața lor nu este suficient de spectaculoasă pentru a atrage atenția făcătorilor de știri. La fel cum nici viața funcționarilor, a muncitoarelor, a profesoarelor, a doctorelor nu poate constitui un subiect incitant și senzațional, după cum cer regulile audienței. Deci pe ele le veți regăsi rar în povestea spusă de mass-media, atât de rar încât am putea crede că nu există.

A fost odată în publicitate...

... un tărâm în care toate femeile sunt frumoase, tinere, atrăgătoare, excelente și dedicate mame, gospodine și bucătărese, dar au și mare grijă de propriul corp. Bărbații nu sunt chiar toți tineri și frumoși, dar este clar că muncesc mult, pentru că seara sunt obosiți și mai mult se uită la televizor. Foarte mulți însă își petrec timpul liber cu prietenii și încearcă să scape de stresul muncii bând un pahar (sau mai multe) de vin, bere, rachiu sau vodcă. Femeile sunt răbdătoare, îi înțeleg și îi așteaptă cuminiți acasă, de cele mai multe ori cu masa pregătită și cu o cămașă albă ca zăpada în mâini, semn că numai la bunăstarea lor le-a fost gândul. E adevărat, există și câteva femei mai puțin îngăduitoare, care îi cicălesc și le fac observații pentru întâzieri, dar bărbații se sustrag de la aceste vociferări nefondate printr-o minciună nevinovată sau cu un cadou împăciuitoare.

Copiii sunt și ei frumoși, băieții joacă fotbal în curte sau prin parcuri și se murdăresc îngrozitor, iar fetițele își ajută mamele în casă, la spălat, gătit, curățenie. Unele se joacă și cu păpuși și se întreabă cum se cuceresc băieții sau dacă vor putea conduce mașinile acestora când se vor face mari. Băieții se joacă uneori cu mașinuțe sau se uită cu jind la camioane, își împărtășesc tehnici de bătaie și se neliniștesc, întrebându-se dacă vor fi sărutați data viitoare.

Concluzia este că trăim într-o lume cum nu se poate mai frumoasă, în care fiecare are un loc bine stabilit și delimitat, roluri prescrise și preocupări pe măsura aspirațiilor. Din păcate – sau poate din fericire! – lucrurile nu sunt defel atât de simple. Personajele din publicitate nu sunt oameni reali. Sunt doar proiecții tipizate și stereotipizate ale unei societăți complexe – în ambele sensuri, și mult mai bogate, dar și cu mult mai multe probleme. Or acest tip de hiper-simplificare și încadrare în niște roluri stricte și constrângătoare, atât a femeilor, cât și a bărbaților, nu face decât să transmită o imagine falsă și dăunătoare, acoperind și mărirind problemele.

Morala

... este simplă: nu mor caii când vor câinii.

Sau, mai aproape de povestea noastră, femeile și bărbații din viață sunt mai multe/ți, mai diverse/și mai interesante/ți decât ne-ar putea lăsa să credem poveștile construite de mass-media. Simplificarea este inevitabilă, dar poate adeseori să fie și dăunătoare. Mai ales pentru cele și cei care nu se regăsesc în rolurile și reprezentările promovate. Așa că, dragii babei, așteptăm cu nerăbdare povești alternative atât de necesare.

Selecția candidaților și implicarea femeilor în viața politică.
Studiu de caz: Alegerile interne din PSD 2004

Arpad Todor

Concepute inițial ca un pas important în reforma partidului, dar și a clasei politice românești, alegerile interne organizate de PSD s-au dorit un prilej de stimulare a implicării în viața politică a unuia dintre grupurile net dezavantajate de situația de fapt, femeile. Campania de imagine concepută pentru popularizarea alegerilor a folosit din plin implicarea tinerilor și a femeilor ca un argument în favoarea reformei PSD. Campania mediatică promovată de PSD poate fi caracterizată drept una de transmitere a unui mesaj relativ radical în raport cu comportamentul anterior al PSD în domeniul calităților necesare promovării în eşaloanele superioare. Mesajul lansat prin spotul transmis la radio și TV este foarte direct și fără echivoc:

În Partidul Social Democrat a venit vremea schimbării. Pe 5 septembrie, Partidul Social Democrat organizează alegeri preliminare interne în vederea desemnării candidaților pentru alegerile parlamentare din acest an. 30% din locurile de pe listele electorale ale partidului sunt rezervate tinerilor sub 35 de ani și 25% femeilor. Am încurajat orice membru al partidului să candideze dacă a obținut cel puțin 1000 de adeziuni de la colegii săi. La alegerile preliminare interne, pe 5 septembrie, membrii Partidului Social Democrat decid prin vot secret reprezentanții lor în Parlamentul României.

Și totuși lucrurile nu au fost deloc atât de roz. Femeile nu au avut posibilitatea să candideze separat (cu toate că oficial PSD recunoaște poziția lor dezavantajată), au fost aruncate în luptă cu politicienii cu experiență. Prin plasarea candidatelor în marea arenă, au fost mai degrabă discriminate, astfel că se poate argumenta cu greu existența unei competiții echilibrate.*

Tabel 1. Raportul între sex și experiența parlamentară anterioară?

		Experiența parlamentară anterioară?		Total
		Fără experiență	Cu experiență parlamentară	
Bărbați	Cazuri	643	204	847
	%	75.9%	24.1%	100.0%
Femei	Cazuri	217	23	240
	%	90.4%	9.6%	100.0%
Total	Cazuri	860	227	1087
	Total %	79.1%	20.9%	100.0%

La prima vedere, diferența de experiență este mai degrabă mare decât enormă, fiind determinată de lipsa anterioară a unui număr semnificativ de femei în Parlament. Dacă însă luăm în considerare că la o medie de vârstă a femeilor de 43 de ani pentru femei față de 49 pentru bărbați, doar 9.1% dintre cele 220 de femei beneficiau de experiență parlamentară față de 25,9% dintre bărbați, diferența ne apare copleșitoare. Mai mult, un număr important dintre bărbații fără experiență parlamentară ocupau funcții de prefecți și sub-prefecți, poziții care le confereau un avantaj major. De altfel, în nu mai puțin de 17 județe, aceștia au fost plasați pe primele poziții. În aceste condiții era de așteptat ca aceste alegeri interne să nu facă decât să reîntărească situația existentă în sensul legitimizării prin alegeri a slabei reprezentări a femeilor în Parlament.

Din cauza sistemului de reprezentare proporțională pe liste închise, simpla poziționare pe liste nu are o semnificație foarte mare. În fiecare județ listele pentru Camera Deputaților și Senat conțin, pe lângă numărul total de deputați și senatori care sunt alocați fiecărui județ, și un număr de candidați care constituie rezervele oficiale ale partidului în cazul retragerii candidaților plasați pe poziții frunțuse.**

Tabel 2. Nivel final - liste oficiale Parlament - Nivel inițial - Alegeri interne

		Nivel inițial - Alegeri interne					Total	
		Eligibili	Lista de așteptare	Până la 100%	Rezerve oficiale	În afara listei	Nu a participat	
Nivel final	Eligibili	125	4	9	3	1	46	188
		66.5%	2.1%	4.8%	1.6%	.5%	24.5%	100.0%
- liste oficiale	Lista de așteptare	28	46	8	4	6	6	98
		28.6%	46.9%	8.2%	4.1%	6.1%	6.1%	100.0%
Parla-ment	Până la 100%	4	20	99	24	5	9	161
		2.5%	12.4%	61.5%	14.9%	3.1%	5.6%	100.0%
	Rezerve oficiale	4	1	23	83	50	21	182
		2.2%	.5%	12.6%	45.6%	27.5%	11.5%	100.0%
	Participanți la alegerile interne	22	26	26	61	287	21	443
		5.0%	5.9%	5.9%	13.8%	64.8%	4.7%	100.0%
Total		183	97	165	175	349	103	1072
		17.1%	9.0%	15.4%	16.3%	32.6%	9.6%	100.0%

În Tabelul 2 este prezentat în mod sintetic raportul între pozițiile inițiale obținute de toți participanții la alegerile interne și poziționarea lor pe pozițiile eligibile ale Uniunii PSD + PUR. Per total, două treimi din persoanele care au reușit obținerea unei poziții eligibile în alegerile interne și-au menținut poziția și în listele oficiale. Totuși, în Tabelul 3 se poate vedea cum situația candidaților de sex feminin a fost relativ diferită. Din cele 220 de femei care au participat la alegerile interne, 26 au ieșit pe poziții eligibile. Procentul femeilor care au reușit poziționarea pe locuri eligibile a fost la puțin mai mult decât jumătate față de cel al bărbaților. Doar 6 femei au ieșit pe prima poziție din cele 41 de județe. Diferența este și mai mare în cazul în care considerăm că din cele 26 de poziții eligibile obținute inițial, doar 2 au fost pentru Senat.

Tabel 3. Nivelul inițial în alegerile interne raportat la sex

	Sex		Total
	Bărbați	Femei	
Eligibili	157	26	183
	21.0%	11.8%	18.9%
Lista de așteptare	83	14	97
	11.1%	6.4%	10.0%
Până la 100%	128	37	165
	17.1%	16.8%	17.0%
Rezerve oficiale	125	50	175
	16.7%	22.7%	18.1%
În afara listei	256	93	349
	34.2%	42.3%	36.0%
Total	749	220	969
	100.0%	100.0%	100.0%

Faptul că dintre cele 26 de femei pe poziții eligibile 21 nu aveau experiență parlamentară anterioară a indicat un trend de întinerire. În condițiile în care numărul pozițiilor eligibile câștigate de femei a scăzut cu 2, din totalul de 26 de femei alese, doar 14, adică 56%, și-au câștigat poziția prin prisma participării la alegerile interne, față de 71% din bărbați. Din cele 10 femei care au ajuns pe poziții eligibile după alegerile interne, 4 se aflau inițial în afara pozițiilor eligibile, iar 6 nu au participat la alegerile interne. Cu alte cuvinte, pozițiile obținute de femei au fost subiectul negocierilor post-alegeri interne mult mai ușor decât pozițiile obținute de bărbați. Chiar dacă constituirea alianței PSD + PUR a reprezentat motivația principală pentru modificarea listelor în sensul introducerii candidaților PUR, scăderea numărului total de femei pe poziții eligibile și modificarea a 50% din pozițiile eligibile nu sunt argumentabile.

Discursul lui Adrian Năstase la primul congres de după alegeri poate fi considerat un indicator al interesului real față de problema implicării femeilor în viața politică. Din cele 7934 de cuvinte ale discursului, dintre cele două referințe la femei, una subliniază că aderarea la Internaționala Socialistă și în Partidul Socialiștilor Europeni – a impus «modificări consistente în concepția noastră politică, în limbajul nostru politic, inclusiv în modul nostru de raportare la anumite teme specifice activității unui partid, cum ar fi reprezentarea femeilor și a tineretului.» De asemenea, materialul oficial al Congresului PSD din aprilie 2005 considera că prin alegerile interne «a fost asigurată reprezentarea candidaților proveniți din grupe considerate cu șanse reduse de a deveni politicieni (tineri, femei).» În final,

Rezoluția Congresului PSD privind «Promovarea unui Parteneriat real între femei și bărbați în viața publică românească» susține promovarea femeilor, bineînțeles într-un viitor vag, apreciată la nu mai puțin de 25%.

OPINIE

În ochii UE: România 2005 și egalitatea de șanse între femei și bărbați
Theodora-Eliza Văcărescu

«O mare parte a acquis-ului din domeniul tratamentului egal între bărbați și femei a fost transpus... Trebuie asigurată funcționarea corespunzătoare a recent înființatei Agenției Naționale pentru Egalitate de șanse. Trebuie asigurate resurse financiare adecvate pentru a se asigura sustenabilitatea acestora pe termen lung. Trebuie făcute modificări legislative corespunzătoare pentru a se asigura totala independență a acestora. Trebuie clarificate atribuțiile și responsabilitățile acestora în comparație cu Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării. Mai mult, trebuie îmbunătățită capacitatea administrativă de înființare a Agenției Naționale pentru Protecția Familiei și recent adoptata strategie națională pentru prevenirea și combaterea violenței domestice trebuie implementată cât de curând, în special prin crearea unei rețele locale în acest sens.»

«România îndeplinește în general angajamentele și cerințele asumate în cadrul negocierilor de aderare în domeniul egalității de tratament dintre femei și bărbați...»

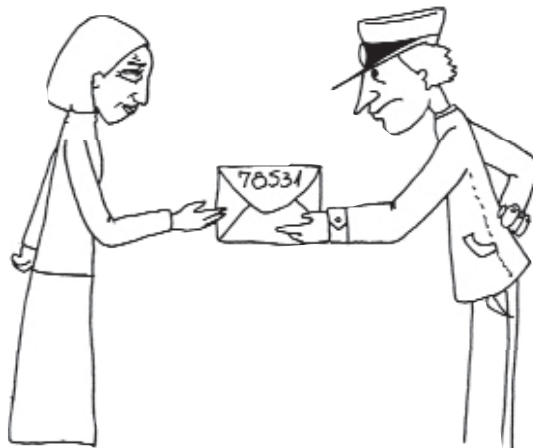
(extras din Raportul Comprehensiv de Monitorizare 2005 privind România, Capitolul 13 - Politică socială și de ocupare a forței de muncă, pp. 56-59)

* Raportul think-tank-ului Partidului Social Democrat, Institutul Social Democrat

«Alegerile primare în partide – componentă a reformei clasei politice», din iulie 2004, propunea pentru alegerile generale «Sistemul celor 4 sferturi», astfel ca 25% dintre candidați să fie desemnați de către Organizația Județeană de Femei, pentru aceștia organizându-se alegeri interne separate.

** Pe baza faptului că la nivelul fiecărui județ, numărul de deputați și senatori obținuți de fiecare partid poate fi anticipat cu o marjă de eroare relativ mică, am echivalat situația pe o poziție eligibilă cu obținerea mandatului de deputat sau senator.

- termenul «egalitate» apare de CINCI ori în întreg raportul, din care numai trei apariții se referă la egalitatea de șanse între femei și bărbați;
  - termenul «femeie/ femei» apare de ȘASE ori în raport: o apariție pentru traficul cu ființe umane, patru în legătură cu egalitatea de șanse/ tratamentul egal între femei și bărbați, iar una nu are legătură cu egalitatea de șanse;
  - sunt prezentate chestiuni generale, majoritatea de natură administrativă și economică, legate de organizarea și funcționarea agențiilor care se ocupă cu aplicarea egalității de șanse;
  - sunt absente chestiuni importante, precum: activitatea propriu-zisă desfășurată de agențiile care se ocupă cu egalitatea de șanse, aplicarea de facto a legilor legate de egalitatea de șanse, domeniile în care aplicarea și monitorizarea aplicării egalității de șanse nu funcționează;
  - evaluarea este peste măsură de pozitivă în comparație cu situația reală, un motiv fiind și faptul că se monitorizează angajamentele și nu aplicarea lor.
-
- includerea egalității de șanse în evaluare și monitorizare;
  - sublinierea inegalităților accentuate în privința etniei rome (dar fără a se specifica grupul dublu-marginalizat al femeilor rome – pentru că sunt femei și pentru că sunt rome).

Semnal de alarmă: Dacă istorie nu e... nimic nu e

Ștefania Mihăilescu

Recuperarea și reevaluarea istoriei mișcării femeilor din România înseamnă grijă pentru patrimoniul național, pentru istoria și valorile acestei țări. După ani de zile în care am încercat recuperarea istoriei mișcării de femei din România, cred că am autoritatea morală să atrag atenția asupra unor aspecte îngrijorătoare legate de modul în care știm, ca nație, să ne păstrăm și să ne valorificăm acest patrimoniu.

Este necesară, înainte de toate, refacerea prestigiului pe care l-a avut mișcarea de emancipare a femeilor din România până la instaurarea regimului totalitar-comunist. În vederea atingerii acestui scop, ca și a resuscitării și a revigorării autenticele tradiții ale feminismului românesc, s-ar putea face următoarele recomandări:

- ← Este cu totul nejustificată absența aproape totală din dicționarele, enciclopediile și sintezele de istorie, recent apărute, a contribuției personalităților feministe la clădirea României Moderne. Un exemplu edificator în această privință îl reprezintă ISTORIA ROMÂNIEI ÎN DATE (București: Editura Enciclopedică, 2003) în care numele Elenei Ceaușescu apare citat de 28 de ori; se semnalează până și decorările sale, desigur aranjate, de către diferitele foruri internaționale. În schimb, nu se pomenește nimic despre Alexandrina Cantacuzino, personalitate remarcabilă a mișcării feministe naționale și internaționale și nici despre alte reprezentante de excepție ale acestei mișcări, ca Elena Meissner, Calypso Botez, Maria Buțureanu, Ella Negruzzi ș.a.
- ← Se impune valorificarea operei unor remarcabile feministe despre care abia se mai vorbește astăzi: este cazul Elenei Ghica (Dora d'Istria, 1828-1888) «publicistă de renume internațional» (G. Călinescu), autoarea a peste 120 de studii, articole, comentarii, romane, poezii, note de călătorie. Publicarea scrierilor sale în limba română, începută în secolul al XIX-lea, a fost abandonată. Din aceleași considerente, este necesară și editarea scrierilor și articolelor semnate de: Adela Xenopol (1861-1939), Maria C. Buțureanu (1871-1919) sau Alexandrina Gr. Cantacuzino (1881-1944).
- ← Inițierea cercetării istoriei mișcării femeilor minoritare din România – care s-au afirmat cu putere în viața publică mai ales în anii care au urmat întregirii statului național român – în scopul elaborării unor monografii referitoare la activitatea desfășurată de Uniunea Femeilor Israelite (1904-1937) și de oficiosul ei Femeia Evree (București, 1928-1937); Secretariatul

Central al Femeilor Maghiare (Cluj), Uniunea Femeilor Catolice, Uniunea Femeilor Reformate, Uniunea Femeilor Unitariene etc.

← Este cu totul anormal că lipsește din literatura de specialitate o sinteză integrală de istorie a femeii române, din cele mai vechi timpuri și până azi, care ar trebui să fie rezultatul conlucrării unui grup de istorici, istorici literari, filozofi, sociologi, antropologi etc.

← Se impune, de asemenea, cercetarea împrejurărilor în care au dispărut arhivele unor prestigioase organizații de femei, ca, de exemplu, arhivele Uniunii Femeilor Române, cu sediul la Brașov. Este inexplicabil faptul că arhivele acestei organizații nu se găsesc decât până în 1918, iar după această dată – când ea și-a extins activitatea pe întregul teritoriu național – lipsesc cu desăvârșire.

← Nu se poate înțelege cum anume s-au rătăcit și arhivele celei mai importante organizații de femei, cele ale Consiliului Național al Femeilor Române, create în 1921 și afiliate la Consiliul Național al Femeilor. Nu se știe nimic nici despre arhivele Uniunii Femeilor Democrate din România și nici despre cele ale așa-zisului Consiliul Național al Femeilor, înființate în 1948, respectiv 1958, de P.C.R., în locul sutelor de organizații de femei cu personalitate juridică, existente înainte de război. Acesta este și motivul pentru care publicarea documentelor mișcării de emancipare a femeilor din România s-a oprit la anul 1948 (Ștefania Mihăilescu, *Emanciparea femeii române. Studiu și Antologie de Texte. Vol. I 1815-1918; Vol. II 1918-1945; 605 p. și 675 p., București, 2001, 2004*).

← Reconstituirea istoriei mișcării de femei a fost împiedicată și de faptul că fondurile valoroase, referitoare la asociațiile de femei, aflate la Arhivele Naționale, nu sunt accesibile decât parțial, mai ales cele care privesc perioada 1944-1989.

← Numeroase colecții de ziare și reviste de femei sunt incomplete, lipsesc din colecții nu numai numere, ci și ani întregi de apariție, iar fotocopierea lor este aproape imposibilă, în special a celor de format mare (interzisă categoric în Biblioteca Academiei, unde se găsesc depozitate în exclusivitate), având în vedere gradul lor avansat de deteriorare.

← Ținând seama de importanța bogatului patrimoniu de care dispuneau marile organizații naționale de femei (Consiliul Național al Femeilor Române, Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, Asociația Creștină a Femeilor Române etc.) se impune redobândirea legală a acestuia. Într-o primă fază de maximă urgență ar fi vorba despre recuperarea unor imobile, care au găzduit sediile mai multor organizații de femei din București și din alte orașe ale țării, construite sau cumpărate din fondurile adunate cu mari eforturi și întreținute decenii de-a rândul de aceste

organizații.

← Se cere, mai presus de orice, restabilirea proprietății asupra Casei Femeii, de pe Splaiul Independenței nr. 47 din București, construită din inițiativa unor remarcabile personalități feminine în frunte cu Alexandrina Cantacuzino care, în anii '30 ai secolului al XX-lea, a devenit un veritabil model de activități feministe și pentru alte țări din centrul și sud-estul Europei. (Aici își aveau sediile Mica Înțelegeră Feminină – Filiala Română, Consiliul Național al Femeilor, Asociația Tinerelor Fete, Secția Feminină F.I.D.A.C. etc. Ea dispunea de o impozantă sală de conferințe și de festivități, de o bibliotecă, de un hotel și adăpost, cantină și restaurant, cabinet medical și de consultații juridice – ambele gratuite pentru femeile aflate în dificultate. Tot aici se țineau și cursuri de calificare profesională pentru fete etc.) După cel de-al doilea război mondial, Casa Femeii a fost naționalizată și a căpătat o cu totul altă destinație. O soartă asemănătoare a avut și sediul Comitetului Director al Asociației Femeilor Creștine din România, aflat pe strada Popa Rusu nr. 13 din București, precum și o seamă de imobile din Capitală și din Iași, Constanța, Chișinău, Cluj, Timișoara etc., proprietăți ale Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române (de exemplu Liceul Ortodox de Fete de la Craiova, azi sediul unei firme de construcții).

Casa Femeii, Splaiul Independenței nr. 47

OPINIE

Florentina Ionescu

Echipa CARTEA NEAGRĂ: «Care ar fi din punctul tău de vedere, bilele negre pe care le-ai acorda mișcării de femei din România?»

- ← Lipsa unei zone de cultură feministă; sau, dacă există, e promovată firav, fără continuitate și consistență în timp;
- ← Lipsa unei «celule» feministe active; nu există o formațiune care să «spargă» barierele și să se impună ca formațiune militantă, atât politic cât și social;
- ← Feminismul din România e prezent la nivel de discurs academic. Nu există așadar o aplicabilitate practică a subiectului decât vag sau insuficient;
- ← Cele câteva proiecte care primesc finanțare se limitează la «broderii» de terminologii, nu se construiesc planuri, strategii care să urmărească rezultate palpabile în timp. Și îmi voi permite să dezvolt în cele ce urmează câteva idei personale:

Mi-aș dori să văd că se lansează un proiect care are curajul să finanțeze o... «școală de feminism». Această școală de feminism ar trebui să înceapă prin a educa, a informa – cu un limbaj nu sumar, ci despovărat de terminologii de specialitate care nu conduc decât către o mare sterilizare a mesajului – tânăra generație de femei asupra unor noțiuni primare de feminism. Noțiune, istoric, periplu social de-a lungul timpului. În timp, această școală ar trebui să devină o pepinieră de feministe active care, coordonate de către gender experte/ți ar trebui să construiască strategii de implicare socială, cu toate activitățile aferente: campanii de imagine, educație etc.

E adevărat, suntem mândre de femeile de succes din societatea noastră care, prin ceea ce sunt, au devenit role-models. Însă femeia din categoria middle nu se poate identifica cu o astfel de tipologie și nici nu se simte puternic mobilizată de exemplul acestora. Unul dintre obiectivele majore ale școlii de feminism ar fi să modeleze, să creeze un lider (sau inițial mai mulți lideri zonali), lideri cu care femeia «de zi cu zi» să se poată identifica.

(NOT) MADE IN ROMANIA:

A importa sau a nu importa – aceasta n-ar trebui să fie problema

Theodora-Eliza Văcărescu

Una dintre cele mai mari probleme (și critici!) ale politicii egalității de șanse între femei și bărbați în România este aspectul ei de import. Sub toate formele, de la agenda organizațiilor non-guvernamentale, care desfășoară proiecte finanțate (a se citi «comandate») din afară, până la concepțiile-cheie și conținutul actelor normative și al legilor din domeniu.

Agenda ruptă de/ din realitate

În ultimii 15 ani programele și proiectele legate de promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și, în general, cele legate de diverse aspecte ale vieții femeilor, au beneficiat de finanțări din felurite surse. Majoritatea însă au provenit de la organizații, agenții, fundații internaționale etc. vest-europene și nord-americane. În ultimii ani, finanțările provenind de la Uniunea Europeană au crescut. Dar toate au un aspect în comun: stabilirea agendei și a priorităților pentru femeile din România. Bineînțeles, ONG-urile și alte organisme românești care se ocupă de egalitatea de șanse și de problemele legate de femei s-au pliat pe cerințele acestor finanțatori și au realizat proiecte care să se încadreze în normele și liniile trasate de organizațiile internaționale, întrucât aceasta era/ este singura modalitate de a asigura, pe de o parte, realizarea proiectelor și, pe de altă parte, propria supraviețuire.

Cunoaștem cu toții sintagme precum «Europa Centrală și de Est», «Europa de Sud și Est», «Balcanii» etc. – e adevărat că mai mult în engleză decât în română. Dar problema nu sunt sintagmele, ci faptul că ele au construit în mod artificial o imagine unitară a acestor zone, în timp ce realitatea este una extrem de eterogenă, cu specificități și nevoi distincte, atât pentru femei, cât și pentru bărbați. Imaginea monolitică a esticilor/elor șterge identitatea multor grupuri care nu se regăsesc reprezentate și ale căror probleme și nevoi nu sunt conștientizate și, cu atât mai puțin, luate în considerare în cadrul politicilor sociale.

Așadar, aspectul negativ constă în faptul că în foarte multe cazuri nu au fost vizibilizate și abordate multe dintre problemele specifice peisajului românesc, acestea fiind obliterate pentru a respecta prioritățile trasate de finanțatori. Efectul este grav din două puncte de vedere: în primul rând pentru că problemele reale rămân nerezolvate sau, și mai rău, neidentificate, iar fondurile se cheltuiesc pe probleme care nu sunt poate cele mai importante pentru viața femeilor din România.

Limbajul de lemn al egalității de șanse

Foarte multe acte legislative din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, ca și manuale, ghiduri, definiții, explicații, exemple etc. pentru aplicarea acestora se bazează pe traduceri fără o aplicare a conceptelor utilizate la nevoile proprii. Mai mult, aceste traduceri sunt atât de apropiate de varianta originală, încât sunt greu de înțeles dacă nu îți imaginezi cum sunau ele în limba engleză (cea mai răspândită). De aceea, de foarte multe ori, construcțiile sunt ininteligibile, străine limbii române și, mai ales, realităților românești, cu concepte care au nevoie de explicații suplimentare, necunoscute atât legislatorilor, cât și celor din administrația centrală și locală și, cu atât mai puțin, publicului.

Această stare de fapt are efecte negative grave. Limbajul pe care îl folosim ne construiește, structurează și organizează activitățile pe care le desfășurăm și, cu siguranță, un limbaj de tip «forme fără fond» nu are cum să producă o schimbare reală. Dacă în perioada dinainte de 1989 aveam un anumit tip de limbaj de lemn, acum organizațiile guvernamentale și non-guvernamentale au importat și adoptat un nou tip de limbaj de lemn, cel al egalității de șanse.

Abrevierea ca a doua natură

Dacă n-am fi făcut această carte neagră, cu siguranță că am fi lucrat la un dicționar al abrevierilor utilizate în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați. Și românești și străine. Aparent, cu cât este mai vag trasat și mai puțin consistent un domeniu, cu atât numărul și dificultatea instituțiilor, a organizațiilor, a agențiilor, a tratatelor, a actelor, a legilor etc. crește. Poate tocmai pentru o așa o aparență de implicare și consistență.

Vă rugăm să citiți lista de abrevieri de la pagina 28 din acest volum, apoi să închideți cartea și să încercați să reconstituiți din memorie măcar trei dintre abrevieri cu explicațiile corespunzătoare. Dacă ați reușit acest lucru, vă rugăm să ne contactați, ne-am bucura să va invităm să vă alăturați echipei noastre!

Traficul de persoane în scopul exploatării sexuale – România

Iris Alexe

«Eu câștigam trei milioane ca vânzătoare și atunci când mi-a promis că mă ajută să merg în Spania că are el pe cineva acolo... că aș putea să am grijă de niște bătrâni sau să fac curat... normal că am acceptat. S-a ocupat el de toate, și de pașaport, și a dat banii pentru plecare. Urma să-i dau banii înapoi din primul salariu, acolo, în Spania. Nu bănuiam că va trebui să mă prostituez pentru bani.»

«Am înțeles că vorbeau despre mine și i-am zis să-și ia banii înapoi că eu nu o să ies la stradă nici moartă. Brusc, s-a enervat și a început să dea în mine cu pumnii și picioarele să tac. M-a tras apoi de păr și m-a băgat cu forța în mașină. Pe drum, pentru că plângeam și ziceam că vreau acasă, și că eu nu pentru asta am plecat din România, a scos pistolul și a tras în aer: „Așa trag și în tine! Eu am dat bani pe tine și o să faci ce-ți zic eu!”»

«Am ajuns într-un apartament în care mai erau și alte fete. Aici trebuia să merg în medie cu cinci clienți pe noapte. Prima dată am refuzat să merg la cameră. Atunci, clientul care mă alesese mi-a zis că o să-mi arate el cu forța ce trebuie să fac. Și mi-a arătat. N-am făcut ceea ce el plătise pentru mine. În seara aia am mâncat bătaie de nu am mai știut de mine vreo două săptămâni.»

(Mărturiile au fost preluate din documente și studii ale Organizației Internaționale pentru Migrație, 2005.)

Am ales cele trei fragmente din mărturiile femeilor traficate în scopul exploatării sexuale pentru că, dincolo de statistici, de analize, studii, recomandări și observații, abordări perspective asupra fenomenului traficului de ființe umane, există realitatea trăită de femeile și de fetele traficate. Este o realitate în care o ființă este transformată în lucru sau, ca să citez o supraviețuitoare a traficului în scopul exploatării sexuale, «eram vândută și cumpărată ca marfa în piață». Transformarea femeii în marfă reprezintă esența traficului de persoane și se constituie în experiența de bază de la care ar fi indicat să pornească înțelegerea fenomenului traficului, precum și intervențiile de orice natură ale diverselor instituții sau organizații.

În abordarea traficului de persoane în vederea exploatării sexuale prin prisma discriminării și a egalității de șanse pentru femei și bărbați, se impune o discuție pe trei planuri.

Definirea traficului de persoane continuă să fie subiect de dezbatere și de permanentă reconsiderare, existând dezacorduri la nivel global, regional sau chiar național. Nu se regăsesc încă o viziune și o abordare pe deplin acceptate de toate părțile și încă este nevoie de multe clarificări și definiții, în special de ordin practic (de exemplu, în România, nedefinirea termenului de victimă a traficului reprezintă o problemă în identificarea și asistarea persoanelor traficate).

Pentru România, definiția operațională și cadrul de referință pentru fenomenul de trafic de persoane sunt date în legea 678/2001:

Constituie infracțiunea de trafic de persoane recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau primirea unei persoane, prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înșelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea acelei persoane de a se apăra sau de a-și exprima voința, ori prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane, în scopul exploatării acestei persoane.

Prin exploatarea unei persoane se înțelege: a) executarea unei munci sau îndeplinirea de servicii, în mod forțat, cu încălcarea normelor legale privind condițiile de muncă, salarizare, sănătate și securitate; b) ținerea în stare de sclavie sau alte procedee asemănătoare, de lipsire de libertate ori de aservire; c) obligarea la practicarea prostituției, la reprezentări pornografice în vederea producerii și difuzării de materiale pornografice sau alte forme de exploatare sexuală; d) prelevarea de organe; e) efectuarea unor alte asemenea activități prin care se încalcă drepturi și libertăți fundamentale ale omului.

În termenii discriminării și ai egalității de șanse pentru femei și bărbați, discuția se structurează în trei planuri interdependente și suprapuse: 1) factorii ce fac ca o persoană să fie vulnerabilă la a fi traficată pentru exploatare sexuală, 2) experiența de trafic în sine și 3) identificarea, asistarea și reintegrarea persoanelor care au fost traficate.

În acest sens vom avea un profil al persoanei vulnerabile la a fi traficată în scopul exploatării sexuale, profil care se identifică cu cel al persoanei traficate. Factorii socio-demografici, economici și psihologici care conturează acest profil, peste care se suprapune experiența traumatică de trafic sunt aceiași de care depinde și care contribuie sau nu la reintegrarea persoanei traficate pentru exploatare sexuală.

Și atunci persoana traficată sau potențiala victimă a traficului în vederea exploatării sexuale va fi cu siguranță de sex feminin, mai mult chiar, în proporție de la 25% până la 88% vor exista șanse ca ea să fie minoră, cu un nivel de educație

scăzut și, oricum, aproape sigur fără liceu terminat, experiență profesională cvasi-inexistentă sau în munci ce nu necesită calificare profesională. Va proveni dintr-o regiune mai slab dezvoltată economic, unde îi lipsesc oportunitățile de găsim a unui loc de muncă, va avea un grad scăzut de integrare socială, în procent de peste 40% mediul familial din care provine va fi unul abuziv (violență domestică, consum de băuturi alcoolice). În procent de peste 70% nu va avea un loc de muncă, sau va fi angajată fără forme legale sau/ și pe un salariu minim pe economie. Și dacă nu este căsătorită este foarte posibil să facă parte dintr-o familie monoparentală sau să fie nevoită să-și susțină financiar familia de origine. Sau, în procent de 28%, s-ar putea încadra în categoria mamelor singure cu un copil în grijă (date extrase din documente și statistici ale Organizației Internaționale pentru Migrație, Misiunea din România).

Dintre formele pe care le îmbracă traficul de ființe umane, traficearea persoanelor în scopul exploatării sexuale apare ca cea mai vizibilă și mai cuantificabilă manifestare a fenomenului de trafic. S-a estimat că peste 75% din toate victimele traficului de ființe umane sunt traficate în scopul exploatării sexuale (Colecția de Date cu privire la Traficul de Persoane, Kristiina Kangaspunta, Biroul Națiunilor Unite pe Droguri și Infrațiuni, 2005). Iar majoritatea persoanelor traficate în scopul exploatării sexuale sunt fete și femei.

Începând cu anul 2000, România s-a confruntat cu traficul de ființe umane în vederea exploatării sexuale, cu precădere traficul în afara granițelor la început, ca țară de origine și tranzit. Începând cu anul 2003 este mult mai vizibilă și ca țară de destinație pentru femeile și fetele provenind din Republica Moldova, Ucraina, Rusia. Procentul se păstrează la același nivel, 80% din cazurile de persoane traficate din alte țări, identificate și asistate, au fost victime ale exploatării sexuale, toate femei sau fete.

Datele statistice pentru anii 2003 și 2004 referitoare la victimele traficului de origine română identificate și asistate relevă că în total cazurilor pe anii menționați, persoanele traficate în scopul exploatării sexuale dețin un procent de 86,1% și respectiv 85%. Și în toate cazurile este vorba despre femei și fete care au fost traficate în vederea exploatării sexuale: în baruri, cluburi de noapte, apartamente private, servicii de acompaniere, bordeluri sau pe stradă. În mai mult de 30% din cazuri, persoanele traficate în scopul exploatării sexuale au fost supuse unei duble forme de exploatare: exploatare sexuală și exploatare prin muncă sau exploatare sexuală și exploatare pentru activități infracționale (date statistice: Organizația Internațională pentru Migrație, Misiunea din România).

Sunt două schimbări notabile ce trebuie menționate referitoare la traficul de femei și fete cu scopul exploatării sexuale în România. Prima se referă la schimbările survenite în modul de organizare, în ceea ce privește rutele folosite de traficanți, precum și destinațiile finale de exploatare. Astfel, după ridicarea

restricțiilor de viză, țările de destinație nu mai sunt țările din spațiul balcanic, care au scăzut ca pondere până la nesemnificativ. Destinațiile preferate au devenit țările UE, cum ar fi Italia și Spania, sau alte destinații, precum Japonia. A doua schimbare de punctat este identificarea și asistarea persoanelor traficate în interiorul granițelor României, începând cu anul 2003. Traficul intern reprezintă în sine un fenomen complex, ceea ce impune cu și mai mare stringență studierea și înțelegerea modului în care sunt interconectate fenomene precum prostituția, traficul în scopul exploatării sexuale în interiorul granițelor și cel transfrontalier.

Totalitatea acestor factori menționați: sexul, vârsta, situația economică, mediul familial, considerați în parte sau combinați, explică fenomenul de trafic de persoane în vederea exploatării sexuale și ghidează intervenția spre categorii definite. Rezultă că acțiunile sunt direcționate către categoriile de femei și fete vulnerabile la a fi traficate sexual și se adresează cauzelor traficului pentru exploatare sexuală. Dar pentru a lupta cu adevărat împotriva traficului în scopul exploatării sexuale trebuie să se acorde o atenție mărită și eliminării cererii pentru comercializarea exploatării sexuale.

Închei tot cu o mărturie, pentru a puncta și o altă dimensiune a fenomenului de trafic în vederea exploatării sexuale – cererea – și îmi asum riscul de a mi se imputa viziunea «de piață» a traficantilor:

Am plătit ca să mă simt bine. Mai mult de atât nu mă privește. Dacă pe ea n-o interesează ce face cu viața ei, de ce m-ar interesa pe mine.

Motive pentru decalajul dintre numărul instituțiilor și consecințele practice

Oana Băluță

Cred că «egalitatea de șanse» s-a blocat instituțional, s-a blocat într-o neo-tablă europeană care culminează cu gender mainstreaming, într-o rom-gleză accesibilă doar celor care activează în domeniu.

S-a blocat, de asemenea, în seminarii și conferințe. Când plec de la întâlniri (nu spun că de la toate, dar de la marea majoritate) am sentimentul că totul se întâmplă la suprafață și că este artificial, contrafăcut. Și, ține cont, nu particip de foarte mult timp la astfel de «meeting-uri».

În noiembrie 2005 am avut parte iar de o mostră de insularitate. La Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București, s-a desfășurat o cercetare privind cauzele sub-participării femeilor la viața politică și civică. Ei, una dintre cele care s-au ocupat de cercetarea respectivă mi-a mărturisit că avea impresia că doar ei se ocupă de asta, adică: doar Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București.

O altă problemă este legată de înțelegerea eronată a sintagmei «egalitate de șanse». Egalitatea de șanse nu este asociată cu șanse egale în competiție, ci cu discriminarea pozitivă! În altă ordine de idei, și persoane care știu «cu ce se mănâncă» folosesc expresia «să promovăm egalitatea de șanse». Nu promovăm nimic, ci susținem egalitatea de șanse. Nu este o obsesie de filoloagă, ci toată chestiunea e legată de mesajul pe care vrei să-l transmiți: egalitate în competiție, și nu «promovarea» femeilor.

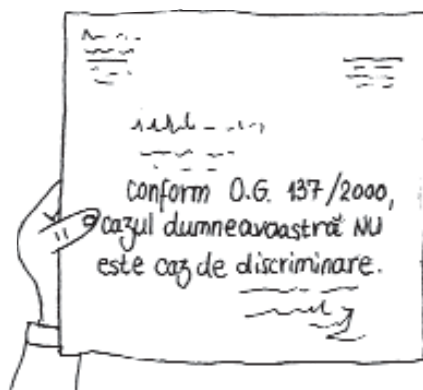
Pe lângă lipsa de interes a bărbaților, ar trebui să vorbim și despre lipsa de interes a societății civile în general, chiar și de lipsa de interes a ONG-urilor care se ocupă de problematica egalității de șanse, de drepturile femeilor, dacă acțiunile nu sunt organizate de ele/ei! Pe 10 decembrie a fost «seara de veghe» în fața Teatrului Național. Acțiunea practică a constat în aprinderea unor lumânări pentru femeile care au fost omorâte în bătaie de partenerii lor. Au fost în jur de 25-30 de persoane la ora 18.00, câteva făceau parte din ONG-uri, altele ni s-au alăturat din simpatie comprehensivă. Numărul celor care au participat a fost prea mic raportat la incidența violenței domestice și la avântul coalițiilor de organizații vizavi de alte teme, cum e, de pildă, «Parlamentul curat».

Altceva este legat de unele reacții pe care le-am identificat la generația mea, la studentele/ții pe care i-am avut la seminar. Teamă de victimizare. Studentele au asociat egalitatea de șanse cu tendința către victimizare. Le-am explicat că dacă atragi atenția asupra faptului că în competiție femeile nu au șanse egale cu bărbații nu înseamnă că te victimizezi. Din contră, identifici problema, apoi

acționezi. Iar până nu numești chestiunea în cauză, adică «discriminare», nu ai cum să întreprinzi o acțiune pentru a o combate.

Scârțâie tare egalitatea de șanse la femeile de vârstă a treia, la mamele singure, la cele cu dizabilități, la femeile din etnia romă. Pentru ultima categorie sunt necesare chiar drepturi din primul val: la educație, de exemplu.

Problema cu egalitatea de șanse este că s-a născut «în convalescență», de sus în jos, via UE, dar deja știm asta, însă consecințele acestei stări le resimțim din plin. Modul în care «a apărut» legea 202/2002 îmi aduce aminte de poveștile în care femeia nu a ținut cont de nu știi ce interdicție, mijlocul i-a fost strâns cu câteva cercuri din fier pentru a nu putea să nască. Apoi, printr-o atingere magică, după ispășirea pedepsei, putea să dea naștere bebelușului. Cam așa și la noi. Au încercat ONG-urile din România (cele preocupate de egalitate dintre femei și bărbați, drepturile omului/ femeilor) să facă lobby pentru a fi adoptate legi care vizau non-discriminarea, egalitatea de șanse, dar... răspunsul: de asta ne arde nouă acum?! Apoi: vine UE și gata, s-a rezolvat. Asta nu înseamnă că nu aplaud din acest punct de vedere integrarea.

OPINIE

Florentina Ionescu

Echipa CARTEA NEAGRĂ: «Instituțiile înființate în domeniul egalității de șanse reprezintă (sau nu) și vocea „minorităților”?»

Din păcate nu reprezintă nici măcar vocea majorității... În cadrul unuia dintre forumurile de discuții ale grupului de suport pentru femeile lesbiene și bisexuale, grup pe care-l conduc în cadrul Asociației Accept, lansez întrebarea: «Ce înțelegeți prin feminism?». Și se așterne o mare tăcere. Insist: «Totuși, trebuie să aveți măcar o idee vagă asupra termenului!». Un alt moment de tăcere. Apoi, mi se adresează următoarea întrebare: «Dar ajută la ceva feminismul ăsta?». Și-mi încep o scurtă disertație: «Feminismul, dincolo de definiția abstractă, ca aplicabilitate practică poate fi rezumat în ceea ce voi încerca să vă descriu printr-un exemplu simplu. O fată dintr-un orașel de provincie, care este în ultimul an de liceu, poate avea curajul și argumentele ca, în baza unei culturi feministe existente, să-și poată convinge familia că are dreptul să se înscrie la universitate în loc să se gândească prematur la căsătorie și copii. Înseamnă că își poate convinge mama că-i e mai util să citească o carte decât să învețe cum se gătește un fel de mâncare. Că viața unei tinere femei se poate contura și altfel decât ca bună soție și mamă de familie. Că există și pentru ea opțiunea consolidării unei cariere. Că în baza consolidării identității sociale și profesionale își poate asuma și existența unei alte opțiuni sexuale». Mi se dă dreptate. Continuu: «Ați fi interesate ca pe parcursul următoarelor luni să aflați mai multe despre feminism?». «Da». «OK. Atunci vă propun următoarea temă pentru săptămâna viitoare: fiecare dintre voi va căuta, pe internet, biografii ale personalităților feminine celebre ale secolului al XX-lea. Personalități care au avut un aport important în arte de orice fel, științe exacte, politică etc. Sintetizați informația, concentrați totul în maxim două pagini și printați. Apoi, în cadrul grupului, fiecare membră își va prezenta public personajul ales. Astfel, la încheierea tuturor prezentărilor, fiecare fată va pleca cu un bagaj de cunoștințe de 20 de ori mai mare decât cel cu care a venit. Ca să putem deveni «feministe» puternice trebuie să știm în primul rând ce mecanisme ale schimbării au declanșat de-a lungul istoriei prezențele feminine.»

Feminismul, pentru a ajunge la o formă militantă, progresistă chiar, trebuie să înceapă de la lărgirea orizontului informațional. Un om informat este un om puternic. Un om educat este un om care poate fi mult mai greu «desființat». Cultura, educația, instruirea specifică de orice fel modelează, formează personalități puternice. Argumentele constructive, vizavi de susținerea oricărui fel de subiect, vin dintr-o bază informațională solidă. Iar feminismul de-aici ar trebui să-și înceapă lupta.

Religia și socializarea de gen

Anca Jugaru

După cum Evanghelia după Ioan începe prin vorbele «La început era Cuvântul», tot astfel biserica este cea dintâi (botezul), permanentă (sărbătorile religioase anuale, nunta) și cea din urmă (înmormântarea) «instituție» cu care venim în contact de-a lungul întregii vieți, ocupând un loc central, chiar dacă subconștient, în mentalul colectiv. De vreme ce alegerea religiei este un aspect cultural și deci personal, de cele mai multe ori «moștenit» o dată cu familia, învățăturile, practicile și obiceiurile religioase devin printre primele «achiziții de cunoaștere» cu care ne confruntăm, preluate ca adevăruri absolute, aidoma aerului pe care îl respirăm. Înțelepciunea religioasă creștină, transmisă de Biserica ortodoxă prin neosteniții săi slujitori, corpul preoțesc, propovăduiește fățiș cele dintâi modele de gen conservatoare, tratând femeile în mod discriminatoriu, și statuează subordonarea femeii de către bărbat ca pe un fapt natural.

Biserica ortodoxă nu împărtășește afirmația conform căreia învățăturile lui Hristos s-au schimbat de la o vreme la alta. Iar când trece la explicitarea locului și a rolului femeii în familie, societate și biserică, ortodoxia este categorică: femeia este nevrednică din naștere, femeia trebuie să fie supusă bărbatului său (prin taina căsătoriei), femeia este nevrednică atunci când naște, femeia trebuie să tacă în biserică.

Femeia nevrednică din naștere

← Ca urmașă a Evei, care a păcătuit, femeia e ușa diavolului sau a iadului (ianua inferorum), lucru pentru care ar trebui să facă penitență toată viața, «prin neascultarea ei, Eva a fost pricina de moarte pentru ea și pentru întreg neamul omenesc», considerând-o murdară pentru un fenomen fiziologic normal și vinovată pentru păcătoșenia întregă a neamului omenesc (Tertulian, «De feminorum» in Patrologia, București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1985, vol. II, p. 461).

← Urmând învățătura lui Moise, Clement Alexandrinul are cuvinte înjosoare pentru femeie; el justifică prohibiția bărbatului de a se atinge de soția sa dacă ea este «la curăția lunară. Că nu este cu cale să se întineze cu necurăția trupului, partea cea mai fecundă a sămânței, care după puțină vreme ajunge om, și nici ca sămânța să se scalde în curgerea murdară a materiei» («Pedagogul» in Scrieri, partea I, București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1982, p. 282).

Pe baza unor asemenea scrieri, legislația bisericească ortodoxă întărește excluderea femeilor de la primirea Tainelor în această perioadă hemoragică: se interzice femeii de a se împărtăși «în stare de curățire lunară» (can. 7), ea nu poate primi nici Taina botezului dacă este în această stare (Pravila Bisericească, Canoanele 2 al lui Dionisie Alexandrinul și 7 al lui Timotei Alexandrinul).

← Numai femeia este și azi purtătoarea «culpei» pentru «impuritate» fizică; astfel citim privitor la poluție: «cei cu scurgeri noaptea vor acționa după conștiința lor», dacă aceasta se întâmplă fără voia lor, «și nu se va socoti un păcat», aceasta pentru bărbat; dar femeile, «cu scurgere de sânge obișnuită lor, să nu se atingă de cele sfinte până la a șaptea zi...» (Ierom N. Sachelarie, Pravila Bisericească, 1940).

Femeia nevrednică, supusă prin Taina Cununii

← Slujba cununii se face în naos, adică în sânul Bisericii, înaintea unei mese pe care se așează Sfânta Evanghelie, cununiile, Sf. Cruce, sfeșnice cu lumânări și inelele de logodnă. Mirele stă în dreapta, ca unul care este mai mare și cap femeii, iar mireasa, la stânga lui, lângă inima lui și ca una care este mai mică decât bărbatul, fiind făcută din coasta lui și datorându-i supunere și ascultare (Sf. Simion al Tesalonicului, Despre cinstita nunta, cap. 278, p. 180).

← După punerea cununiilor, se citește Apostolul: «22. Nevestelor, fiți supuse bărbaților voștri ca Domnului, 23. căci bărbatul este capul nevestei, după cum și Hristos este Capul Bisericii, El, Mântuitorul trupului. 24 și după cum Biserica este supusă lui Hristos, tot așa și nevestele să fie supuse bărbaților lor în toate. 25 Bărbaților, iubiți-vă nevestele cum a iubit și Hristos Biserica și S'a dat pe Sine pentru ea. ...× 28. Tot așa sunt datori și bărbații să-și iubească nevestele, ca pe trupurile lor. Cine-și iubește nevasta, se iubește pe sine însuși. ...× 33. Încolo fiecare din voi să-și iubească nevasta ca pe sine și nevasta să se teamă de bărbat», (Efesenii V, 20-33) în care Sfântul Apostol Pavel aseamănă nunta cu legătura sfântă dintre Hristos și Biserică, îndemnând pe miri să se iubească unul pe altul. (Molitifelnic, «Rânduiala Nunții», București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1984, p. 105).

Femeia nevrednică când naște

- ← Femeia continuă să fie considerată vinovată și murdară pentru faptul că a adus pe lume o nouă viață, chiar și în condițiile celei mai legitime și mai sfințite căsătorii. Pentru că a născut «în păcat» («căci, după cuvântul proorocului David, noi am fost zămislți în păcat și suntem toți întinați înaintea Ta» (Leviticul, III, 12, București: Ed. Christiana, 2003), femeia lehuază este adusă, în mod obligatoriu, la biserică pentru curățire, rânduielele Molitfelnicului ortodox spun: «Ai milă de roaba Ta aceasta (care a născut)... și-i iartă păcatele... curățește-o de necurăția ei trupească... pe ea și pe toți cei care s-au atins de ea». Iar după 40 de zile (carantina) se citesc mamei rugăciuni în același scop și din același motiv: «Spală-i toată murdăria trupului și a sufletului ei, la sfârșitul acestor 40 de zile, și fă-o vrednică de a se împărtăși din Preacurat Trupul Tău și din Scump Sângele Tău... Și o învrednicește a intra în Sfânta Ta biserică...» (Molitfelnic, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., ed. a IV-a, 1984, p. 9-10).
- ← Aceeași carte de ritual diferențiază «păcatul» mamei în funcție de sexul noului născut: femeile care au născut sunt tratate ca necurate vreme de șase săptămâni dacă «rodul păcatului» este fată și doar trei săptămâni dacă «rodul păcatului» este băiat (Levitic, XII, 2-8, care dispune ca «noul născut de sex masculin să fie dus la templu în a opta zi (momentul circumciziei); dacă a născut o fetiță, mama va fi «necurată două săptămâni și va trebui să stea departe de templu, până se va «curăți», după care va aduce jertfe pentru «păcatul» ei, Levitic, XII, 6).
- ← Chiar după înfăptuirea Sfintei Taine a Botezului, când este adus copilul pentru îmbisericire la șase săptămâni (40 de zile), mamei i se citesc noi rugăciuni pentru «curățirea» ei: «spală-i întinăciunea trupului și necurăția sufletului la plinirea acestor patruzeci de zile», ca să se învrednicească «a intra în biserică», iar copilul nou-născut este adus în mijlocul bisericii și apoi în fața ușilor altarului; dar și în acest moment ritual, fetele sunt oprite la ușa altarului, iar «de va fi parte bărbătească» copilul este dus în «sfântul altar» și închinat la cele patru laturi ale Sfintei Mese (Molitfelnic, «Rânduiala Botezului», București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1984, p. 49).

Biserica noastră se numește Ortodoxă, pentru că spune că păstrează neschimbate învățăturile Sfinților Părinți ai Ortodoxiei, care au trăit înaintea secolului al VII-lea. Pornind de la aceste premise, șansele unor modificări de substanță în domeniul religios par imposibile, și totuși tot mai multe voci argumentează tot mai răspicat nevoia unor schimbări.

«În tradiția religioasă creștină, femeia noastră nu poate aspira la vreo funcție

în cadrul Bisericii, decât ca angajată în vreo funcție administrativă, sau înlăuntrul monahismului unde ea își poate realiza vocația creștină. În nici un caz ea nu se poate gândi la vreo treaptă clericală, întrucât Ortodoxia creștină din Biserica noastră nu s-a decis încă asupra diaconiei harice a femeii "...x. Nu de hirotonie are nevoie femeia din aria creștinismului ortodox», opinează Anca Manolache, «ci de o reevaluare serioasă a poziției ei în societate și mai ales în Biserică, acolo unde își îndeamnă ea fiii să se alinieze» (Anca Manolache, Problematika feminină în biserica lui Hristos, Timișoara: Editura Mitropoliei Banatului, 1994, p. 10-16).

OPINIE

Raportul Equal Opportunities for Women and Men. Monitoring law and practice in Romania

(Roxana Teșiu și Florentina Bocioc, CPE, 2005)

Rectificările la legislația privind concediul parental – un pas înapoi
Conform legii nr. 19/2000, concediul parental putea fi luat de femei sau bărbați până când copilul atinge vârsta de 2 ani, sau, în cazul copilului cu dizabilități, până la vârsta de 3 ani și reprezenta 85% din salariul mediu din ultimele 6 luni al respectivului părinte. Pentru a beneficia de acest drept, părintele trebuie să aibă acoperite asigurările sociale pe 6 luni.

Conform noii legi 507 din 2003 (care a intrat în vigoare în 2004):

← cuantumul a devenit unic reprezentând 85% din salariul mediu brut pe economie;

← pentru a putea beneficia de această sumă, unul dintre părinți trebuie să aibă acoperite asigurările sociale pe o perioadă de cel puțin 10 luni (în loc de 6 cum era prevăzut înainte).

- Stabilind o sumă fixă (de multe ori sub salariul unui dintre părinți – mai ales a tatălui – sau chiar a ambilor), legea nu mai încurajează bărbații să solicite concediu parental;
- Extinderea lungimii perioadei acoperite de asigurare socială diminuează șansele femeilor și ale bărbaților de a lua concediu parental.

Radiografie feministă

Mihaela Miroiu

Vă propun ca, indiferent de sexul cu care ne-am născut, să ne imaginăm o lume în care, pentru că suntem femei, ni se pot întâmpla lucruri care nu ar fi putut avea loc, sau care ar fi avut o probabilitate mult mai mică să se petreacă, dacă ne nășteam bărbați. Desigur, și reciproca este valabilă: bărbat fiind, ți se întâmplă lucruri care nu i se întâmplă unei femei sau nu la fel de mult (războiul, conducerea, responsabilitățile sociale, violența, competiția publică etc.).

Societățile sunt astfel configurate încât ele sunt, în diferite grade, societăți patriarhale (excepția notabilă de la această regulă o reprezintă țările Scandinave). Deși unele experiențe dintre cele de mai jos ar putea să ne fie complet străine în plan individual, ele nu sunt străine încă multor femei contemporane nouă.

Mai întâi, cu tehnologia actuală (ecografia) femeile au mai puține șanse să se nască în comunitățile patriarhale, feții femele pot fi avortați nu doar fiindcă sunt copii nedoriți, ci și fiindcă sunt fetițe (expresia populară, inclusiv în comunitatea țărănească românească, era aceea că o fată este «piatră în casă», o povară). Când oamenii din astfel de comunități nu dispuneau de tehnologii cu ajutorul cărora să afle sexul copilului în primele luni, uneori se practica uciderea nou-născutelor. Dacă te-ai născut, există șanse ca, de foarte mică, să ți se facă extirpare de clitoris ca să nu ai plăceri sexuale când crești, să rămâi fidelă, dar să oferi bărbatului astfel de plăceri (în comunitățile tradiționaliste din nordul Africii mai există astfel de practici).

În multe credințe populare ești considerată mai departe de Dumnezeu decât bărbatul și imaginea ta ca femeie nu are mai nimic sacru. Din acest motiv, uneori, trebuie să ai chiar fața complet acoperită de un văl – în regimul taliban vălul (burqa) acoperea toată fața, lăsând doar un grilaj pentru ochi – și să stai ascunsă, departe de privirile bărbaților (cu excepția soțului) și în nici un caz nu ai ce căuta în societatea lor sau în discuțiile dintre ei.

În familie primești o educație diferită, în care ești învățată să îi îngrijești pe alții, să te sacrifici pentru ei, să renunți în favoarea lor, să fii sensibilă, să faci pe plac, să nu te revolți. Poți, în schimb, să plângi, să te văicărești, să fii cochetă și capricioasă, să primești protecție în schimbul îngrijirii. În multe istorii, inclusiv uneori în cea de azi, nu ai ce căuta la școală (talibanii le-au interzis fetelor din Afganistan să se ducă la școală în deceniile 8-9 ale secolului al XX-lea). Dacă însă ai voie, școlile pot să fie demixtate și tu să dobândești abilități de îngrijire specializate. Dacă sunt accesibile, sunt forme sau niveluri de învățământ la care însă nu ai acces. Sau, părinții te retrag de la școală după prima menstruație fiindcă trebuie să te mărite, evident fără să te întrebe – în această situație se află fetele rome din comunitățile

tradiționale, inclusiv cele din țara noastră, la începutul mileniului III.

După școală sau în loc de școală, cel mai adesea te căsătorești. Multă vreme, în anumite comunități și acum, soțul devine «capul» tău în locul tatălui. În România, chiar și în prezent, inclusiv în statisticile oficiale, se folosește termenul de «cap de familie» doar pentru bărbat; femeile devin capi de familie dacă sunt singure, divorțate, văduve. Tu nu poți dispune de bunurile proprii, nu poți semna contracte fără încuviințarea lui, îți administrează și averea ta, are voie adesea să te bată legal, în limite «tolerabile», în schimb tu nu ai voie să ridici mâna asupra lui. În unele comunități el poate divorța, te poate repudia, tu nu ai aceste drepturi. Infidelitățile bărbatului sunt trecute cu vederea, ale tale îți pot distruge reputația sau te pot costa viața, uneori poți fi ucisă cu pietre. Soțul tău sau alți bărbați străini pot să te violeze, iar tu taci, fiindcă îți este teamă că ceilalți te vor acuza pe tine că i-ai provocat. Până în 2002 legislația românească nu incrimina violul conjugal, nici violența domestică în mod explicit. Tradițional, violul împotriva unei femei era tratat ca o lezare gravă a proprietății altui bărbat (tată sau soț) asupra femeii respective, ofensa era a bărbatului, nu a femeii grav vătămate.

Într-o lume patriarhală, formal tu nu poți hotărî dacă ai copii sau nu, câți anume poți să crești, când e momentul potrivit să se nască. Fie hotărăște tradiția, fie hotărăște statul. Tradiția de obicei hotărăște că aceasta este menirea ta și trebuie să îi dai curs. Tu faci câți copii poți și trăiesc câți dă Dumnezeu. Dacă tradiția este negată, atunci statul preia această sarcină și decide să ai sau nu copii, dacă ai sau nu acces la avort și anticoncepționale, dacă nu cumva ești forțat sterilizată, până la ce vârstă e obligatoriu să ai copii, inclusiv cum să îi crești. În România comunistă avortul a fost interzis începând cu 1966, conducând la moarte sau închisoare pentru numeroase femei care au făcut avorturi ilegale, precum și la un număr mare de copii abandonați și orfani. În China comunistă în schimb, politica era opusă: femeile erau adesea sterilizate forțat ca să nu nască mai mult de 2 copii. De obicei și tradiția și statul responsabilizează mamele pentru creșterea copiilor și prea rar, foarte puțin sau deloc, tatăl. Uneori mama nici nu are dreptul să ceară stabilirea paternității (cazul României până în perioada interbelică).

Dacă ești femeie într-o astfel de lume, atunci știi că muncile de îngrijire îți vor fi atribuite. Vei găti, spăla, curăța pentru toată familia, inclusiv pentru soț, în fiecare zi, pentru că aceste munci nu au sfârșit, nu pot să fie «încheiate». Conform Barometrului de gen (2000), în România peste 80% din muncile casnice revin femeilor, numai 5% din familii fiind partenoriale în treburile gospodărești. Uneori ești casnică și aceasta este «treaba» ta, pentru care însă nu vei avea venituri proprii, vei rămâne la voiața bărbatului de a-ți da «bani pe mână», dacă și câți. Adeseori nu ești casnică. Fie lucrezi în propria gospodărie la țară, fie ai un serviciu la oraș. Această situație nu te scutește de faptul că ești prima și adesea singura îngrijitoare a familiei și afli cum arată dubla zi de muncă (de exemplu,

în România aproape jumătate din forța de muncă a fost și este reprezentată de femei – între 43-47%). De obicei, creșterea copiilor și gospodăria îți iau timp, astfel că profesional progresezi mai greu decât colegii tăi bărbați, dacă nu cumva ești obligată să renunți la studii sau la carieră. Dacă reușești să le echilibrezi, această «echilibristică» de una singură te costă un salariu mai mic, un post inferior în ierarhie, prestigiu profesional mai scăzut. Și vezi, indiferent cât de liberă, de emancipată și de avansată ești, că bărbații au performanțe superioare ție și, în acea lume, te resemnezi. Sau constăți că în mod frecvent femeile muncesc în domeniile în care veniturile sunt mai mici. Sau că sunt mai mici fiindcă acolo muncesc femei. Când sunt tinere și atrăgătoare, adesea trebuie să accepte umilirea prin hărțuire sexuală ca să își obțină sau păstreze slujba. Fiindcă uneori veniturile proprii nu le ajung, femeile cu profesii depind de veniturile soților.

Poți însă să fii părăsită de soț sau de partener sau să nu ai unul anume și să crești copiii singură, cu un ajutor minimal din partea statului, sau fără nici un ajutor. În România, conform Anuarelor statistice (Comisia Națională de Statistică), mamele singure reprezintă în mod constant 90-92% din părinții singuri. De obicei, în acest caz faci parte din cea mai săracă parte a populației.

O mamă singură cu mai mulți copii este prototipul de persoana adultă săracă. Ei i se alătură văduvele vârstnice, căci femeile au avantajul că, deși trăiesc mai prost și muncesc mai mult, au, de obicei, o viață mai lungă (în România femeile trăiesc mai mult cu 6-7 ani decât bărbații). Aceste femei depind de stat, de familie sau de comunitatea proximală.

Se întâmplă să nu muncești (pentru că nu ai acces la slujbe sau pentru că sunt atât de prost plătite, încât nu poți trăi din ele), să nu ai avere și să nu te căsătorești încât să sperii la întreținerea oferită de un bărbat în schimbul menajului, al creșterii copiilor și al serviciilor sexuale sau, pur și simplu, soțul să nu aibă venituri. În oricare dintre aceste situații, devii vulnerabilă. Dacă ești tânără, alții pot să profite să te vândă pe piața sexului, fără voia ta, să devii o sclavă sexuală. Alteori, îți vinzi singură serviciile sexuale. Clienți de obicei sunt, pentru că lumea este impregnată cu idei, publicații și reclame pline cu femei sexy, înfățișate ca foarte disponibile să fie consumate sexual. Vârful de lance al comerțului cu astfel de nevoi îl reprezintă pornografia. În acest fel, femeile devin dependente de mai mulți bărbați.

Ești învățată că celelalte femei sunt concurențele tale în tentativa de cucerire și menținere a unui bărbat și că solidaritatea este mult mai strategică să o manifesti față de bărbați, căci culturile vorbesc despre fraternitate, nu despre suroritate («suroritatea», echivalent feminin al fraternității, nu este un termen recunoscut în dicționarele românești). Pe acest fond cultural, găsești destule motive să fii uneori inumană față de alte femei, poate chiar față de cele mai apropiate: fiica, mama, sora, soacra, prietena.

Politic poți să nu ai nici un drept. Acesta a fost cazul pentru femeile din

România pentru alegerile locale până în 1929 și generale până în 1939, dar dreptul de vot a fost propriu-zis exercitat de către femei, în condiții de alegeri democratice și corecte, de-abia în 1990. Uneori, după intense eforturi de revendicare ale mișcărilor feministe, încep să ți se recunoască astfel de drepturi. Poți vota la alegeri locale, poți vota și la cele generale, poți să candidezi pentru a fi aleasă. Și faci acest lucru. De obicei votezi. Candidezi mult mai puțin fiindcă nu ai timp să te ocupi de politică, știi mai puțin despre aceasta, nu participi la dispute politice, eviți conflictele, nu agreezi stilul războinic. Ești învățată că o femeie dă putere celor din jur, nu o ia de la ei. Nici bărbații care gândesc patriarhal nu te încurajează, fiindcă nu vor alți competitori și nu vor să renunțe la monopolul pe dreptul de a fi îngrijiți de femei. Într-un final, tu, ca femeie, ai probleme pe care nu are cine ți le reprezenta la guvernare și ai păreri și interese care nu se pot regăsi în legi și politici. Eventual nu aflu nimic despre feminism, sau aflu lucruri negative și te jenezi să fii asociată cu o astfel de orientare care «îți pune în pericol feminitatea» (a se citi supunerea la tradițiile patriarhale). Cel mai adesea nici nu te gândești că drepturile pe care le ai se datorează feminismului și nu generozității spontane a celorlalte orientări politice nefeministe.

Experiențele femeilor ca femei sunt neglijate în construcția teoriilor despre cetățenie, reprezentare, democrație, dacă nu cumva, chiar în mod explicit, mari gânditori democrați au construit modele ale cetățeniei și democrației care exclud femeile.

Cu alte cuvinte, trăiești după ideile, teoriile, legile și politicile pe care le fac exclusiv sau aproape exclusiv bărbații, după interesele și stilul lor. Și astfel, perpetuezi o lume a dependenței femeilor de bărbați în locul unei lumi a autonomiei, a parteneriatului și a interdependenței.

(Din Mihaela Miroiu, Drumul către autonomie. Teorii politice feministe, Iași: Polirom, 2004)

OPINIE

Reghina Dascăl

Demonizarea în continuare, în forme subtile sau de-a dreptul fățișe, a feminismului; aruncarea lui în derizoriu; prezentarea lui drept mistificare a realității, drept ideologie: stângist, gălăgios, resentimentar și vindicativ;

De- sau sub-valorizarea experiențelor feminine sau femeiești;

Propunerile legislative pentru legalizarea prostituției și maniera neglijentă și chiar iresponsabilă în care au fost reprezentate în mass-media dezbaterele prilejuite de aceasta chestiune: blamarea exclusivă a femeii și scoaterea din ecuație a bărbatului, ignorarea faptului că industria sexului este dominată de bărbați, medicalizarea sexualității feminine, propunerile cinice de transformare a unor zone din spațiul urban în «districte roșii», vehemența cu care se etalau avantajele birocratizării fiscale a prostituției cu consecința transformării statului în «marele proxenet» etc.;

Instrumentalizarea și obiectificarea corpului feminin, definirea femeii prin calitățile ei fizice și prin statut marital, mai degrabă decât prin statutul profesional;

Promovarea cu obstinație a stereotipului «frumoasă și proastă», a prejudecății despre lipsa de discernământ, despre inadecvarea femeilor (în ciuda unui număr destul de mare de contraexemple) la gestionarea treburilor publice. Cu puțină vreme în urmă, postul Realitatea TV transmitea un reportaj de la o importantă întâlnire ce viza procesul de integrare în UE. Reporterul bărbat, înarmat cu o întrebare capcană (prezentând drept Președinte al Parlamentului European pe atletul multiplu campion Sotomayor), a intervievat în exclusivitate femeii, având grijă să le aleagă pe cele mai arătoase, elegante etc. Cazul Udrea este un alt exemplu covârșitor;

Prezentarea în continuare a violenței împotriva femeilor sub aura senzaționalului ieftin, adesea drept infracțiune cu gravitate redusă, sugerând în continuare acceptabilitatea adânc înrădăcinată cultural a acestui tip de violență;

Nu există nici un mijloc de comunicare în masă care să promoveze constant idealul parteneriatului, care să încerce să formeze publicul în sensul parteneriatului în relația de cuplu, a asumării în egală măsură a sarcinilor domestice, de îngrijire, educare etc. în vederea subminării patriarhatului la nivelul vieții private.

ANEXE

ANEXA 1

Lista colaboratoarelor/orilor la proiectul

Cartea neagră a egalității de șanse între femei și bărbați în România:

ALEXE, Iris	– Consultanță pe programe Anti-trafic – Asistență în vederea reintegrării pentru victimele traficului la Organizația Internațională pentru Migrație, Misiunea din România
ATEȘOAE, Roxana	– Fundația ProWomen, Iași
TODOR, Arpad	– Consultant UNDP, masterand la CEU Budapesta
BĂBAN, Adriana	– Prof. univ. dr., Facultatea de Psihologie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
BALAHUR, Doina	– Conf. dr., Facultatea de Sociologie, Universitatea «Al.I.Cuza», Iași
BĂLUȚĂ, Oana	– Drd., Directoare Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen «Filia»
BĂRĂGAN, Mihaela	– Manager IT&C, Organizația Națională a Persoanelor cu Handicap din România
BORCESCU, Aurora	– Profesoară, școala nr. 196, București
– Lector universitar, Academia de Poliție Gianina Anemona	
DASCĂL, Reghina	– Conf. univ. dr., Coordonatoarea Masteratului de Gen socio-cultural: abordare interdisciplinară, Universitatea de Vest, Timișoara
HOJBOTĂ, Carmen	– Fundația ProWomen, Iași
HURUBEAN, Alina	– Președintă Asociația pentru Schimbare Socială (ASS), Iași
IONESCU, Florentina	– Fundația Accept (conducătoarea grupului de suport pentru femeile lesbiene și bisexuale)
JUGARU, Anca Christina	– membră Societatea de Analize Feministe AnA

- MAGYARI-VINCZE, Enikő – Prof. univ. dr., coordonatoarea Masteratului de Gen, diferențe și inegalități, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
- MIHALACHE, Isabela – Manageră de proiect, Roma Participation Program, Open Society Institute
- MIHĂILESCU, Ștefania – Cercetătoare, dr.
- MIROIU, Mihaela – Prof. univ. dr., coordonatoarea Masteratului Gen și Integrare Europeană, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București
- NIȚĂ, Nicoleta – Membră Societatea de Analize Feministe AnA,
- PETREA, Alexandrina – Consilieră, Ministerul Integrării Europene
- POP, Anastasia – Asociația pentru Promovarea Femeilor din România, Timișoara
- POPESCU, Liliana – Conf. univ. dr. Facultatea de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București
- ȚAROVEANU, Ana-Maria – Membră Societatea de Analize Feministe AnA
- URECHE, Diana – Consilieră, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD)

ANEXA 2

LISTA ONG-URILOR CONTACTATE ÎN CADRUL MINI-SONDAJULUI TELEFONIC:

Fundația pentru servicii sociale Bethany
Confederația Națională a Femeilor din România
Asociația Femeilor împotriva Violenței – Artemis, Cluj
Asociația Femeilor Întreprinzătoare – Agenția ProFamilia
Asociația pentru Promovarea Femeii din România, Timișoara
Fundația «Pro Women»
Fundația Holt
Asociația Femeilor din România
Asociația Femeilor Optimiste FAPTE
Uniunea județeană a femeilor Dâmbovița
The Women's Institute
Asociația Oportunități de Afaceri pentru Femei
Asociația Femeilor Rome din România
Asociația Culturală a Femeilor Lórantfy Zsuzsanna
Asociația Femeilor Manager din Brașov
Asociația Femeilor pentru Activități Pozitive, Toleranță și Educație a Femeilor de Afaceri din România
Asociația Mamelor care își Cresc Singure Copiii
Asociația Națională a Femeilor din Mediul Rural
Asociația Pro Femeia
Asociația Femeilor Țigănci «Pentru copiii noștri»
Asociația pentru Emanciparea Femeilor Rome
Liga Femeilor Musulmane, Constanța
Societatea Doamnelor Bucovinene, Suceava
Uniunea Femeilor, Bihor

ANEXA 3

AI CARTE, AI PARTE... DE STUDII DE GEN

VOLUME

Bălan Elena, Elena Anghel, Marcela Marcinschi-Calineci, Elena Ciohodaru, Fete și băieți parteneri în viața privată și publică: perspective de gen, București: Editura Nemira, 2003.

Băluță, Ionela și Ionela Cîrstocea (ed.), Direcții de cercetare în studiile de gen din România, București: Colegiul Noua Europă, 2003.

Bucur, Maria și Mihaela Miroiu (ed.), Patriarhat și emancipare în istoria gândirii politice românești, Iași: Polirom, 2003.

Bulai, Ana și Irina Stănciugelu, Gen și reprezentare socială, București: Politeia, 2004.

Ciupală, Alin (ed.), Despre femei și istoria lor în România, București: Universitatea din București, 2004 (accesibilă online: <http://www.unibuc.ro/eBooks/istorie/ciupala/index.htm>).

Ciupală, Alin, Femeia în societatea românească a secolului al XIX-lea, București: Ed. Meridiane, 2003.

Craia, Sultana, Îngeri, demoni și muieri, București: Ed. Univers, 1999.

Curic, Ina și Lorena Văețiși, Inegalitatea de gen: violența invizibilă, Cluj-Napoca: Editura Eikon, 2005.

Dascăl, Reghina, Feminist Perspectives, Timișoara: Editura Universității de Vest, 2001.

Dragomir, Otilia și Mihaela Miroiu (ed.), Lexicon feminist, Iași: Polirom, 2002.

Dragomir, Otilia (ed.), Femei, cuvinte și imagini, Perspective feministe, Iași: Polirom, 2002.

Frunză, Mihaela, Ideologie și feminism, Cluj-Napoca: Limes, 2004.

Frunză, Mihaela și Theodora-Eliza Văcărescu (ed.), Gender and the (Post) 'East/'

'West' Divide, Cluj-Napoca: Limes, 2004.

Gal, Susan și Gail Kligman, Politicile de gen în perioada postsocialistă. Un eseu istoric comparativ, Iași: Polirom, 2003.

Gal, Susan și Gail Kligman (ed.), Reproducing Gender. Politics, Publics, and Everyday Life after Socialism, Princeton: Princeton University Press, 2000 (trad. rom. Reproducerea diferențelor de gen. Politici, sferă publică și viață cotidiană în țările postsocialiste, Cluj-Napoca: EFES, 2003).

Grünberg, Laura (coord.), Mass-media despre sexe, București: Tritonic, 2005.

Grünberg, Laura, (R)evoluții în sociologia feministă. Reper teoretice, contexte românești, Iași: Polirom, 2002.

Grünberg, Laura (ed.), Gen și integrare, București: Centrul AnA, 2003.

Grünberg, Laura (ed.), Good Practice in Promoting Gender Equity in Higher Education in Central and Eastern Europe, Bucharest: UNESCO, CEPES, 2001.

Grünberg, Laura și Mihaela Miroiu, Gen și educație, București: AnA, 1997.

Grünberg, Laura și Miroiu Mihaela, Gen și societate, București: Alternative, 1997.

Kligman, Gail, The Politics of Duplicity. Controlling Reproduction in Ceaușescu's Romania, Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 1998 (Politica duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu, București: Humanitas, 2000).

Magyari Vincze, Enikő și Petruța Mândruț (ed.), Performing Identities, Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene, 2004.

Magyari Vincze, Enikő, Talking Feminist Institutions. Interviews with Leading European Scholars, Cluj-Napoca: Editura Fundației Desire, 2002.

Magyari Vincze, Enikő, Diferența care contează. Diversitatea social-culturală prin lentilele antropologiei feministe, Cluj: Editura Fundației Desire, 2002.

Magyari Vincze, Enikő, Ghizela Cosma, Ovidiu Pecican (ed.), *Prezențe feminine. Studii despre femei în România*, Cluj: Editura Fundației Desire, 2002

Magyari Vincze, Enikő (ed.). *Femei și bărbați în Clujul multiethnic*, Cluj: Editura Fundației Desire, 2001.

Manolache, Anca, *Problematica feminină în biserica lui Hristos*, Timișoara: Editura Mitropoliei, 1994.

Marinescu, Valentina, *Muncile casnice și satul românesc actual. Studii de caz*, Iași: Polirom, 2002.

Mihai, Cristina, *Familia monoparentală: o abordare politică*, București: Ed. Arefana, 2005.

Mihai, Cristina, *Datoria de existență*, București: Ed. Arefana, 2001.

Mihăilescu, Ștefania, *Emanciparea femeii române. Antologie de texte 1918-1945 (vol. II)*, București: Editura Ecumenica, 2005.

Mihăilescu, Ștefania, *Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838-1929)*, Iași: Polirom, 2002.

Mihăilescu, Ștefania, *Emanciparea femeii române. Antologie de texte 1815-1918 (vol. I)*, București: Editura Ecumenică, 2001.

Miroiu, Mihaela, *Drumul către autonomie. Teorii politice feministe*, Iași: Polirom, 2004.

Miroiu, Mihaela, *Guideliness for Promoting Gender Equity in Higher Education in Central and eastern Europe*, Bucharest: CEPES, UNESCO, 2003
(versiunea în limba română: *Politici ale echității de gen. Ghid pentru învățământul universitar din Europa Centrală și de Est*, București: Politeia – SNSPA, 2003.

Miroiu, Mihaela, *Convenio. Despre natură, femei și morală*, Iași: Polirom, 2002.

Miroiu, Mihaela și Maria Bucur (ed.), *Patriarhat și emancipare în gândirea politică românească*, Iași: Polirom, 2002.

Miroiu, Mihaela și Doina Ștefănescu (ed.), Gen și politici educaționale, București: Step-by Step, 2001.

Miroiu, Mihaela, Societatea retro, București: Ed. Trei, 2000.

Miroiu, Mihaela, Gândul Umbrei. Abordări feministe în filosofia contemporană, București: Ed. Alternative, 1996.

Miroiu, Mihaela (ed.), Jumătatea anonimă, Antologie de filosofie feministă, București: șansa, 1995.

Mudure, Mihaela, These Women Who Want to Be Authors... Female Authorship during the Enlightenment, Cluj: Editura Universității, 2001.

Nicolaescu Mădălina (coord.), Cine suntem noi? Despre identitatea femeilor din România modernă, București: Ed. Anima, 1996.

Nitiș, Olivia, Oglinda în fața femeii, Timișoara: Editura Triade, 2004.

Olteanu, Cristina Liana; Elena-Simona Gheonea și Valentin Gheonea, Femeile în România comunistă. Studii de istorie socială, București: Politeia – SNSPA, 2003.

Pasti, Vladimir, Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România, Iași: Polirom, 2003.

Popescu, Liliana, Politica sexelor, București: Ed. Maiko, 2004.

Popescu, Liliana (ed.), Gen și politică. Femeile din România în viața publică, București: Meta Graphos, 1999.

Szakacs, Simona, «Stereotipurile de gen în reclamele TV» in Septimiu Chelcea (coord.), Comunicarea nonverbală în spațiul public, București: Editura Tritonic, 2004, pp. 129-146.

Ștefănescu, Doina-Olga, Dilema de gen a educației, Iași: Polirom, 2003.

Todorean, Olivia (ed.), Itinerarii contestatate. Studii de teorie politică feministă, București: Politeia – SNSPA, 2002.

Tudose, Cerasela, Gen și personalitate: psihologie feminină și psihologie masculină, București: Ed. Tritonic, 2005.

Voiculescu, Sorina, «Gender, Informal Education and the Romanian Village At The Turn Between Milleniums», GeoJournal, 2004.

PUBLICAȚII PERIODICE

* * * Analize - Revistă de studii feministe (Societatea de Analize Feministe AnA, redactoră-șefă Laura Grünberg)

* * * Gender Studies (Centrul interdisciplinar de Studii de gen, Universitatea de Vest Timișoara)

* * * Secolul 20 – Femei și feminisme, 7-9/1996;

* * * Journal for the Study of Religions and Ideologies, HTTP <http://hiphi.ubbcluj.ro/JSRI/> (diverse numere);

STUDII, CERCETĂRI, SONDAJE

* * * Aspecte privind stereotipurile de gen în mass-media românești (Societatea de analize feministe AnA, ianuarie 2005).

* * * Barometrul de gen (Gallup, iulie-august 2000, HTTP: www.gallup.ro).

* * * Evaluarea reprezentării violenței în programele televizuale (CNA, august 2004, HTTP: www.cna.ro).

* * * Femeile și bărbații în România, București: CNS, PNU, 1999.

* * * Intoleranță, discriminare și autoritarism în opinia publică (Gallup, octombrie 2003, HTTP: www.gallup.ro).

* * * Participarea femeilor în politică (Gallup, iunie 2003, HTTP: www.gallup.ro).

* * * Reprezentările televizuale ale violenței (CNA, noiembrie 2004, HTTP: www.cna.ro).

* * * Violența împotriva femeilor (Gallup, aprilie 2003 București, HTTP: www.gallup.ro).

DESPRE AUTOARE

Ioana Borza.

S-a pierdut «academic» într-o tentativă de a cocheta cu politica, fiind de ceva timp «consilieră de gen» a Președintelui Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Va încerca să-și revină «academic» pentru a termina doctoratul în științe politice, prin cât mai multe întâlniri cu prietenele și implicare în alte proiecte. Restul e deja istorie: absolventă de Științe Politice, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca și de masterat Gen și Politici Publice de la Facultatea de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București.

Laura Grünberg.

Feministă «soft» cu state vechi în mișcarea de femei. Absolventă de matematică cu un doctorat în sociologie (cu o temă de sociologie feministă), coordonatoare de programe la Centrul UNESCO pentru învățământ Superior (UNESCO-CEPES), profesoară asociată la masteratul de studii de gen de la Școala Națională de Studii Politice și Administrative, membră fondatoare AnA, coordonatoarea revistei de studii feministe AnaLize, mamă, soție, scriitoare... de ocazie (ordinea este discutabilă). Amatoare de sport și de literatură și filme pentru copii. Încă se caută.

Theodora-Eliza Văcărescu.

Theo pentru prietene. Și pentru prieteni, ca să le dea șanse egale. Este feministă de când își aduce aminte, dar, ca să fie sigură că această CALITATE nu îi este pusă la îndoială, a făcut un masterat de Studii de gen și face un doctorat despre participarea femeilor la cercetarea și munca sociale din România interbelică. Predă studii de gen, semiotică, tehnici de argumentare și comunicare interpersonală la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării din cadrul Universității din București. În timpul liber participă la diverse «proiecte», organizează seminarii și conferințe și scrie email-uri. Toate legate de feminism și de femei. Îi place să asculte Ada Milea, Ani diFranco, Alanis Morissette și Isis. Este dependentă de ciocolată și de calculator. Și zâmbește mult :-)

